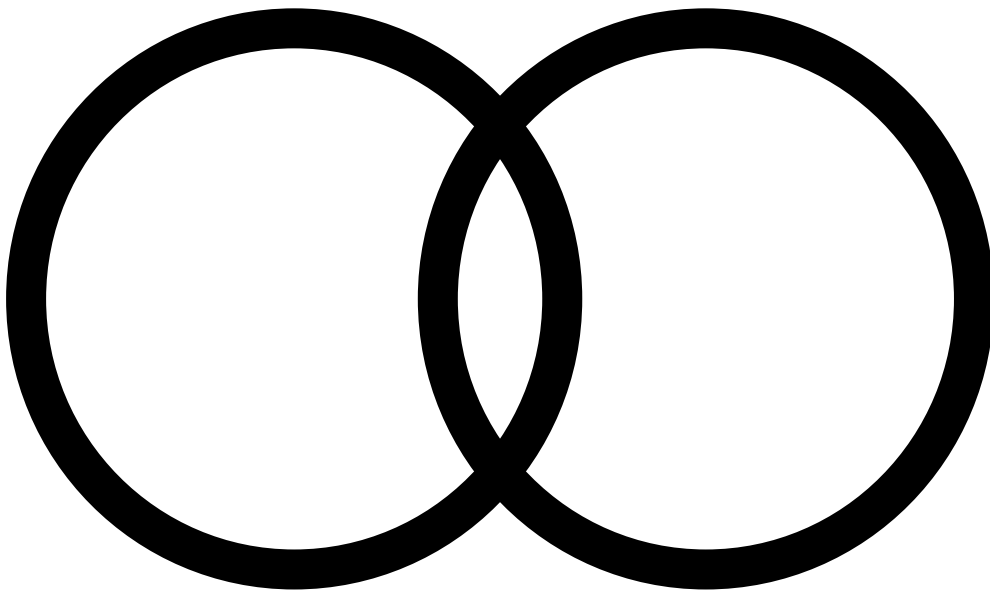

Welk voorlichtingstraject is geschikt voor zowel aspirant pleegouders als voor aspirant adoptieouders?

Pleegzorg en adoptie: een gelukkig huwelijk?

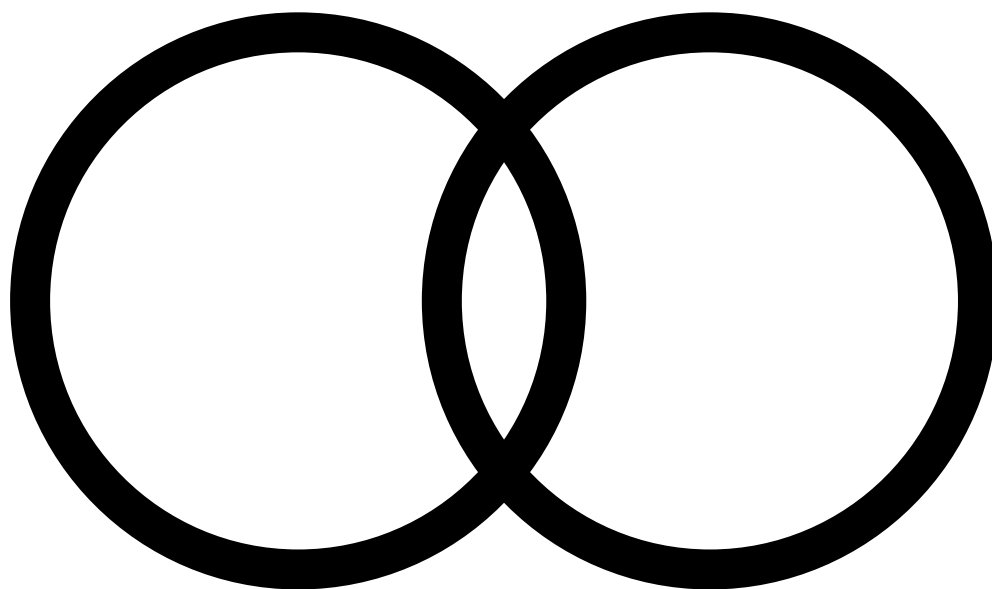
Christelijke Hogeschool Windesheim

Maatschappelijk Werk en Dienstverlening

Door: Sarah Docter en Dennis Fink

Welk voorlichtingstraject is geschikt voor zowel aspirant pleegouders als voor aspirant adoptieouders?

Pleegzorg en adoptie: een gelukkig huwelijk?

Christelijke Hogeschool Windesheim

Maatschappelijk Werk en Dienstverlening

Door	: Sarah Docter en Dennis Fink
Begeleidster	: A. Bunthof
Plaats	: Zwolle
Datum	: juni 2009

Voorwoord

Het schrijven van deze scriptie is een hele klus geweest. We hebben intensief gewerkt en het heeft meer tijd gekost dan we voorheen gedacht hadden. Ondanks dat de laatste loodjes zwaar waren en we om hebben moeten gaan met een aantal teleurstellingen, was het schrijven van de scriptie een mooi proces. Er was plaats voor gepassioneerde discussies, veel enthousiasme en er is bovenal tijd genomen om met z'n tweeën uitgebreid na te denken over verschillende vraagstukken. Bij vrijwel elk onderdeel hebben we samen gewerkt. Het was een goede en aangename samenwerking. Bij elkaar opgeteld hebben we veel productieve uren doorgebracht, maar er was ook veel tijd om koffie te drinken en boeiende gesprekken te voeren.

Er zijn een behoorlijk aantal mensen die we willen bedanken vanwege hun bijdrage, hun steun en het geven van tips. We noemen niet iedereen bij naam, omdat dit een enorme lijst aan namen op zou leveren. Onze afstudeerbegeleidster noemen we natuurlijk wel: Anja Bunthof. Zij heeft met haar kennis over het schrijven van een scriptie, haar juridische kennis en haar kennis over pleegzorg en adoptie, een enorme bijdrage geleverd aan het onderzoek en het onderzoeksverslag.

Vrijwel alle mensen die voor het interview zijn gevraagd, hebben positief gereageerd en dat was een zeer aangename ervaring.

De 'lezers', de mensen die tijd en energie hebben gestoken in het lezen van het onderzoeksverslag en die het verslag van feedback hebben voorzien, zijn een grote hulp geweest bij het schrijven van de scriptie.

Hiernaast zijn er mensen geweest die wij op een andere manier als een grote steun hebben ervaren, door bijvoorbeeld te vragen naar de vorderingen en door mee te leven.

Zonder deze mensen waren dit onderzoek, het proces en dit resultaat niet mogelijk geweest. Iedereen die op welke manier dan ook geholpen heeft: hartelijk bedankt!

Samenvatting

Hulpverleners van verschillende instellingen die te maken hebben met adoptie en/of pleegzorg constateren een tekort aan pleegouders waardoor wachtlijsten voor pleegkinderen groeien. Tegelijkertijd is er een overschot van aanmeldingen voor adoptie en kan er niet aan de behoefte van de aspirant adoptieouders worden voldaan. In een extra bijeenkomst van het adoptieplatform is er gesproken over een gezamenlijke voorlichting voor pleegzorg en adoptie als oplossing voor dit probleem. Pleegzorg en adoptie hebben een gemeenschappelijke ontstaansgeschiedenis en hebben zich in de 20^e eeuw apart ontwikkeld. De voorlichtingen voor pleegzorg en adoptie lijken in eerste instantie op elkaar, maar blijken ook van elkaar te verschillen. Pleegouders, adoptieouders, hulpverleners en deskundigen zijn ondervraagd. Deze noemen overeenkomsten, maar benadrukken vooral specifieke verschillen. Uit deze interviews is gebleken dat een gezamenlijke voorlichting niet haalbaar en wenselijk is. Een gedeeltelijk gezamenlijke voorlichting is dat in grote mate wel en wordt aanbevolen. Een belangrijke voorwaarde hierbij is dat instellingen bereid zijn om hierin samen te werken. Er wordt eveneens aanbevolen dat er meer aandacht en begeleiding komt voor het besluitvormingsproces wanneer het gaat om het maken van een weloverwogen keuze voor het pleegouderschap en/of het adoptieouderschap. Los van het voorlichtingstraject is naar voren gekomen dat er behoefte is aan samenwerking tussen pleegzorg- en adoptie-instellingen. Beide hebben als doel kinderen te helpen die niet bij hun ouders kunnen opgroeien en hebben hierin expertise opgebouwd.

Inhoudsopgave

Inleiding	6
Hoofdstuk 1: De ontwikkeling van pleegzorg en adoptie	8
1.1 Het ontstaan van pleegzorg en adoptie	8
1.2 Ontwikkeling van pleegzorg	9
1.3 Ontwikkeling adoptie	11
1.4 De visies en de praktijk van pleegzorg	12
1.5 De visies en de praktijk van adoptie	13
1.6 Wetgeving pleegzorg	14
1.7 Wetgeving adoptie	15
1.8 Actuele ontwikkelingen	16
Hoofdstuk 2: Voortraject	19
2.1 Het voortraject voor aspirant pleegouders	19
2.2 Het voortraject voor aspirant adoptieouders	23
2.3 Vergelijking	25
2.4 Actuele ontwikkelingen op het gebied van de voorlichting	28
Hoofdstuk 3 verantwoording van het onderzoek	29
3.1 De verantwoording van de theoretische onderbouwing	29
3.2 Het Onderzoek	30
3.3 De inhoud van het onderzoek	32
3.4 De analyse	34
Hoofdstuk 4: De analyse van de resultaten	36
4.1 Pleegouders en adoptieouders	36
4.2 Hulpverleners	37
4.3 Deskundigen	41
4.4 De analyse	43
Hoofdstuk 5: De conclusie	46
5.1 De conclusie per cluster	46
5.2 De conclusie	50
5.3 Discussie	51
5.4 Aanbevelingen	52
Literatuur	55
Bijlage 1: Vragenlijsten	57
Bijlage 2: Uitgewerkte vragenlijsten	65
Bijlage 3: Resultaten	137

Inleiding

Vertegenwoordigers van verschillende instellingen in Overijssel, die direct of indirect te maken hebben met adoptie, komen in het adoptieplatform regelmatig bij elkaar om expertise, ervaringen en ideeën met elkaar te delen. Het adoptieplatform kent leden vanuit verschillende instellingen. Naomi Boer van de Stichting ambulante Fiom in Zwolle is voorzitter van dit platform. Bij de leden van het platform is behoefte ontstaan om met hulpverleners uit de pleegzorg ideeën uit te wisselen.

Op 2 juni 2008 vond er een extra bijeenkomst van het adoptieplatform in Overijssel plaats: ‘Adoptie versus Pleegzorg’. Naast de leden van het bestaande adoptieplatform waren er ook vertegenwoordigers van enkele pleegzorginstellingen aanwezig. Ook namen Dennis Fink (destijds stagiair bij de William Schrikker Pleegzorg) en Sarah Docter (destijds stagiaire bij de Fiom in Zwolle) deel aan de bijeenkomst. Tijdens de bijeenkomst werd er gesproken over de knelpunten waar hulpverleners mee te maken hebben, in de praktijk van pleegzorg en adoptie. De overeenkomsten en verschillen van de specifieke hulpverlening van de instellingen kwamen naar voren. De verwachting was dat het efficiënter en kwalitatief beter zou zijn, wanneer de voorlichtingen van pleegzorg en adoptie meer gecombineerd worden. Er zou misschien zelfs één voorlichting gegeven kunnen worden.

De hulpverleners van de adoptie-instellingen signaleren een overschot aan mensen die zich hebben aangemeld voor het adoptieouderschap. Dit terwijl er steeds minder kinderen in aanmerking komen voor adoptie in Nederland. Er wordt wereldwijd meer geadopteerd en de internationale regelgeving rondom adoptie is veranderd. De hulpverleners van de pleegzorginstellingen signaleren daarentegen een tekort aan mensen die zich hebben opgegeven voor het pleegouderschap, terwijl er steeds meer kinderen worden aangemeld voor een pleegzorgplaatsing. Dit leidt tot het volgende probleem: *Hulpverleners van verschillende instellingen die te maken hebben met adoptie en/of pleegzorg constateren een tekort aan pleegouders waardoor wachtlijsten voor pleegkinderen groeien. Tegelijkertijd is er een overschot van aanmeldingen voor adoptie en kan er niet aan de behoefte van de aspirant adoptieouders worden voldaan.*

Deze scriptie richt zich op de volgende vraag: *Welk voorlichtingstraject is geschikt voor zowel aspirant-pleegouders als voor aspirant adoptieouders?*

Het doel van de scriptie is om *instellingen van adoptie en pleegzorg te adviseren over welk voorlichtingstraject geschikt is voor zowel aspirant pleegouders als voor aspirant adoptieouders en om op die manier balans trachten te creëren tussen het tekort aan pleegouders en het overschot aan aanmeldingen voor adoptieouderschap*. Er wordt antwoord gegeven op deze vraag middels een theoretische onderbouwing en een veldonderzoek dat bestaat uit interviews met pleegouders, adoptieouders, betrokken hulpverleners en deskundigen.

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, is het noodzakelijk om meer te weten over de geschiedenis en de oorspronkelijke uitgangspunten van zowel pleegzorg als adoptie. In het eerste hoofdstuk wordt er stilgestaan bij de ontstaansgeschiedenis van pleegzorg en van adoptie. Hierbij wordt er gekeken naar ontwikkelingen van beide disciplines, de visie en de praktijk van beiden en de wet- en regelgeving. Verder worden de actuele ontwikkelingen die relevant zijn voor de onderzoeksvraag genoemd.

Het is van belang om te weten hoe de voorlichting van aspirant pleegouders en aspirant adoptieouders op dit moment verloopt. In hoofdstuk 2 worden de beide voorlichtingen beschreven en vergeleken.

Hoofdstuk 3 is gewijd aan de verantwoording van het gehele onderzoek en hoofdstuk 4 geeft de essentie en de analyse van de resultaten van het onderzoek weer.

Hoofdstuk 5 bevat de conclusie, de discussie en de aanbevelingen en beantwoordt de onderzoeksvraag.

Hoofdstuk 1: De ontwikkeling van pleegzorg en adoptie

Kinderen worden in de regel opgevoed door hun ouders. Er zijn echter situaties waarin dit niet het geval is. We kennen al eeuwenlang kinderen die niet verzorgd en opgevoed kunnen worden door hun biologische ouders. Kinderen hebben wel het recht om opgevangen en opgevoed te worden. Er wordt door de eeuwen heen dan ook op verschillende manieren naar oplossingen gezocht. Zo zijn er verschillende vormen ontstaan om ‘ouderzorg missende’ kinderen op te vangen, waaronder pleegzorg en adoptie (Baartman, 1997). Beide vormen zijn onderdeel van kinderbescherming en beide vormen zijn erkend door de universele verklaring van de rechten van het kind. Daarin staat dat het kind recht heeft om onder gezag te staan (Verenigde Naties, 1989).

In dit hoofdstuk wordt de ontstaansgeschiedenis van pleegzorg en adoptie besproken. De eerste paragraaf behandelt het ontstaan van pleegzorg en adoptie. Verder worden in dit hoofdstuk de ontwikkelingen van pleegzorg en adoptie in de twintigste eeuw omschreven. Er wordt aandacht besteed aan de huidige visie en praktijk van pleegzorg en adoptie. De laatste paragrafen zijn gewijd aan de wetgeving en actuele ontwikkelingen.

1.1 Het ontstaan van pleegzorg en adoptie

De Romeinen uit de oudheid waren al bekend met adoptie voor de wet. Dit werd vooral gedaan om het familiebezit veilig te stellen door middel van het erfprincipe. De eerste christenen namen deze wetgeving niet over. Wel werd er vanuit naastenliefde voor kinderen gezorgd (Stichting Adoptievoorzieningen, 2002).

In de middeleeuwen ($\pm 500 - 1500$) werden verwanten per wet verplicht om kinderen op te vangen die niet bij hun ouders konden opgroeien. Opvoeding werd gezien als een familiezaak en moest binnen de directe omgeving van een kind worden opgelost. Veel families waren te arm om de kinderen zelf te verzorgen en te onderhouden. Het kwam vaak voor dat kinderen te vondeling werden gelegd of op straat werden gezet. Hierdoor leidden veel kinderen een bestaan als bedelaars en zwervers. Naast de opvang van deze kinderen in opvangtehuizen bestonden er ook al pleeggezinnen. Voor het pleeggezin vormden de pleegkinderen een economische factor. Het pleeggezin ontving een vergoeding en het pleegkind kon meehelpen in de te verrichten arbeid. Om een pleeggezin te vinden werden kinderen soms ‘geveild’. Het pleeggezin dat met de minste vergoeding tevreden was, kreeg het pleegkind (Baartman, 1997).

Aan het eind van de 18de eeuw kreeg de Verlichting, het tijdperk waarin rationalisme centraal stond, in Nederland een steeds grotere invloed op de maatschappij (Kruithof, e.a., 1981). Mensen kregen steeds meer de opvatting dat problemen waarmee ze te maken kregen opgelost konden worden. Ze gingen hun eigen lot meer in handen nemen en zelf naar oplossingen zoeken. Dit had ook gevolgen voor de visie op opvoeding en verzorging van kinderen. Kinderen werden voorheen altijd gezien als kleine volwassenen. Ze werden gaandeweg meer gezien als kinderen ofwel als afhankelijke wezens. Het probleem van vondelingen groeide en dwong de maatschappij om verdere oplossingen te vinden. In het begin van de 19de eeuw werden om die reden de eerste tehuizen in opdracht van de overheid opgericht.

Er waren mensen die zich het lot van de kinderen persoonlijk aantrokken. De liberaal Van Houten heeft een belangrijke aanzet gegeven om kinderen beter te beschermen. Op zijn initiatief werd de eerste wet gemaakt ter bescherming van kinderen: “Wet van houdende maatregelen tot het tegengaan van overmatigen arbeid en verwaarloozing van kinderen”,

het zogenaamde “Kinderwetje van Van Houten” (Schenkeveld, 2003, p. 70). In 1874 maakte deze wet een begin met de regelgeving over de arbeid van kinderen. Later werd ook de leerplicht in de kindervetten geregeld. De Nederlandsche Bond voor Kinderbescherming werd in 1899 opgericht en is de voorloper van de huidige Raad van de Kinderbescherming. Het werd mogelijk om “...kinderen aan de ouderlijke macht te onttrekken”. “In de ontwikkeling van de Kindervetten liggen de wortels van de moderne pleegzorg, die op haar beurt een onderdeel is van kinderverscherming.” (Baartman, 1997, p. 19). Ditzelfde geldt in zekere mate ook voor de moderne adoptie. Pleegzorg en adoptie hebben zich hierna als alternatieve vormen binnen de kinderverscherming ontwikkeld.

1.2 Ontwikkeling van pleegzorg

Door de oprichting van de Nederlandsche Bond tot Kinderbescherming in 1899 was er meer aandacht voor de pleegzorg als onderdeel van de jeugdhulpverlening. In een pleeggezin werden kinderen opgevangen die niet meer thuis konden wonen. Er ontstonden 400 particuliere initiatieven op het gebied van de voogdij die deze vorm van opvang aanboden. Bij voogdij kreeg de voogdij-instelling van de kinderrechter het gezag over een minderjarige. De voogd was de persoon die de voogdij uitoefende. Wanneer dit nodig was, gebeurde dit door kinderen uit de “ouderlijke macht te onttrekken” (Baartman e.a., 1997, p. 19). Het kind mocht dan niet meer bij zijn ouders wonen en werd in een tehuis of in een pleeggezin opgevangen. Het contact tussen ouders en kinderen werd verbroken wanneer de ouders uit hun ouderlijk gezag ontzet waren.

Door de invoering van de kindervetten werd de nadruk gelegd op pleegzorg als manier om kinderen te beschermen. Er werd voor het eerst subsidie betaald voor de pleeggezinplaatsingen. Doordat de subsidiegever eisen stelde, werd de kwaliteit van de plaatsingen verbeterd. Deze eisen gingen echter niet verder dan het ‘bed-bad-brood’-principe (Baartman e.a., 1997). In 1921 werd de ondertoezichtstelling als maatregel ingevoerd. Bij een ondertoezichtstelling werd het gezag van ouders ingeperkt, hoewel de praktijk hier nog enkele jaren op achterliep. Een gezinsvoogd werd dan de hulpverlener die bij een ondertoezichtstelling het gezag namens de gezinsvoogdij-instelling deelt met ouders. Een pleeggezinplaatsing was voor kinderrechters de volgende stap. Een gezinsvoogd probeerde tijdens een ondertoezichtstelling de ouders preventief met raad en daad bij te staan (Baartman e.a., 1997). De ondertoezichtstelling werd ook gebruikt om ouders te straffen. Men zag pleegouders als vervanging voor de biologische ouders; “ouders hadden immers gefaald” (Baartman e.a., 1997, p. 25). Daarom was er ook geen voorbereiding of begeleiding voor pleegouders. Later werd de maatregel in de praktijk toegepast en werd de ondersteuning in de opvoeding van pleegouders gezien als een aanvulling van de opvoeding door de biologische ouders. Het beschermen van kinderen betekende niet langer alleen dat deze tegen hun ouders beschermd moesten worden. Pleegzorg was niet uitsluitend een vorm van kinderverscherming meer, maar werd ook een vorm van hulpverlening. De visie daarachter is dat het gaat om ‘actief uitvoeren van rechten’ in plaats van ondergaan van bescherming (Baartman e.a., 1997, p. 31). De belangen van het kind stonden nog niet eerder centraal bij de kinderverschermingsmaatregel.

Door de gevolgen van de Tweede Wereldoorlog stond men voor nieuwe uitdagingen in de pleegzorg. Kinderen kwamen op verschillende manieren in aanraking met kinderverscherming.

Een groep bestond uit een groeiend aantal wezen, bijvoorbeeld van joodse afkomst. Deze konden niet meer alleen in tehuizen worden opgevangen. Als alternatief herontdekte men pleeggezinnen en werd de groep kinderen die in pleeggezinnen woonden, vergroot.

Het herstel van de verzuiling na de Tweede Wereldoorlog had tot gevolg dat nog een andere groep kinderen in aanmerking kwam voor pleeggezinplaatsingen. Dit waren ‘onwettige’ kinderen. Dit zijn kinderen die buiten het huwelijk geboren zijn. De morele waarden van het gezin stonden daarbij centraal: “Gezinsherstel is volksherstel” (Baartman e.a., 1997, p. 24). Hierbij ging men uit van het traditionele gezin met een vader en een moeder die getrouwd waren. Dat betekende een stijging van het aantal pleeggezinplaatsingen. Tegelijkertijd stonden pleegouders machteloos tegenover de biologische ouders. Pleegouders moesten het pleegkind altijd loslaten zodra er mogelijkheden waren om het kind terug te plaatsen. Om dit tegen te gaan werd in 1950 de Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen (NVP) opgericht. Het doel hiervan was om pleegouders meer rechten te geven.

In de volgende jaren kwam er een proces van professionalisering binnen de pleegzorg op gang. Zo was er in 1956 met de herziening van de Kinderwetten meer aandacht voor pleegzorgplaatsingen. De pleegzorg kreeg ook een belangrijke taak bij de uitvoering van de uithuisplaatsingen en ondertoezichtstellingen. De uithuisplaatsing werd daardoor steeds meer ingezet in plaats van de ‘tuchtvastzetting’ (Baartman e.a., 1997, p. 25). Dit betekende dat kinderen niet meer wettelijk verplicht in gestichten werden ondergebracht. Daarmee werd de uitvoering van de ondertoezichtstelling, zoals in de wet bedoeld, nageleefd. Middels uithuisplaatsingen moesten kinderen nu worden opgevoed en verzorgd in een pleeggezin. Hierdoor kwam er nog een derde groep kinderen in aanmerking voor pleeggezinplaatsingen.

Met de oprichting van de centrales voor pleegzorg in 1968, met als doelstelling pleegouders te vinden en de kwaliteit te bevorderen, werd een nieuwe stap in de professionalisering gedaan. (Baartman e.a., 1997). In 1971 kregen pleegouders meer rechten. Ze kregen het recht om “de terugkeer van hun pleegkind naar huis te blokkeren”, het blokkaderecht (Baartman e.a., 1997, p. 32).

Commissies en nota’s over de pleegzorg in de jaren daarna, onderzochten en bevorderden de positie van de pleegzorg. Dit is ook het moment dat er van pleegzorg gesproken kan worden. De *startnota* uit 1974 en de pleegzorgnota *Pleegzorg in perspectief* uit 1983 brachten de pleegzorg meer onder de aandacht van de wetgever. Hiernaast leidde de economische crisis van de jaren zeventig tot meer pleeggezinplaatsingen, want de overheid ontdekte pleegzorg als een besparingsmiddel. Tehuisplaatsen waren volgens Weterings vijf keer zo duur (Baartman e.a., 1997). De pleegzorg kon zich daardoor “positief profileren” (Baartman e.a., 1997, p. 41). Dit leidde tot een uitbreiding van pleeggezinplaatsingen.

De grootste veranderingen voor de pleegzorg volgden in de jaren tachtig. Deze werden in gang gezet door de pleegzorgnota *Pleegzorg in perspectief* van 1983 en hadden de wet op de jeugdhulpverlening van 1989 als gevolg. In de pleegzorgnota werd de opvoeding van pleegouders als een volwaardige vorm van hulpverlening erkend (Baartman e.a., 1997). Hierdoor kreeg pleegzorg een nieuwe betekenis binnen de jeugdhulpverlening. Als reactie op de professionalisering van de pleegzorg stapten de in ‘adoptie geïnteresseerden’ uit de NVP (Baartman e.a., 1997). De rechten van pleegouders werden steeds verder uitgebreid. Pleegouders kregen de status van “vrijwilligers onder de begeleiding van professionele krachten” (Baartman e.a., 1997, p. 43). In 1988 begon men ook de inmiddels gegroeide landelijke taken van de pleegzorg samen te brengen in een landelijk platform. De uitvoering van de plaatsing in een pleeggezin en de begeleiding ervan werden echter provinciaal geregeld. De provinciale Voorzieningen Voor Pleegzorg (VVP) ontstonden en werden verantwoordelijk voor de uitvoering van pleegzorg.

De invoering van de wet op de jeugdhulpverlening in 1991 had grote invloed op de pleegzorg. Er veranderde veel, omdat pleegzorg nu als hulpverlening werd gezien. De ontvlechting, dus de scheiding van pleeggezinbegeleider en plaatser van een pleegkind, was de grootste verandering voor de werkers, de pleegkinderen en de pleeggezinnen. De pleegouders kregen een eigen pleeggezinbegeleider om hen zo optimaal mogelijk te begeleiden en om vanuit de kant van de pleegouders de belangen van het pleegkind te vertegenwoordigen. De plaatser of de (gezins-)voogd handelde ook in het belang van het kind, maar dan als aanvulling op of soms als vervanging van de biologische ouders. Dit kon in strijd zijn met hoe pleegouders vanuit hun perspectief tegen de belangen van het kind aankeken.

Als deel van de jeugdhulpverlening werd de aanpak van de pleegzorg ook steeds planmatiger. Zoals in de wet vastgelegd moest elke voorziening hulpverleningsplannen voor elk kind gaan schrijven. In 2005 werd een nieuwe 'Wet op de Jeugdzorg' ingevoerd, waarin bestaande regels werden aangepast en nieuwe regels werden geïntroduceerd.

1.3 Ontwikkeling adoptie

Het woord 'adoptie' kan op twee verschillende manieren worden geïnterpreteerd. Het sociale perspectief geeft 'als eigen kind opnemen en behandelen' als betekenis aan het woord 'adoptie'. Er zit ook een juridische dimensie aan adoptie. De 'Van Dale' spreekt van "het als wettig kind aannemen" (Geerts en Den Boon, 1999, p. 78). Dit wettig aannemen van een kind is kenmerkend voor adoptie. Dit is een belangrijk verschil tussen pleegzorg en adoptie.

Na de Tweede Wereldoorlog waren er veel wezen. Deze kinderen werden zoveel mogelijk in bestaande (pleeg)gezinnen geplaatst, omdat het gezin als de basis van een goede samenleving werd gezien. Adoptie was toen nog niet mogelijk, omdat er nog geen wetgeving was die het aannemen van een kind voor de wet mogelijk maakte. De eerste adoptiewet ging van kracht in 1956. De wet had, net als de pleegzorgwetgeving, zijn oorsprong binnen de *kinderbescherming*. Voor 1956 was de situatie voor deze kinderen in veel gevallen erg triest te noemen. De vrouwen die afstand deden van hun kind werden niet beschermd. Dankzij de wet kregen adoptiekinderen en hun moeders enige overheidsbescherming. Mede op aandringen van instanties zoals de FIOM (Federatie van Instellingen voor Ongehuwde Moeders) en de UVOM (Unie van Vereenigingen voor Ongehuwde Moeders) kwam de adoptiewet tot stand (Hoksbergen en Walenkamp, 1991 en Stichting Adoptievoorzieningen, 2002).

De adoptiewet leek een perfecte drievoudige winsituatie te zijn. De ongehuwde moeder en het kind zouden in de toenmalige maatschappelijke, normatieve context in schande leven wanneer een dergelijke zwangerschap en bevalling bekend zouden worden. De moeder zou de zwangerschap het beste kunnen verwerken als het kind na de bevalling zo snel mogelijk zou verdwijnen. Dit leek ook voor het kind het beste, want dan kon het kind direct wennen aan het adoptiegezin en dan zou het later geen vragen krijgen over de adoptie en zijn biologische ouders. De adoptieouders waren vaak ongewenst kinderloos en konden dankzij adoptie een gezin met kinderen vormen. Wanneer zij weinig wisten van de achtergrond van het kind zouden zij het kindje snel als eigen kind kunnen zien, zo dacht men. Een gesloten adoptie, een adoptie waarbij er op alle fronten en vaak zo snel mogelijk een breuk plaatsvindt tussen de biologische familie en het kind, was destijds de gebruikelijke adoptievorm (Hoksbergen en Walenkamp, 1991).

Sinds de jaren zeventig is het aantal kinderen dat in Nederland ter adoptie is afgestaan flink gedaald. Dit heeft alles te maken met de komst van anticonceptie, de mogelijkheid van abortus en de veranderde houding vanuit de samenleving ten opzichte van alleenstaande (ongehuwde) moeders. Alleenstaande (ongehuwde) moeders werden steeds meer geaccepteerd in de Nederlandse samenleving. Binnenlandse adoptie kwam (en komt) door die daling van het aantal kinderen dat binnen Nederland werd afgestaan slechts zelden voor (Hoksbergen en Walenkamp, 1991). Toch kregen de adoptieorganisaties in de jaren zeventig veel aanmeldingen. Eerder waren er al grote interracial adoptieprogramma's gestart. In de eerste helft van de twintigste eeuw werden er veel kinderen vanuit het buitenland naar Nederland gehaald. Er waren oorlogen tussen het westen en enkele Aziatische landen. Westerse soldaten kregen kinderen in die regionen. Bijvoorbeeld: 'Harry Holt, een Amerikaanse boer, trok zich het lot van ... Koreaanse kinderen aan. Dit was de start van het grootste interracial adoptieprogramma tot nu toe.' (Hoksbergen en Walenkamp, 1991, p. 20). In de jaren zeventig werden er honderden kinderen uit het buitenland naar Nederland gehaald. Mensen adopteerden omdat ze ongewenst kinderloos waren of vanuit idealistische overwegingen. De beelden van kinderen uit ontwikkelingslanden die in die periode de huiskamers bereikten door de televisie, konden een overweging zijn om kinderen te adopteren.

Aan het einde van de jaren zeventig werden problemen zichtbaar. Er was weinig bekend over adoptie bij de (aspirant) adoptieouders en de hulpverleninginstanties. Verschillende adoptiegezinnen hadden het zwaar. De gesloten adoptie bleek in een aantal gevallen voor problemen te zorgen. De afstandsmoeder leefde vaak met een ondraaglijk geheim. De biologische moeder en het kind werden van elkaar afgesloten, waardoor het adoptiekind vaak last had van hechting- en identiteitsproblemen. De adoptieouders vonden het soms lastig hun kind te begrijpen en misten informatie over de achtergrond van hun kind (Walenkamp, 2007). Men wist niet goed met de problemen om te gaan, omdat er nauwelijks kennis was. Wachtlijsten voor aspirant adoptieouders groeiden. De media van eind jaren '70 en de jaren '80 van de vorige eeuw lieten steeds meer kritische geluiden horen (Hoksbergen en Walenkamp, 1991 en Walenkamp, 2007).

1.4 De visies en de praktijk van pleegzorg

Op dit moment bieden 28 voorzieningen voor jeugdzorg in opdracht van de provincies pleegzorg aan. Er zijn landelijke voorzieningen waaronder de William Schrikker Pleegzorg. Deze voorzieningen werken samen in het verband Pleegzorg Nederland, dat onderdeel is van de MO-groep (Maatschappelijke ondernemers groep). De MO-groep is de brancheorganisatie voor Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening. Zij lobbyt en behartigt de belangen van de branche.

Tegenwoordig wordt pleegzorg gezien als onderdeel van jeugdzorg in het kader van kinderscherming. Pleegzorg wordt nu gedefinieerd als "tijdelijke opvang voor kinderen tot 18 jaar, die door ernstige problemen niet door hun ouders verzorgd en opgevoed kunnen worden. Pleegzorg is geen adoptie. Het is de bedoeling dat de kinderen contact houden met de eigen ouders en weer teruggaan zodra dat mogelijk is." (William Schrikker Pleegzorg, 2005) De positie van pleegouders is veranderd toen pleegzorg als hulpverlening werd erkend. Pleegouders hebben de status van partners binnen de pleegzorg. De begeleiding wordt daarom ook gezien als een samenwerking.

Er bestaan tegenwoordig meerdere varianten van pleegzorg. Men spreekt van de perspectiefzoekende en de perspectiefbiedende plaatsing. Bij perspectiefzoekend (ook wel de hulpverleningsvariant genoemd) is het de bedoeling om ouders voor korte of voor

langere termijn te ontlasten. Een pleeggezin neemt tijdelijk de zorg voor het kind over. Bij de perspectiefbiedende variant (ook wel de opvoedingsvariant genoemd) is eigenlijk al duidelijk dat het kind voor langere tijd in een pleeggezin gaat verblijven (William Schrikker Pleegzorg, 2005). Verder zijn er de crisispleegzorg en de weekendpleegzorg. De vorm waarin kinderen in hun eigen netwerk worden opgevangen, door bijvoorbeeld tantes, leraren of burens, wordt netwerkpleegzorg genoemd.

Pleegouders worden begeleid door een pleegzorgwerker. Dat betekent voor pleegouders dat ze met pleegzorgwerkers van de betrokken pleegzorginstelling, de biologische ouders en eventueel de plaatsende (gezins)voogd te maken hebben. De plaatsing van een pleegkind is door een contract met de begeleidende instantie vormgegeven en wordt meestal als tijdelijk beschouwd. Tijdens de plaatsing blijft het contact met ouders in de meeste gevallen bestaan en is er een bezoekerrecht. De laatste jaren kampt de pleegzorg met een sterke groei van aanvragen voor een plek in een pleeggezin. Kinderen moeten daardoor lang op een plek wachten. Er zijn te weinig nieuwe pleegouders bijgekomen en pleegkinderen blijven gemiddeld langer in een pleeggezin.

1.5 De visies en de praktijk van adoptie

Er is nu veel meer kennis van adoptie bij betrokken ouders en instellingen en er is een verplichte voorlichting. Er is gespecialiseerde hulpverlening voor adoptie en er zijn twee hoogleraren adoptie. René Hoksbergen was sinds hoogleraar 1984 en Femmie Juffer nam deze plaats in 2000 over. Meer en meer bestaat er het idee dat adoptiekinderen risicokinderen zijn die regelmatig tegen hechtings- en identiteitsproblematiek aanlopen. Om die reden komt het steeds minder vaak voor dat mensen vanuit idealen adopteren. Er is meer erkenning en begrip gekomen voor de problemen die bij adoptie kunnen horen (Walenkamp, 2007). Erkenning van de gebeurtenissen van afstand en adoptie blijken voor de verschillende partijen in de praktijk belangrijk te zijn, voornamelijk voor het verwerken hiervan. Het is voor het adoptiekind vaak zelfs een voorwaarde om zich goed verder te kunnen ontwikkelen. Van Raak (2007) bijvoorbeeld, spreekt over de noodzaak van afstammingsinformatie voor kinderen die niet opgroeien bij hun biologische ouders.

Tegenover gesloten adoptie staat open adoptie. Open adoptie is adoptie waarbij het kind, de biologische ouders en adoptieouders contact met elkaar hebben. De adoptieouders zijn de juridische ouders. Er wordt naar gezamenlijke belangen gekeken van de verschillende partijen: biologische ouders, het adoptiekind en de adoptieouders. Dit kan ruimte scheppen om een verbinding met elkaar te blijven aangaan. Tussen gesloten en open adoptie liggen verschillende combinatievormen. De visie met betrekking tot adoptie ontwikkelt zich de afgelopen decennia van een voorkeur voor gesloten adoptie naar de voorkeur voor een meer open vorm van adoptie. Dit heeft ook alles te maken met de komst van interlandelijke adoptie, waarbij de adoptie in verband met het uiterlijk van het geadopteerde kind zichtbaar is geworden. De (hulpverlening-) instellingen die betrokken zijn bij adoptie zoals de Fiom, de Raad voor de Kinderbescherming en Stichting Adoptievoorzieningen hebben hun visie en beleid ten aanzien van gesloten en open adoptie bijgesteld (Hoksbergen en Walenkamp, 1991).

De wachtlijsten met ouders die zich hebben aangemeld voor adoptie groeien en er is volgens het adoptieplatform een gebrek aan vermogen om die wachtlijsten te verkorten. Ieder jaar zijn er ongeveer 2500 tot 3000 aanvragen, terwijl ongeveer de helft van die aangemelde aspirant adoptieouders een kind toegewezen krijgen. Eén van de redenen dat de wachtlijsten groeien is dat er steeds minder kinderen uit het buitenland beschikbaar zijn

voor adoptie in Nederland. Internationaal gezien worden kinderen steeds vaker binnen het land van herkomst geadopteerd (Dullens, 2006).

1.6 Wetgeving pleegzorg

Kinderwetten van 1956

Met de aanpassing van de kindrewetten werd de ondertoezichtstelling opnieuw geregeld. Pleeggezinplaatsingen kregen een grotere rol. In deze wetten werd ook de tuchtvastzetting vervangen door uithuisplaatsingen, die het doel hadden om kinderen elders dan bij de biologische ouders te verzorgen en op te voeden (Baartman e.a., 1997).

Wet op de Jeugdhulpverlening (1989)

Nadat door veel commissies de situatie van de pleegzorg onderzocht was, trad de *Wet op de Jeugdhulpverlening* in 1991 in werking. Deze wet moest samenhang brengen in het aanbod in de jeugdhulpverlening, waarvan de pleegzorg dan ook onderdeel werd. De (gezins)voogd en pleegzorgbegeleider mochten niet meer dezelfde persoon zijn en niet bij dezelfde instantie werken.

Met de invoering van deze wet veranderde ook de financiering voor de pleegzorg. De geldstromen werden in gelijke delen over het toenmalige Ministerie Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en het Ministerie van Justitie verdeeld.

De nieuwe wet op de jeugdhulpverlening gaf de pleegzorg ook de benodigde planmatige aanpak, waarmee er continuïteit in de begeleiding, begeleidingsplannen en een duidelijke visie op de pleegzorg moesten komen (Baartman e.a., 1997). Dit werd een verantwoordelijkheid van de provinciale voorzieningen voor pleegzorg.

Wet op de Jeugdzorg (2002)

In 2002 werd de *Wet op de Jeugdhulpverlening* van 1989 aangepast. Deze wet is per 1 januari 2005 van kracht gegaan. Hierin worden opnieuw de eisen aan pleegouders en hun taken bij een pleegzorgplaatsing vastgelegd. Verder zijn daarin ook de bepalingen opgenomen over het pleegzorgcontract en de pleegzorgvergoeding. De wet verplicht pleegzorgvoorzieningen ouderbegeleiding te bieden. Ouderbegeleiding houdt het volgende in: “Ouders van kinderen die in een pleeggezin verblijven, hebben recht op ondersteuning van een derde, die helpt ouders om te gaan met het feit dat de opvoeding van hun kind, tijdelijk of permanent, door pleegouders overgenomen wordt.” (Brandhorst, 2008)

Pleegzorg in een internationaal kader

In Deventer werd in 1981 de International Foster Care Organisation (IFCO) opgericht en in 1989 voerden de Verenigde Naties het verdrag voor de rechten van het kind in. Dit verdrag vloeide voort uit het verdrag van de rechten van de mens. Deze data geven een belangrijke kijk op de internationale ontwikkelingen binnen de pleegzorg.

Het verdrag voor de rechten van het kind werd in 1989 door de Verenigde Naties aangenomen. In het verdrag komt pleegzorg in sommige artikelen terug: artikel 9 gaat over de ouderlijke zorg en de scheiding van de ouders. Heel duidelijk is het verdrag in artikel 20: “Bescherming tegen misbruik en verwaarlozing”. Nederland heeft dit verdrag in 1995 getekend en verplicht zich daarmee kinderen te beschermen en hun rechten te waarborgen.

1.7 Wetgeving adoptie

De adoptiewet (1956)

‘Adoptie geschiedt door de uitspraak van een rechtbank op verzoek van een echtpaar dat een kind wenst te adopteren. Het verzoek kan alleen worden toegewezen als de adoptie in het kennelijk belang van het kind is en aan de onderstaande bepalingen is voldaan’, zo luidt een citaat uit de adoptiewet (Vinke, 1999). De adoptiewet was een vorm van kinderbescherming.

Het adoptiekind moest volgens de toenmalige adoptiewet minderjarig zijn en gehoord worden door de rechters als deze ouder was dan 14 jaar. Het kind mocht niet afstammen van een van de adoptieouders. De biologische ouders (vaak moeder) konden eenmalig hun vetorecht inzetten. De adoptieouders moesten eerst drie jaar voor het kind gezorgd hebben. De geadopteerde kon na meerderjarigheid binnen een bepaalde termijn de rechter verzoeken de adoptie te herroepen. Ook de regels met betrekking tot de adoptieprocedure waren opgenomen in de Adoptiewet. De wet is later verscheidene keren aangepast. Sinds 1975 moeten aspirant adoptieouders het kind slechts één jaar verzorgen, voordat zij kunnen adopteren. Sinds 1978 kan iemand ook nog adoptieouder worden na zijn dood, wanneer één van de aspirant adoptieouders die de adoptieprocedure hebben gestart, komt te overlijden. Sinds 1979 bestaat er de optie dat een ouder samen met de stiefouder een kind uit een vorige relatie adopteert (Vinke, 1999). Dit wordt partneradoptie genoemd.

De Wet opnemng Buitenlandse Pleegkinderen (1988)

Deze wet, ook wel ‘wet opnemng buitenlandse kinderen ter adoptie’ (Wobka) genoemd, kwam met regelgeving over het adopteren van buitenlandse kinderen. Aspirant adoptieouders moesten bij het Ministerie van Justitie om beginseltoestemming vragen tot adoptie en dan werd de procedure gestart. De wet verplichtte de aspirant adoptieouders tot een voorlichting. Een onafhankelijk ‘Bureau Voorlichting Interlandelijke Adoptie’ (VIA), nu de ‘voorbereiding van Stichting Adoptievoorzieningen’ genaamd, verzorgde deze voorlichting. Verder werd de regelgeving met betrekking tot het vergunningstelsel verscherpt. Vergunninghouders zijn de bemiddelaars tussen de adoptieouders en het kind met zijn land van herkomst. Niet altijd verliep de adoptie in het belang van het kind. Adoptie moest volgens de Nederlandse wetgeving in het belang zijn van het kind. De Wobka probeerde de praktijk binnen dit kader te houden. Er mocht niet meer uitsluitend vanuit idealen en vanuit de wensen van ongewenst kinderloze mensen worden geadopteerd. Er moest vanuit het kind en diens belangen worden geredeneerd en er moest gekeken worden of adoptie wenselijk was. In de navolgende jaren werd de wet regelmatig gewijzigd. Sinds 1992 is het niet meer toegestaan dat (aspirant) adoptieouders op eigen gelegenheid de adoptie regelen. Dit moet nu met behulp van of door de vergunninghouder gebeuren. In 1992 is er in de wet opgenomen dat beide (aspirant) adoptieouders jonger moeten zijn dan 44 jaar op het moment van de aanvraag, zodat de kans dat adoptieouders overlijden tijdens de minderjarigheid van het kind wordt verkleind (Vinke, 1999). Op de website van Stichting adoptievoorzieningen (2009) is in ‘wijzigingen Wobka per 1 januari 2009’ te lezen dat homoseksuele paren nu ook een beginseltoestemming mogen aanvragen voor buitenlandse adoptie en dat de beginseltoestemming voor alle aanvragers vier jaar geldig is i.p.v. drie jaar.

Het Haags adoptieverdrag (1993)

Ook dit verdrag ziet adoptie als een wijze van *kinderbescherming*. Meer dan zesenzestig landen hebben dit verdrag ondertekend. Het verdrag spreekt van ‘zendende’ en ‘ontvangende’ landen. Nederland heeft het verdrag in 1993 getekend en sinds 1998 klopt de Nederlandse wetgeving met de bepalingen van dit verdrag. Sinds dat moment is er

sprake van de erkenning van de juridische adoptie door de rechtbank van het zendende land indien die het verdrag heeft ondertekend. Door dit verdrag te ondertekenen verplicht Nederland zich t.o.v. ‘zendende’ landen om te onderzoeken of de aspirant adoptieouders over de nodige capaciteiten voor het adoptieouderschap beschikken. Zo wordt de kans dat de adoptie niet slaagt geminimaliseerd. In het verdrag zijn verschillende dingen afgesproken. De afstandsmoeder mag, alleen vrijwillig en goed geïnformeerd over de gevolgen, afstand doen van haar kind. Hier mag zij niet voor beloond worden. Het kind mag alleen in het buitenland worden geadopteerd als daarvoor geen kansen meer zijn in het land waar het kind vandaan komt. De adoptie moet in het belang zijn van het kind, er worden dus ouders gezocht voor het kind en niet andersom. Voor de officiële ontmoeting tussen kind en aspirant adoptieouders mag er op geen enkele manier contact zijn geweest. Het land van herkomst mag beslissen of de adoptie doorgaat en er mogen geen onevenredige hoge kosten aan de bemiddeling vastzitten. Kortom, het verdrag bevat regels die ervoor moeten zorgen dat er niet met kinderen gehandeld wordt en die de verschillende partijen tegen onrecht moeten beschermen (Vinke, 1999).

Andere internationale verdragen

Er zijn meer verdragen die op adoptie van invloed zijn, zoals het Haags kinderbeschermingsverdrag, de ‘Haagse conventie’, de ‘Rechten van het kind’ en de ‘Universele rechten van de mens’ (Stichting Adoptievoorzieningen, 2009b).

1.8 Actuele ontwikkelingen

Recente cijfers

- “In 2007 hebben 20.591 kinderen gebruik gemaakt van pleegzorg, zowel voor kortdurende als voor langer durende opvang. Op 1 januari 2007 verbleven in Nederland 12.853 kinderen bij pleegouders. In 2007 zijn 7.738 nieuwe plaatsingen gerealiseerd. In de afgelopen 10 jaar is het aantal kinderen dat gebruik maakt van de pleegzorg verdubbeld.” (Pleegzorg Nederland, 2009a). Volgens Pleegzorg Nederland stonden er eind 2007 963 kinderen op wachtlijsten voor pleegzorg. De pleegzorgvoorzieningen hebben in 2007 3.142 nieuwe pleegouders in hun bestand opgenomen. Tegelijkertijd hebben 2.106 pleegouders aangegeven geen pleegouder meer te willen zijn. Pleegzorg Nederland vermeldt verder dat de campagne ‘wij zoeken nog een hart met wat ruimte’ voor een uitbreiding van aanmeldingen heeft gezorgd. Desondanks zijn er nog te weinig pleegouders. Dit komt mede doordat de aspirant pleegouders die zich hebben aangemeld nog nader worden gescreeend. En er zijn meer pleegouders nodig om voldoende mogelijkheden te hebben bij het matchen.
- De afgelopen decennia is het aantal adopties in Europa behoorlijk toegenomen. Het aantal adopties is in Spanje in de periode van 1998 en 2004 met 273% toegenomen. Dit heeft alles te maken met de jonge adoptiegeschiedenis die Spanje heeft. In Nederland werd in diezelfde periode een toename van 58% geconstateerd. “Tussen 2004/2005 en 2007 was er op Europees niveau een algehele daling in het aantal interlandelijke adopties.” (Juffer, 2009). In Nederland is het aantal adopties in die periode met 40% gedaald. Die daling zal volgens Juffer gevolgen hebben voor de manier waarop voor- en nazorg vorm wordt gegeven: “Het zal een uitdaging zijn voor Nederland en de andere Europese landen om ondanks een afname van het aantal adopties toch een kwalitatief goede adoptievoor- en nazorg te bieden.” (Juffer, 2009)

Ontwikkelingen

Er zijn verschillende ontwikkelingen te noemen als het gaat om samenwerking tussen pleegzorg en adoptie of als het gaat om de verschuiving van pleegzorg naar adoptie en andersom:

- “Het programma ‘Beter Beschermd’ heeft de afgelopen drie jaren de basis gelegd voor aanmerkelijke kwaliteitsverbeteringen in de jeugdbescherming.” (Marion Vijghen, 2008). ‘Beter Beschermd’ is een programma ter verbetering van de jeugdzorg. Het ‘Verschoven Gezag’ van Jo Hermans is onderdeel van dit ‘Beter Beschermd’ programma. In opdracht van het Ministerie van Justitie heeft de MO-groep Hermans gevraagd om een methodiek voor professionele voogden te ontwikkelen: het ‘Verschoven Gezag’. Binnen ‘Verschoven Gezag’ komen verschillende zaken, ook betreffende de pleegzorg aan de orde. Hermans pleit ervoor dat het gezag over het kind, binnen twee jaar aan een natuurlijke persoon wordt overgedragen. Dit kan dan ook één van de pleegouders zijn. Verder geeft Hermans adviezen met betrekking tot de uitbreiding van de pleegoudervoogdijregel.
- Er bestaat een mogelijkheid tot pleegoudervoogdij. Dat houdt in dat het gezag naar één van de pleegouders wordt overgedragen. De betrokken pleegouder deelt het gezag met de voogd. De pleegoudervoogdijregel wordt door de voogd bij de kinderrechter aangevraagd, wanneer duidelijk wordt dat de biologische ouders definitief niet meer voor het kind kunnen zorgen. Een belangrijk aandachtspunt van kinderrechters is dat de mogelijkheid tot oudercontacten na deze stap kunnen blijven bestaan. De pleegouders blijven de pleegzorgvergoeding ontvangen, omdat zij niet financieel verantwoordelijk zijn voor het kind. Wanneer de pleegoudervoogdijregel is toegepast, hebben pleegouders geen informatieplicht meer ten opzichte van de biologische ouders van het kind. Zij krijgen geen begeleiding meer vanuit een pleegzorginstelling. De pleegoudervoogdijregel wordt volgens Pleegzorg Nederland in de praktijk nog niet vaak toegepast.
- Adoptie heeft, zoals genoemd in de probleemstelling, een overschot aan aanmeldingen van adoptieouders. Pleegzorg heeft een tekort aan pleegouders. Dit is voor de politiek aanleiding geweest om te onderzoeken of adoptiegeïnteresseerden te interesseren zijn voor het pleegouderschap. In de media wordt er gesproken over een oplossing voor dat probleem. Femmie Juffer (hoogleraar Adoptie) pleit voor het maken van een brug tussen pleegzorg en adoptie. Volgens Juffer zijn er best adoptieouders die het contact met biologische ouders willen onderhouden en geschikt zijn voor het pleegouderschap. Er zijn veel kinderen die wachten op een pleeggezinplaatsing. De NVP en de Raad voor de Kinderbescherming daarentegen pleiten eerder voor het geven van meer bevoegdheden aan pleegouders, zodat het pleegouderschap aantrekkelijker wordt gemaakt (Dullens, 2006).
- Waanders vraagt zich in het artikel ‘*Pleegzorg in plaats van afstand*’? (2007) af of pleegzorg niet vaker als alternatief voor afstand zou moeten worden gehanteerd. Verder zegt zij in een ander nog te verschijnen artikel dat pleegzorg voor veel aspirant adoptieouders vaak geen optie van overweging is geweest. Waanders pleit in dit artikel voor positieversterking van pleegouders. Verder heeft zij aangegeven dat er een algemene informatieavond is van Stichting Adoptievoorzieningen (SAV). Hierbij zijn

vertegenwoordigers van pleegzorg aanwezig. Zij constateert dat informatie over pleegzorg ertoe kan leiden dat de beeldvorming over pleegzorg wordt bijgesteld.

- In de VS is open adoptie veel verder ontwikkeld dan in Nederland. “Het aantal open adopties, waarbij regelmatig contact is tussen biologische ouder(s), geadopteerde en adoptieouders, groeit.” (Van Dulmen en Wrobel, 2003) In dit artikel worden de ontwikkelingen van de praktijk in de VS toegelicht en worden er onderzoeksresultaten genoemd.

Hoofdstuk 2: Voortraject van pleegzorg en adoptie

In dit hoofdstuk zullen de voortrajecten voor aspirant pleegouders en aspirant adoptieouders beschreven en vergeleken worden. De voorlichting speelt een centrale rol in beide trajecten voor informatie en selectie van mensen die een kind in hun gezin willen opnemen.

De behoefte om pleegouders voorlichting te geven komt voort uit het proces van professionalisering binnen de pleegzorg in de jaren tachtig. In de pleegzorgnota 'Pleegzorg in Perspectief' uit 1983 werd het doel geformuleerd om kennis met aspirant pleegouders te delen om ze voor te bereiden op hun taak. De Stichting Op Kleine Schaal (OKS) richt zich sinds 1981 op het bevorderen van kennis binnen de jeugdzorg en de pleegzorg in het bijzonder (pleegzorg educatietraject, 2009). De OKS heeft het STAP-traject ontwikkeld (STAP, Samenwerking, Teamgeest, Aspirant Pleegouders). Dit traject richt zich op de voorlichting en selectie van aspirant pleegouders.

De 'wet opnemning buitenlandse kinderen ter adoptie' (Wobka) uit 1988 verplicht aspirant adoptieouders een voorlichting te volgen. Het Ministerie van Justitie heeft de verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling en uitvoering van een voorlichting bij het onafhankelijke 'Bureau Voorlichting Interlandelijke Adoptie' (VIA) gelegd. Dit werd later de afdeling voorbereiding van SAV (Stichting Adoptievoorzieningen).

Om de verschillende voorlichtingen te kunnen vergelijken is het van belang om te weten hoe er op dit moment vorm aan wordt gegeven. Er wordt beschreven welke positie deze voorlichting heeft in de huidige en verschillende trajecten van pleegzorg en adoptie. Alle fasen van de pleegzorg- en de adoptieprocedure komen aan bod en worden vergeleken.

2.1 Het voortraject voor aspirant-pleegouders

De keuze voor het pleegouderschap

Er worden verschillende wegen bewandeld om pleegouders te vinden. Het meest bekend is de campagne van SIRE, waarin op tragische wijze duidelijk wordt dat een kind zichzelf niet kan opvoeden. "Pleegouders zijn bijzonder nodig", zo eindigen deze spots met kinderen die zichzelf naar bed sturen of zichzelf leren in de winkel dank je wel te zeggen. Verder zijn er posters verspreid. Pleegouders zijn zelf ook een belangrijke bron om anderen te motiveren de keuze voor pleegouderschap te maken. Hierdoor krijgen geïnteresseerden te horen hoe het is om pleegouders te zijn. Een aantal komen via oproepen in kerken binnen. De meeste aanmeldingen komen echter uit de netwerken van de kinderen zelf, uit hun directe omgeving. Dat kunnen tantes en ooms, oma's en opa's of docenten zijn, die bereid zijn om het kind op te vangen. Op die manier blijft het kind meestal in zijn eigen omgeving.

Soms zijn er ook mensen, die liever hadden willen adopteren, maar hun traject stopzetten. Er zijn veel redenen om te stoppen met het adoptietraject. De wachtlijsten zijn lang en je mag boven de 43 jaar geen adoptietraject meer volgen. Sommige van deze adoptiegeïnteresseerden kiezen dan voor pleegzorg en worden via een omweg pleegouders.

Ook kan de juridische positie van pleegouders ten opzichte van de biologische ouders voor sommige mensen een reden zijn om niet voor pleegzorg te kiezen. Pleegouders zijn geen ouders, ze hebben niet dezelfde rechten en plichten als juridische ouders. Een gevolg van het niet-juridische ouderschap kan bijvoorbeeld zijn dat bij medische beslissingen, zoals bij het wel of niet doen van een operatie, altijd de ouders of de (gezins)voogd om toestemming gevraagd moeten worden.

De pleegzorgprocedure

Om pleegouder te worden kan men zich aanmelden bij een pleegzorginstelling. De meeste voorzieningen hebben een afdeling voor de werving en de selectie van pleegouders. De selectie vindt plaats door middel van een gezinsonderzoek en/of het STAP-voorbereidingstraject. Aspirant pleegouders worden door de Raad voor de Kinderbescherming gescreend. Deze moet een 'Verklaring van Geen Bezwaar' afgeven voor elke inwonende boven de twaalf jaar. Ook is er een gezondheidsverklaring nodig. De voorlichting voor aspirant pleegouders bestaat vaak uit het gezinsonderzoek. Deze heeft verschillende doelen, waaronder selectie en voorlichting. Verschillende pleegzorginstellingen kiezen ervoor om naast deze voorlichtende elementen binnen het gezinsonderzoek, het STAP-voorbereidingstraject aan te bieden (Baartman, e.a., 1997, p. 77).

In het proces van voorlichting en selectie kunnen aspirant-pleegouders zelf ontdekken of pleegzorg bij hen past. Op grond van dit onderzoek beslist de voorziening of aspirant pleegouders voldoende vaardigheden en capaciteiten hebben om een pleegkind in hun gezin op te nemen. De aspirant pleegouders hebben recht op een exemplaar van het verslag dat van het onderzoek wordt gemaakt. De plaatser heeft geen recht op inzage van dit onderzoeksverslag. Hij krijgt alleen een advies voor plaatsing in het pleeggezin dat is afgeleid uit het onderzoeksverslag.

Na het onderzoek en eventueel het STAP-traject doen aspirant pleegouders een aanbod voor een plek die ze in hun gezin beschikbaar willen stellen voor een pleegkind. De voorziening voor pleegzorg heeft een bestand met pleeggezinnen en de beschikbare plekken. Daar staat een wachtlijst met aanmeldingen voor een pleegzorgplaatsing tegenover, omdat er niet voldoende beschikbare pleegzorgplaatsen zijn. Om een plek voor een kind te vinden, controleert een medewerker de vraag van de plaatser en maakt een 'match'. Dit is een voorstel aan de ouders, de plaatser en de pleegouders of het kind met zijn vraag bij de betreffende pleegouders zou passen.

Als alle partijen, de begeleider, de pleegouders en de plaatser akkoord gaan, wordt er een kennismakingstraject in gang gezet. Dit traject wordt op de behoeften van het kind en aan de behoefte van de pleegouders aangepast. De pleegouders gaan bij het kind op bezoek, het kindje komt een dag langs en blijft misschien een keer slapen. Beide partijen maken kennis met elkaar om te kijken of de 'match' passend is. Tot de uiteindelijke plaatsing hebben pleegouders steeds het recht te weigeren. Het is belangrijk dat pleegouders zich goed voelen bij een mogelijke plaatsing, omdat zij de zorg voor het kind op zich moeten nemen. Soms worden de gevolgen voor het pleeggezin voor het eerst in het kennismakingstraject duidelijk. Soms blijkt een plaatsing toch geen passende 'match' te zijn, maar in de meeste gevallen wordt na een aantal weken wel overgegaan tot plaatsing in het pleeggezin.

Het STAP-traject en het gezinsonderzoek

Om aspirant pleegouders voor te lichten over hun keuze voor het pleegouderschap en de eventuele gevolgen voor het pleeggezin, hebben de regionale voorzieningen voor pleegzorg verschillende strategieën ontwikkeld. De meeste voorzieningen bieden op basis van het STAP-traject een voorlichting aan. Het doel hiervan is aspirant pleegouders in zeven of tien bijeenkomsten over het pleegouderschap te informeren en voor te bereiden. De belangrijkste thema's over het opvoeden en begeleiden van een pleegkind worden behandeld.

Soms wordt deze vorm van voorlichting gecombineerd met, of vervangen door het gezinsonderzoek. Dit onderzoek heeft ook informatieve aspecten. Voorbereiding en selectie vormen daardoor een gezamenlijk wederzijds proces.

Bijna elke regionale pleegzorginstelling voert op basis van het STAP-traject de voorbereiding van aspirant pleegouders uit. De procedure om pleegouder te worden, verschilt daarbij echter per regio en daarmee verschilt ook de volgorde van de te nemen stappen in de pleegzorgprocedure. Een voorbeeld is De Rading, voorziening voor pleegzorg in de regio Utrecht. Eerst vindt het gezinsonderzoek plaats. Daarna volgt een intakegesprek voordat de aspirant pleegouders zich in vier groepsgesprekken kunnen voorbereiden op de plaatsing. Dit wordt anders gedaan bij de Voorziening voor Pleegzorg Flevoland. In deze regio krijgt men een informatiepakket op de informatieavond mee om de nodige verklaringen aan te vragen. Daarna volgen aspirant pleegouders het STAP-traject, waaraan in Flevoland minimaal twee gesprekken verbonden zijn.

Het gezinsonderzoek wordt meestal door een ervaren pleegzorgwerker gedaan die zich naast het begeleiden van pleegouders ook in het afnemen van deze onderzoeken heeft gespecialiseerd. Er worden ongeveer 5 à 6 gesprekken gehouden met de aspirant pleegouders. Daarnaast worden ook anderen die direct bij het toekomstige pleeggezin betrokken zijn voor een deel van de gesprekken uitgenodigd. In de gesprekken komen de motivatie en de achtergrond van het aspirant pleeggezin aan de orde. Er wordt naar de relatie tussen de twee aspirant pleegouders gekeken, hun normen en waarden betreffende hun opvoedingsstijl en naar hun stabiliteit. Men heeft het met elkaar over de eigen opvoeding en als er al kinderen zijn, ook over de opvoeding van de eigen kinderen. Op die manier probeert de pleegzorgwerker een beeld te krijgen over hoe het aspirant pleeggezin straks het pleegkind gaat opvoeden en begeleiden. Aan de hand van deze informatie kan de gezinsonderzoeker een advies aan de voorziening voor pleegzorg geven.

De STAP-trajecten worden door jeugdzorg – of pleegzorginstellingen aangeboden aan groepen van aspirant pleeggezinnen. De cursussen worden in zeven bijeenkomsten à drie uur aan groepen gegeven. Voor pleegouders die voor een kind met een handicap kiezen zijn dat tien bijeenkomsten. De afdelingen voor selectie en bemiddeling voeren de STAP uit. Dat kunnen ook pleegzorgwerkers zijn in samenwerking met ervaren pleegouders. Voordat aspirant pleegouders aan het traject beginnen weten ze vaak nog niet wat hen te wachten staat. Zo krijgen ze een idee van de gevolgen die hun keuze met zich mee kan brengen.

De STAP wordt in de loop der tijd steeds aangepast en is niet wettelijk verplicht voor aspirant pleegouders. Of pleegouders de STAP moeten volgen is afhankelijk van de procedure die de regionale voorziening voor pleegzorg hanteert.

In de Standaardprocedure voor het Zeven-STAP-programma worden verschillende thema's behandeld: *Samenwerken in de pleegzorg, Omgaan met verliezen binnen de pleegzorg, Hechting en vertraging in de ontwikkeling van kinderen, Geschiedenis en identiteit, Omgaan met gedrag en een veilig perspectief bieden, Gezichtspunten in de pleegzorg en de betekenis van het pleegouderschap.*

Naast de standaardcursus met zeven bijeenkomsten bestaat er een programma voor pleegouders die een kind met een beperking in huis nemen: "Hinkel-STAP: Leven met een handicap" dat in 1993 in samenwerking tussen OKS en de William Schrikker Groep is ontstaan. Ook zijn er verschillende methoden ontstaan om pleegouders en begeleiders, die al langer binnen pleegzorg bezig zijn voor te bereiden, onder andere: de 'Mini-STAP'.

Niet alleen de pleegouders hebben scholing nodig, ook voor pleegzorgbegeleiders zijn er in de loop der tijd verschillende methoden ontwikkeld om hun begeleiding te optimaliseren.

Criteria voor het pleegouderschap

Volgens de Stichting OKS (Werkboek Zeven STAP, 2007 OKS) worden er vijf criteria voor pleegouderschap gehanteerd:

1. *“Openheid en duidelijkheid in het contact.* “Pleegouders zeggen wat ze bedoelen en bedoelen wat ze zeggen”.
2. *Samenwerken als team en het delen van ouderschap.* Pleegouders zorgen voor een pleegkind in opdracht voor de voorziening voor pleegzorg en in plaats van de ouders. Ook als er geen contact is met de biologische ouders, delen de pleegouders het kind met zijn familie, tenminste in hun gevoel.
3. *Kinderen helpen een positieve kijk op zichzelf te ontwikkelen.* Bijna alle pleegkinderen hebben de neiging om de schuld voor wat er gebeurd is, bij zichzelf te zoeken. Pleegouders hebben de taak om het kind te helpen zijn achtergrond te begrijpen en ermee om te kunnen gaan.
4. *Kinderen helpen hun gedrag te veranderen zonder hen pijn te doen.* Voor veel mishandelde kinderen betekent negatieve aandacht tenminste aandacht. Om uit deze cirkel te stappen is het de taak van pleegouders pleegkinderen positief te bevestigen.
5. *Het inschatten van de uitwerking die het pleegouderschap op de eigen situatie heeft.* Vooral als er al kinderen in het aspirant pleeggezin leven kunnen met de komst van een nieuw gezinslid spanningen ontstaan. Daarom is het belangrijk, dat aspirant pleegouders dit van te voren goed inschatten en het met het gehele gezin erover hebben. De invloed die de komst van een pleegkind heeft mag niet onderschat worden.”

Financiering van Pleegzorg

De voorzieningen voor pleegzorg worden gefinancierd door de Provinciale Staten, die pleegzorgplaatsen inkopen bij de pleegzorginstellingen. De provincies stellen ook geld beschikbaar voor werving en selectie van pleegouders. De pleegzorg wordt betaald via indicaties. Een indicatie legt een standaardbedrag vast die een pleegzorgvoorziening voor een plaatsing krijgt. De (gezins-)voogd vraagt een indicatie bij Bureau Jeugdzorg aan. Na het afgeven van het indicatiebesluit krijgt de voorziening geld voor de plaatsing en kan zij beginnen met de uitvoering en begeleiding van de plaatsing.

De (gezins-)voogdij-instellingen worden door twee verschillende ministeries gefinancierd. Vrijwillige plaatsingen worden sinds 2007 door het Ministerie van Jeugd en Gezin betaald en justitiële plaatsingen worden gefinancierd door het Ministerie van Justitie.

Pleegzorgvergoeding

Per 1 januari 2008 heeft het Ministerie van Jeugd en Gezin maximale bedragen voor pleegzorgvergoeding per jeugdige in een besluit van 19 december 2007 van de ‘Wet op de Jeugdzorg’ vastgelegd. De pleegzorgvergoeding hangt af van de leeftijd van het pleegkind en moet een “waardevolle” pleegzorgvergoeding zijn om het “pleegouderschap aantrekkelijk te maken en gemakkelijker te dragen.” (Minister van Jeugd en Gezin, 2007).

2.2 Het voortraject voor aspirant adoptieouders

De keuze voor adoptieouderschap

Mensen die adopteren hebben vaak een grote kinderwens. Het merendeel van de aspirant adoptieouders kunnen zelf in eerste instantie geen biologische, eigen kinderen krijgen. Soms komt het voor dat ouders die al wel biologische kinderen hebben, later onvruchtbaar raken. Als er dan toch nog een kinderwens blijft bestaan, kunnen zij ook voor adoptie kiezen. Een tiende van de aspirant adoptieouders kiest voor adoptie vanwege idealen. Dit kan zijn omdat zij bijvoorbeeld vinden dat de wereld zoals die nu is niet geschikt is voor kinderen en dat zij hiernaast vinden dat de kinderen die er al wel zijn, recht hebben op een liefdevolle omgeving.

De meeste mensen die voor adoptie kiezen doen dit vanuit een kinderwens en vanuit een wens tot gezinsvorming. Adoptieouders worden juridisch ouder en daardoor wordt aan hun kinderwens tegemoetgekomen. Zij worden voor de wet de ‘echte’ ouders van het kind. Zij hebben dan dezelfde rechten en plichten als biologische ouders die het gezag hebben.

De adoptieprocedure

De adoptieprocedure kent negen stappen. De adoptieprocedure begint bij SAV (Stichting Adoptievoorzieningen). Er moet een ‘aanvraagformulier voor een beginseltoestemming van een buitenlands kind’ (Stichting adoptievoorzieningen, 2009c) ingevuld worden door de aanvragers. Dit formulier is op te vragen bij SAV.

Vervolgens bekijkt SAV of de gegevens op het formulier aan de voorwaarden voor toelating aan de procedure voldoen. Deze voorwaarden zijn in de Wobka, de Wet Opneming Buitenlands Kind ter adoptie opgenomen.

Wanneer er aan de voorwaarden is voldaan, kunnen de aanvragers de voorbereiding van Stichting Adoptievoorzieningen volgen.

Nadat de voorlichting door de aanvragers is voltooid, stuurt SAV de persoonsgegevens door naar de Raad voor de Kinderbescherming. Zij starten het gezinsonderzoek. Dit onderzoek is bedoeld om te kijken of de aanvragers voldoende capaciteiten en vaardigheden hebben om een kind te kunnen adopteren. De Raad kijkt naar de redenen en wensen van aanvragers. De raadsonderzoeker voert vier gesprekken met de gezinsleden en maakt een rapport op. Dit rapport is de basis van het advies aan het Ministerie van Justitie met betrekking tot het verlenen van de beginseltoestemming. Het rapport mag eenmaal worden ingekeken door de aspirant adoptieouders. Verder is er geen inzagerecht voor derden. Aspirant adoptieouders krijgen geen exemplaar van het rapport.

Na het gezinsonderzoek kijkt het Ministerie van Justitie naar het rapport en besluit het ministerie of het toestemming kan geven aan de aanvragers. Deze toestemming is vier jaar geldig en staat de volgende stappen van de adoptieprocedure toe. De aspirant adoptieouders kunnen eenmaal tegen het besluit van het ministerie in beroep gaan.

Nadat de aanvragers de beginseltoestemming hebben gekregen, kunnen zij contact opnemen met één van de vergunninghouders. Dit zijn de bemiddelingsinstanties die kijken welke aspirant adoptieouders het beste bij het kind passen. Er wordt een passend ouderpaar bij het kind gezocht en niet andersom. In een gesprek tussen de aspirant adoptieouders en de vergunninghouder worden de wensen van de aspirant adoptieouders en de mogelijkheden van adoptie besproken. De vergunninghouders houden bij het bemiddelen rekening met de voorwaarden van het land van herkomst. Er is ook de mogelijkheid van deelbemiddeling. Dit is een vorm waarbij de aspirant adoptieouders zelf contact leggen met het buitenland. Dit kan alleen bij adoptie uit landen die het Haags

Adoptieverdrag niet hebben ondertekend. De rol van de vergunninghouder is dan beperkt tot het onderzoeken of alles volgens de regels gaat.

Als de bemiddeling succesvol is komt er een voorstel dat door de aspirant adoptieouders na enige bedenktijd kan worden geaccepteerd. Bij het voorstel hoort informatie over de leeftijd van het kind, over het geslacht en eventueel over de medische achtergrond van het kind. Wanneer de aspirant adoptieouders dit voorstel accepteren, wordt er meer informatie verstrekt.

Als dit allemaal is geregeld, kunnen er afspraken gemaakt worden over de komst van het kind in het adoptiegezin. Bij de komst van een kind uit een verdragsland krijgt het kind direct de Nederlandse nationaliteit. Zo kan de procedure van erkenning van de buitenlandse adoptie door de Nederlandse autoriteiten in gang worden gezet. Wanneer dit niet het geval is, moet er ‘voorlopig verblijf’ worden aangevraagd.

Wanneer het kind in het gezin is, moet er nog het een en ander geregeld worden. Als het kind afkomstig is uit een verdragsland moet het kind binnen vijf dagen worden aangemeld bij de gemeente. Als het kind uit een ander land komt, moet er een verblijfsvergunning worden aangevraagd. Wanneer deze formaliteiten geregeld zijn, is de juridische adoptie rond. De adoptieouders zijn vanaf dit moment voor de wet ouders van het kind. (Stichting Adoptievoorzieningen, 2009c)

Het verkrijgen van de beginseltoestemming duurt volgens SAV gemiddeld anderhalf jaar. Na de aanmelding bij een vergunninghouder duurt het gemiddeld nog één tot vier jaar tot de komst van het kind. De wachttijd is afhankelijk van verschillende factoren, zoals de wensen van de aspirant adoptieouders. De verwachting is dat de wachtlijsten zullen groeien waardoor de wachttijd langer wordt. (Stichting Adoptievoorzieningen, 2009d)

De bovenstaande beschrijving van de adoptieprocedure spreekt steeds van adoptie uit het buitenland. Dat komt doordat de mogelijkheden om een kind uit Nederland te adopteren beperkt zijn. De afgelopen jaren werden er gemiddeld 15 kinderen per jaar afgestaan in Nederland. Dit zijn vaak kinderen van allochtone vrouwen. De kans dat aspirant adoptieouders in aanmerking komen voor adoptie vanuit het binnenland is erg klein. De procedure verloopt grotendeels gelijk aan de procedure voor het adopteren voor een kind uit het buitenland. (Stichting Adoptievoorzieningen, 2009e)

De voorbereiding van SAV

De Wobka verplicht de aanvragers van een beginseltoestemming tot een deelname aan de voorlichting die onder toezicht staat van het Ministerie van Justitie. Als de aanvragers dit weigeren dan kan er geen gezinsonderzoek plaatsvinden en komt er geen beginseltoestemming. De voorlichting wordt gegeven door de afdeling ‘Voorbereiding’ van SAV (Stichting Adoptievoorzieningen). Het doel van de voorlichting is dat de aanvragers na afloop in staat zijn een weloverwogen keuze te maken ten aanzien van het adopteren.

De voorbereiding, ofwel de voorlichting, bestaat uit zes bijeenkomsten van ongeveer drie uur. Alle bijeenkomsten moeten worden bijgewoond. Er wordt gewerkt met verschillende thema's: ‘de biologische ouders, de voorgeschiedenis van het kind, verlies en rouw, hechting, identiteit en loyaliteit en de wensen en grenzen ten aanzien van het te adopteren kind’ (Stichting Adoptievoorzieningen, 2009f). De voorlichting wordt aan groepen van maximaal 16 personen gegeven en wordt begeleid door twee voorlichters van SAV. De groepen worden per regio en willekeurig samengesteld. Partners moeten samen aan dezelfde voorlichting deelnemen.

Deelnemers van de voorbereiding van SAV komen in het bezit van een bijbehorend handboek. Dit handboek (2002) beschrijft bijvoorbeeld de procedure en aspecten die bij adoptie van toepassing zijn. Opvallend aan het boek is dat er nauwelijks wordt gesproken over mogelijke alternatieven van adoptie, zoals pleegzorg.

Het gezinsonderzoek: criteria voor het adoptieouderschap

In de voorlichting van SAV wordt er informatie gegeven, stilgestaan bij de keuze voor of juist niet voor adoptie, enzovoorts. De voorlichting heeft geen selectiefunctie. Dit gebeurt in het gezinsonderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming. Medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming bekijken of er wordt voldaan aan de criteria voor het adoptieouderschap.

Het gezinsonderzoek bestaat uit verschillende elementen. Er vinden vier gesprekken plaats. Eén of meer gesprekken worden bij de aspirant adoptieouder thuis gevoerd. De capaciteiten van het adoptiegezin worden op verschillende vlakken onderzocht. De gezondheid van de gezinsleden wordt onder de loep genomen en er wordt nagetrokken of de leden een strafblad hebben. De aspirant adoptieouders schrijven een verhaal over hun leven. De motivatie van deze ouders om een kind te willen adopteren wordt besproken. Men zoekt uit of de aspirant adoptieouders over voldoende tijd beschikken om aandacht te besteden aan het adoptiekind. Ook moet er een goed netwerk van mensen zijn dat het gezin indien nodig kan ondersteunen. Er wordt gekeken of de relatie tussen de aspirant adoptieouders stabiel is. Verder kijkt de raadsonderzoeker of er voldoende financiële middelen zijn om voor een kind te kunnen zorgen, welk werk de aspirant adoptieouders hebben en hoe het gezin woont. Er wordt ook stilgestaan bij de religie en de normen en waarden van het gezin. Ook wordt erbij stilgestaan hoe ouders tegenover het contact met de biologische ouders staan en in hoeverre zij bereid zijn om hun toekomstige kind te informeren over de adoptie. (Raad voor de Kinderbescherming, 2008)

Financiering van het voorlichtingstraject

In het “besluit opnemning buitenlandse pleegkinderen en wijziging van het uitvoeringsbesluit kinderbescherming” van 1989 (SAV, 2009g) is terug te vinden dat de aspirant adoptieouders een wettelijk bepaalde eigen bijdrage van €900,- per aanvraag moeten betalen om deel te kunnen nemen aan de voorlichting. Zij betalen dit bedrag aan SAV. SAV stuurt ieder jaar voor één oktober een begroting voor het opvolgende jaar naar het Ministerie van Justitie, met daarbij een plan van welke activiteiten de stichting verwacht te verrichten in dat jaar. Wanneer SAV een tekort aan financiële middelen verwacht, kan de stichting een subsidie aanvragen bij het Ministerie van Justitie. De minister kan dan een financiële tegemoetkoming verlenen. (SAV, 2009g)

2.3 Vergelijking

Vergelijking in de keuze voor het pleegouder- en/of het adoptieouderschap

Bij de vergelijking in de keuze voor het pleegouderschap en het adoptieouderschap vallen er verschillende dingen op.

Een belangrijk verschil zit hem in de werving. Pleegouders worden geworven. Er wordt een SIRE-campagne ingezet en men werft via kerken. Aspirant adoptieouders melden zichzelf aan. Dit verschil heeft te maken met de redenen van aanmelding. Aspirant pleegouders kiezen voor het pleegouderschap omdat ze zijn aangespoord of omdat zij een kind kennen dat een pleegzorgplaatsing nodig heeft. Andere pleegouders zijn de adoptiegeïnteresseerden, die in eerste instantie een positieve keuze voor adoptie hebben gemaakt, maar bijvoorbeeld vanwege praktische bezwaren zich in tweede instantie aanmelden voor

pleegouderschap. Het lijkt erop dat minder mensen zich op eigen initiatief aanmelden voor het pleegouderschap.

Adoptieouders zijn juridische ouders. Ze zijn niet juridisch verplicht om contacten aan te gaan met de biologische ouders van het kind. Pleegouders zijn geen juridische ouders en hebben de plicht om contacten aan te gaan met biologische ouders en/of andere familieleden van het kind en moeten bereid zijn het kind terug te laten plaatsen.

Wat de verschillende aanmelders met elkaar gemeen hebben, is dat zij bereid zijn om zorg te dragen voor een kind dat geen biologisch kind is.

De overeenkomsten en verschillen in de twee procedures

<i>Schema adoptieprocedure</i>	<i>Schema pleegzorgprocedure</i>
1) De aanvraag	1) De aanmelding voor pleegouderschap
2) Toestemming voor het starten van de procedure	2) Verklaring van geen bezwaar (RvdK)
3) De voorbereiding van SAV	3) Voorbereiding (STAP)
4) Het gezinsonderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming	4) Het gezinsonderzoek door de voorziening voor pleegzorg
5) De beginseltoestemming van het ministerie van Justitie	5) Toelating tot het pleegouderschap
6) Contactopname met de Vergunninghouder	6) Aanbod voor pleegzorgplaats aan voorziening voor pleegzorg
7) Het voorstel van de vergunninghouder	7) Vraag van de plaatser
8) De komst van het kind in het gezin	8) Matching en kennismaking
9) Aanmelding en erkenning van het kind bij bijvoorbeeld de Gemeente.	9) De komst van het kind in het gezin

Een verschil in de beide procedures is de volgorde van de verschillende stappen. De volgorde bij adoptie ligt vast en is landelijk geregeld. De pleegzorgvoorzieningen zijn regionaal georganiseerd en mogen eigen vormen van de procedure toepassen. De voorlichtingen hebben een verschillende plaats in de beide procedures en wordt ook anders vormgegeven. Bij adoptie is de voorbereiding van SAV wettelijk verplicht. Bij pleegzorg is er geen wettelijke verplichting voor een bepaalde cursus.

Bij pleegzorg bestaat het gezinsonderzoek uit voorlichtende elementen en er gaat een selectief karakter van het onderzoek uit. Bij adoptie worden voorlichting en selectie strikt gescheiden, zodat alle twijfels besproken kunnen worden tijdens de voorlichting. Adoptie kiest er voor om de kans op sociale wenselijkheid tijdens de voorlichting te minimaliseren door deze scheiding aan te brengen. Bij pleegzorg is hier niet voor gekozen, omdat het proces van voorbereiding en selectie een wederzijds proces moet zijn. Pleegouders moeten instemmen met het verslag, terwijl adoptieouders in mindere mate inspraak hebben.

De adoptieprocedure kent een toestemmingselement. Bij pleegzorg onderzoekt de pleegzorgwerker in een wederzijds onderzoek of aspirant pleegouders aan de criteria voldoen.

In tegenstelling tot aspirant adoptieouders gaan pleegouders niet actief op zoek naar een pleegkind. Zij hebben in deze fase van de pleegzorgprocedure geen actieve rol. De adoptieouders daarentegen, zoeken zelf actief in een niet-verdragsland of zijn verantwoordelijk voor het contact leggen met de vergunninghouder.

In beide procedures komen bepaalde aspecten overeen. De aanmeldings-, voorlichtings-, en selectieve elementen komen in beiden terug. De pleegzorg- en adoptieprocedure maken gebruik van een gezinsonderzoek en een voorlichting.

De vergelijking tussen de voorlichtingstrajecten van pleegzorg en adoptie

Terwijl de adoptievoorlichting onder de verantwoordelijkheid van alleen het Ministerie van Justitie staat, zijn er bij de pleegzorg twee verschillende ministeries betrokken. Dit heeft ook invloed op de voorwaarden die gesteld worden aan de voorlichting en selectie van pleeg- en adoptieouders. Pleegzorg heeft in vergelijking met adoptie meer vrijheid in de vorm van de voorlichting. Elke voorziening kan haar eigen procedure vastleggen en legt daardoor andere accenten. Het landelijke karakter van adoptie maakt het mogelijk dat er één procedure is, die alle aspirant adoptieouders tussen Maastricht en Groningen moeten volgen, terwijl aspirant pleegouders uit Amersfoort een heel ander voorlichtingstraject volgen dan aspirant pleegouders in Zwolle. Over de grenzen van de provincies krijgen aspirant pleegouders verschillende procedures aangeboden.

Er zijn verschillen tussen de voorlichting van pleegzorg en adoptie, omdat men bij de specifieke aspecten van pleegzorg en adoptie moet stilstaan. De voorbereiding van de SAV maakt ruimte om na te denken over loyaliteit en discriminatie van het adoptiekind. De pleegzorg staat meer stil bij het perspectief dat pleegouders willen en kunnen bieden. Pleegouders kunnen een keuze maken in de vorm van pleegzorg (bijvoorbeeld die van crisispleegzorg, weekendpleegzorg en langdurige pleegzorg.) Bij adoptie bestaan er geen verschillende vormen.

Als men goed naar de twee meest bekende voorlichtingen kijkt, de STAP en de voorbereiding van de SAV, komen dezelfde onderwerpen en thema's terug. Zelfs de opbouw en de volgorde van onderwerpen komen bij beide cursussen redelijk overeen. Dit komt waarschijnlijk doordat zowel pleegkinderen als adoptiekinderen grotendeels met dezelfde problemen te maken hebben. Voor aspirant pleegouders en voor aspirant adoptieouders betekent dit dat zij op gelijke thema's moeten worden voorbereid. *Verliezen van het kind, hechting en de achtergrond van het kind* zijn onderwerpen die in beide voorlichtingstrajecten duidelijk overeenkomen. Bij de pleegzorg wordt er meer stilgestaan bij de contacten met de biologische ouders. Dit komt onder meer omdat het contact met biologische ouders bij de pleegzorg door middel van bezoekenregelingen duidelijk geregeld is. Bij adoptie komt het contact met de biologische ouders op vrijwillige basis tot stand.

De vergelijking in de criteria voor pleegouder - en/of adoptieouderschap

De criteria voor het pleegouder- en adoptieouderschap zijn moeilijk te vergelijken. Pleegzorg heeft vijf criteria geformuleerd waaraan aspirant pleegouders moeten voldoen om in aanmerking te komen voor het pleegouderschap. Pleegzorg benoemt de voorwaarden in kwalificaties. Bij adoptie daarentegen, zijn er voor zover bekend geen officiële criteria vastgelegd, hoewel er in de praktijk wel naar bepaalde criteria gekeken wordt. De Raad voor de Kinderbescherming heeft punten geformuleerd waar ze naar

kijken. De Raad voor de Kinderbescherming spreekt van protectieve- en risicofactoren die men wil onderzoeken om te kijken of aspirant adoptieouders voldoende geschikt zijn voor het adoptieouderschap.

Pleegzorg is een vorm van jeugdhulpverlening. Vanuit dit uitgangspunt moeten er duidelijke criteria geformuleerd zijn. Adoptie is een manier van gezinsvorming. Vanuit dit uitgangspunt moet men gericht op individuele systemen de factoren bekijken. Dit vanuit de norm dat iedereen in principe ouder zou moeten kunnen worden.

In beide gevallen gaat het er om dat een kind in een gezinsverband opgevangen wordt. De criteria daarvoor zijn bij pleegzorg en adoptie van dezelfde aard.

De vergelijking van de financieringswijzen van pleegzorg en adoptie

Het Ministerie van Justitie financiert de voorlichting van adoptie. Dit ministerie speelt ook een grote rol bij pleegzorg, maar dan vooral als het om justitiële (gedwongen) plaatsingen gaat. Er is geen extra potje voor de voorlichting bij de pleegzorg. Bij adoptie betalen aspirant adoptieouders een eigen bijdrage voor de voorlichting, zoals zij ook voor de gehele procedure veel van de kosten zelf dragen. Dit is een duidelijk verschil met aspirant pleegouders, die geen kosten hoeven te maken. Pleegouders worden als onderdeel van de hulpverlening en als vrijwillige hulpverleners gezien.

2.4. Actuele ontwikkelingen op het gebied van de voorlichting

SAV heeft van het Ministerie van Justitie extra geld gekregen om mensen die geïnteresseerd zijn in adoptie algemeen voor te lichten. Dit gebeurt om: “mensen in een vroeg stadium een reëel beeld te geven van de huidige adoptiepraktijk” (Bakker en Reukers, 2008). Deze algemene informatiebijeenkomst vindt plaats voordat de verplichte voorlichting gestart wordt.

“De samenwerking met pleegzorg vindt een groot deel van de aspirant adoptieouders nuttig en zinvol. Het blijkt dat veel bezoekers onbekend zijn met pleegzorg en dat de informatie over de verschillende mogelijkheden en varianten in de pleegzorg erg gewaardeerd wordt”(Bakker en Reukers, 2008). Volgens Reukers hebben de voorzieningen voor pleegzorg twintig extra aanmeldingen, van adoptiegeïnteresseerden voor een informatiepakket van pleegzorg, binnen gekregen.

Hoofdstuk 3: Verantwoording van het onderzoek

Het onderzoek gaat uit van het volgende probleem: *Hulpverleners van verschillende instellingen die te maken hebben met adoptie en/of pleegzorg constateren een tekort aan pleegouders waardoor wachtlijsten voor pleegkinderen groeien. Tegelijkertijd is er een overschot van aanmeldingen voor adoptie en kan er niet aan de behoefte van de aspirant adoptieouders worden voldaan.*

Dit heeft geleid tot de volgende onderzoeksvraag: *Welk voorlichtingstraject is geschikt voor zowel aspirant pleegouders als voor aspirant adoptieouders?*

De theoretische onderbouwing plaatst pleegzorg, adoptie en de probleemstelling in een theoretisch kader. Het is niet bekend hoe de visie en houding van verschillende instellingen voor pleegzorg en adoptie is ten opzichte van samenwerking tussen beiden. Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is het van belang om te weten welke visie deze instellingen hebben. Ook zijn er deskundigen die al met dit onderwerp bezig zijn. Het is belangrijk om te onderzoeken welke mogelijkheden en onmogelijkheden zij tegenkomen. Verder is het van belang om te kijken naar de ervaringen van mensen die een voorlichting hebben meegemaakt. Zij kunnen bijdragen aan een optimale aanbeveling ten aanzien van de onderzoeksvraag.

Het onderzoek heeft als doel: *Instellingen van adoptie en pleegzorg te adviseren over welk voorlichtingstraject geschikt is voor zowel aspirant pleegouders als voor aspirant adoptieouders en op die manier balans trachten te creëren tussen het tekort aan pleegouders en het overschot aan aanmeldingen voor adoptieouderschap.*

Eerst wordt de theoretische onderbouwing verantwoord en daarna zal het onderzoek toegelicht worden. De keuze voor de doelgroep, de doelgroep zelf en de uitvoering van het onderzoek komen daarin aan de orde.

3.1 De verantwoording van de theoretische onderbouwing

Het onderzoek wordt in twee hoofdstukken theoretisch onderbouwd waardoor het een theoretisch kader krijgt. Het is voor de onderzoeksvraag van belang dat het helder is wat pleegzorg en adoptie precies inhouden en waar ze vandaan komen. Vandaar dat hoofdstuk 1 gewijd is aan de deelvraag: *Wat is de geschiedenis van Pleegzorg en Adoptie?* De volgende deelvragen worden in het hoofdstuk beantwoord:

- Hoe zijn pleegzorg en adoptie ontstaan?
- Hoe hebben pleegzorg en adoptie zich ontwikkeld?
- Hoe zien pleegzorg en adoptie er nu uit?
- Hoe is de wet- en regelgeving van pleegzorg en adoptie?
- Wat zijn de actuele ontwikkelingen met betrekking tot pleegzorg en adoptie?

De antwoorden op de eerste twee vragen maken inzichtelijk wat de achtergronden zijn van pleegzorg en adoptie. De derde vraag wordt gesteld zodat er een helder beeld ontstaat van pleegzorg en adoptie. De antwoorden op de vierde vraag leggen de belangrijkste wetten en regels van toepassing op pleegzorg en adoptie uit, zodat duidelijk wordt hoe deze wet- en regelgeving van invloed zijn hoe pleegzorg en adoptie nu zijn. De laatste vraag plaatst pleegzorg en adoptie in de huidige maatschappelijke context.

Hoofdstuk 2 geeft antwoord op de vraag: *Hoe worden aspirant pleegouders en aspirant adoptieouders momenteel voorgelicht?* Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, is het nodig om te schetsen hoe de voorlichtingen voor pleegzorg en adoptie er nu uit zien. Hiernaast is het nodig om te zien en welke plaats de voorlichtingen krijgen in de verschillende procedures. De beide procedures en voorlichtingen verlopen verschillend en

zijn dus ook gescheiden van elkaar beschreven in dit hoofdstuk. Allereerst wordt er antwoord gegeven op de vragen hoe de voorlichtingen voor aspirant pleegouders en aspirant adoptieouders er uitzien. Hierbij worden verschillende aspecten toegelicht:

- 1) Hoe komen aspirant pleegouders tot hun keuze voor het pleegouderschap/adoptieouderschap?
- 2) Hoe ziet de pleegzorg-/adoptieprocedure er uit?
- 3) Wat zijn de criteria voor het pleegouderschap/adoptieouderschap?
- 4) Hoe ziet het voorlichtingstraject bij de pleegzorg/adoptie er uit?
- 5) Hoe wordt het voorlichtingstraject gefinancierd?

Door aandacht te besteden aan de keuze, de procedure en de criteria wordt de voorlichting in de procedurele context geplaatst.

Voor de theoretische onderbouwing is gebruik gemaakt van verschillende bronnen. Er zijn zoveel mogelijk bronnen gezocht die zijn geselecteerd op betrouwbaarheid en relevantie. Deze bronnen vormen de basis van de theoretische onderbouwing (zie literatuurlijst).

3.2 Het onderzoek

Het praktijkonderzoek

Er is onderzoek gedaan onder verschillende mensen uit het werkveld. In bijlage 3 zijn de uitkomsten van het onderzoek te vinden. Het onderzoek bekijkt wat de wenselijkheid en haalbaarheid is van een (gedeeltelijk) gezamenlijke voorlichting. Er is intensief gezocht naar overeenkomsten tussen pleegzorg en adoptie en de beide voorlichtingen. Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is het van belang om te weten of en in hoeverre er voldoende overeenkomsten zijn tussen pleegouders en adoptieouders. Zo kan er gekeken worden of het wel of niet verstandig is om een gezamenlijke voorlichtingsvorm aan te bevelen.

De doelgroep van het onderzoek

Er is gekozen voor drie groepen die geïnterviewd worden. De eerste groep bestaat uit vier pleegouders en/of adoptieouders. Deze groep zal direct bij de mogelijke samenwerking tussen pleegzorg en adoptie betrokken zijn. Aspirant pleeg- en adoptieouders hebben de voorlichting ervaren en kunnen aangeven welke elementen uit de voorlichting aansluiten bij hun behoeftes en wat nodig is om het traject samen te laten gaan. Twee pleegouderparen uit Noord-Holland zijn benaderd. Zij worden beiden begeleid door de William Schrikker Pleegzorg. Tijdens de gesprekken is naar voren gekomen dat beide pleegouders ook adoptieouders zijn. Daarnaast werden twee adoptiemoeders geïnterviewd. Zij hebben de adoptievoorlichting doorlopen en werden gescreend door de Raad voor de Kinderbescherming om een kind uit het buitenland te mogen adopteren.

De tweede groep van geïnterviewden bestaat uit zes hulpverleners die werken binnen de pleegzorg of adoptie. Zij kunnen in de interviews aangeven hoe zij een mogelijke samenwerking in de praktijk voor zich zien en waar ze belemmeringen verwachten. Misschien zijn er al samenwerkingsverbanden op het uitvoerende gebied. De visies van de betrokken instellingen zijn dan ook van groot belang. Er hebben twee Pleegzorgwerkers van de Voorziening voor Pleegzorg in Flevoland en twee van de William Schrikker Pleegzorg meegedaan. Van elke instelling heeft één van de pleegzorgwerkers een functie binnen de werving en voorlichting van (aspirant-) pleeggezinnen. De pleegzorgwerker werkzaam bij de Voorziening voor Pleegzorg in Flevoland voert binnen deze functie STAP-trajecten uit en geeft voorlichting. Verder hebben er twee pleegzorgwerkers

meegedaan die pleegouders tijdens de plaatsing van een pleegkind begeleiden. Om de hulpverlening rond adoptieouders bij dit onderzoek te betrekken zijn interviews bij de Fiom en de Raad voor de Kinderbescherming afgenomen. Vanuit de Fiom is er een medewerker geïnterviewd, die zich onder andere bezig houdt met de nazorg van adoptie. Bij de Raad voor de Kinderbescherming werken raadsonderzoekers aan de gezinsonderzoeken voor adoptie. Eén van hen heeft aan het interview meegedaan.

De derde doelgroep bestaat uit vijf verschillende hoogleraren en deskundigen op het gebied van pleegzorg en adoptie. De deskundigen kunnen het onderzoek aanvullen vanuit een breder perspectief. De deskundigen geven met hun kennis richting aan het debat rondom de eventuele samenwerking tussen pleegzorg en adoptie. Emeritus hoogleraar adoptie, René Hoksbergen, was bereid om mee te doen. Hij is verbonden aan de Universiteit Utrecht. Het is helaas niet gelukt om zijn opvolgster hoogleraar Femmie Juffer te interviewen. Tonny Weterings is senior onderzoeker en pedagoog aan de universiteit Leiden. Zij heeft verscheidene onderzoeken gedaan op het gebied van Pleegzorg. Verder werd de hoofdredactrice van het Adoptietijdschrift, Liliane Waanders benaderd. In verschillende artikelen uit dit tijdschrift zijn de overeenkomsten en de verschillen van pleegzorg en adoptie belicht. Ook bij Pleegzorg Nederland zit er veel expertise betreffende het vraagstuk tussen pleegzorg en adoptie. Janet Reukers van Pleegzorg Nederland is eveneens geïnterviewd. Inmiddels voert Pleegzorg Nederland bijeenkomsten uit in het voorlichtingstraject van de adoptie, waarin pleegzorg centraal staat. Dit betekent dat er een eerste stap is gemaakt naar een verdiepende samenwerking. Hannie van der Horst is coach van STAP-trainers en heeft voor stichting Op Kleine Schaal de STAP in Nederland geïntroduceerd. Ook zij is geïnterviewd. Verder werd een medewerker van de Stichting Adoptievoorzieningen benaderd. Het is niet gelukt een interview met een voorbereider van de SAV af te nemen.

Bestaande netwerken zijn gebruikt om in contact te komen met pleeg- en adoptieouders en met hulpverleners. Pleegzorgwerkers hebben binnen hun caseload gekeken naar pleegouders die bereid waren om aan een interview mee te doen. De beide adoptieouders zijn via het eigen netwerk benaderd. Deskundigen zijn per telefoon of per e-mail benaderd.

Het interview als onderzoeksmiddel

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een interview met een open karakter. Er is voor een kleinschalig, kwalitatief onderzoek gekozen, vanwege de beperkte hoeveelheid middelen om het onderzoek uit te voeren. Binnen dit onderzoek is het van belang dat er meer ruimte is voor diepgang tijdens de interviews, omdat het een onderzoek is naar relatief nieuwe informatie. Het is eveneens belangrijk dat er in de breedte wordt onderzocht en dat er gevraagd kan worden naar de verschillende visies van ondervraagden. Er is gekozen voor interviews vanwege de mogelijkheid om door te vragen op de visies en ontwikkelingen. Dit is nodig omdat het om een relatief nieuw en actueel onderwerp gaat dat veel nieuwe ontwikkelingen kent. Het onderzoek is in mindere mate representatief vanwege de kleinschaligheid. Anderzijds zijn er mensen vanuit alle perspectieven ondervraagd, wat weer de representativiteit van het onderzoek vergroot.

De interviews werden zoveel mogelijk ‘face-to-face’ afgenomen. Dit was echter, gezien de volle agenda’s van betrokkenen, niet voor alle uitgenodigde mensen voor het interview haalbaar. In deze gevallen is er voor gekozen om de mensen telefonisch te interviewen. Deze mogelijkheid werd in tweede instantie aangeboden, zodat er zoveel mogelijk

representanten van de verschillende groepen gehoord zouden worden. In dit aspect is het onderzoek wel representatief.

Er is een bepaald tijdsbestek waarmee rekening gehouden wordt. Hiernaast is ervoor gekozen om de interviewperiode van te voren vast te leggen, om de informatiestroom enigszins te beperken. Zo is de kans verhoogd dat het onderzoek op een van te voren bepaald moment kan worden afgerond. Dat is belangrijk, omdat er bij dit onderwerp continu nieuwe ontwikkelingen zijn.

De geïnterviewden hebben de vragenlijsten van te voren ontvangen, zodat zij zich hebben kunnen voorbereiden op het gesprek. Dit was voor het onderzoek noodzakelijk omdat er ook naar visies van instellingen is gevraagd en omdat de complexiteit van de vragen voorbereiding vereist.

3.3 De inhoud van het onderzoek

Er zijn drie vragenlijsten opgesteld, één per doelgroep (zie bijlage 1). De vragenlijsten zijn per cluster uitgewerkt en worden benoemd op inhoud. Daarna worden de vragen aan de onderzoeksvraag gekoppeld. Op deze manier wordt de mate van validiteit van de vragenlijst verantwoord.

De vragenlijst voor pleegouders en adoptieouders

Deze vragenlijst is opgedeeld in verschillende clusters:

- Algemene informatie
 - 1) De keuze
 - 2) De voorlichting
 - 3) Het pleegouder- en adoptieouderschap
 - 4) De beeldvorming
- Het Slot

De vragen die vallen onder de algemene informatie zijn gesteld om een beeld te vormen over de achtergrond van de ondervraagde. Het is van belang om te weten in welke mate de antwoorden op de vragenlijst van toepassing zijn op pleegzorg en/of adoptie.

De vragen over de keuze voor het pleegouder- en of het adoptieouderschap staan op de vragenlijst om de verschillen en overeenkomsten tussen pleeg- en adoptieouders vanuit de praktijk (in plaats van de theorie) te onderzoeken. Zo wordt er gekeken welke beweegredenen van invloed zijn op die keuze. Het gaat om de keuzes die er zijn gemaakt voordat een traject is gestart.

De antwoorden op de vragen over de voorlichting kunnen helpen bij het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Zo kan er onderzocht worden wat wel en niet wenselijk is. Cluster 3 bestaat uit vragen over de inhoud van het pleeg- en adoptieouderschap. Hier wordt gekeken naar de bereidheid van adoptieouders om open te staan voor pleegzorg en andersom. Op die manier wordt er onderzocht of bepaalde kennis over pleegzorg en adoptie kan leiden tot verschuiving van de keuze voor het pleeg- naar het adoptieouderschap en omgekeerd. Zo kan er een inschatting worden gemaakt of een eventuele gecombineerde voorlichtingsvorm het probleem, genoemd in de probleemstelling van dit onderzoek, zou kunnen helpen oplossen.

De beeldvormingvragen zijn vragen die onderzoeken wat het beeld van pleegzorg en adoptie is geweest bij aspirant pleeg- en adoptieouders ten tijde van verschillende stadia in het gehele pleegzorg- en of adoptietraject. Hier wordt gekeken naar de rol van de voorlichtingstrajecten in de besluitvorming. Zo moet duidelijk worden welke invloed de beeldvorming heeft op de keuze die mensen maken en wordt er tegelijkertijd onderzocht

of mensen op basis van evenwichtige informatie hun keuze baseren. Ook is er een stelling opgenomen om de pleeg- en adoptieouders de gelegenheid te geven hun visie ten aanzien van de onderzoeksvraag weer te geven.

Het slot is bedoeld om de ondervraagden de kans te geven vragen te stellen en om hen de gelegenheid te geven hun antwoorden aan te vullen met andere opmerkingen.

De vragenlijst voor hulpverleners

Deze vragenlijst kent, net als de andere vragenlijsten, verschillende clusters:

- Algemene informatie
- 1) De keuze voor pleegzorg en adoptie
- 2) De pleegzorg- en adoptieprocedure
- 3) De voorwaarden
- 4) De voorbereiding (STAP en de voorbereiding van SAV)
- 5) Financiering
- 6) Het debat pleegzorg en adoptie
- 7) Haalbaarheid
- Het slot

De indeling is gekoppeld aan de onderwerpen die in hoofdstuk 2 zijn genoemd. Zo wordt er gekeken of de aspecten die in hoofdstuk twee genoemd zijn, kloppen met de informatie die de geïnterviewden geven. De vragen hebben betrekking op het perspectief van hulpverleners binnen de pleegzorg en adoptiehulpverlening.

De algemene vragen en de vragen uit cluster 1 kunnen verder op dezelfde wijze als bij de vragenlijst voor pleeg- en adoptieouders worden verantwoord. De vragen zijn gericht op het perspectief van hulpverleners en de vergelijking die zij maken.

In cluster 2 worden de verschillende procedures door de hulpverleners vergeleken. Op deze manier is er onderzocht of er overeenkomsten bestaan tussen beide procedures. De voorlichting wordt in het interview op deze manier in de procedurele context geplaatst en er wordt gekeken of de theorie met de praktijk klopt.

In cluster 3 vergelijken de hulpverleners vanuit hun praktijkervaringen de criteria voor het pleeg- en adoptieouderschap. Er wordt besproken wat de hulpverleners veranderd zouden willen zien en wat niet. Hierdoor wordt de wenselijkheid van een mogelijke samenvoeging in kaart gebracht als het gaat om de voorwaarden. Zo kan onderzocht worden welke voorwaarden, in de ogen van de hulpverleners, voor zowel het pleegouderschap als voor het adoptieouderschap kunnen gelden.

Ook in cluster 4 wordt er een vergelijking met betrekking tot de voorlichtingstrajecten gemaakt vanuit praktijkervaringen. Er wordt onderzocht welke voorlichtende elementen samengevoegd zouden kunnen worden en welke niet.

De wijze van financiering kan een belemmering zijn om de voorlichting van pleegzorg en van adoptie (gedeeltelijk) samen te voegen. De vragen worden gesteld om de haalbaarheid van een dergelijke voorlichting te onderzoeken.

In cluster 6 wordt er gekeken in hoeverre het debat over samenwerking tussen pleegzorg en adoptie speelt binnen instellingen en onder hulpverleners.

Het is van belang om te weten welke ontwikkelingen er spelen als het gaat om samenwerking tussen pleegzorg en adoptie. Daaruit kunnen mogelijk- en onmogelijkheden, de wenselijk- en onwenselijkheden, worden afgeleid. De haalbaarheid wordt verder bekeken door de bereidheid van de instellingen om met elkaar samen te werken, te onderzoeken.

De vragen uit cluster 7 onderzoeken de haalbaarheid van de onderzoeksvraag volgens de ondervraagde hulpverleners op verschillende gebieden. Dit gebeurt op juridisch,

maatschappelijk en op praktisch gebied. Hulpverleners kunnen reageren op een stelling. Ze kunnen aangeven hoe volgens hen een gezamenlijk voorlichtingstraject in de praktijk kan worden gebracht.

De slotvraag is bedoeld om de hulpverleners de ruimte te geven hun antwoorden aan te vullen met opmerkingen en om vragen te stellen.

De vragenlijst voor deskundigen

Deze vragenlijst kent gelijksoortige clusters in vergelijking met de clusters in de vragenlijst voor hulpverleners:

- Algemene informatie
- Pleegzorg en adoptie
 - 1) De keuze voor pleegzorg en /of adoptie
 - 2) De pleegzorg- en adoptieprocedure
 - 3) De voorwaarden
 - 4) De voorbereiding (STAP en de voorbereiding van SAV)
 - 5) Financiering
 - 6) Haalbaarheid
- Het slot

Vragen over de visies van instellingen zijn in deze vragenlijst achterwege gelaten, omdat de gekozen deskundigen op macroniveau de vragen zullen beantwoorden. De clusters kunnen op dezelfde manier als bij de vragen voor de hulpverleners verantwoord worden.

3.4 De analyse

De uitwerking

In eerste instantie is er gekozen voor een geluidsopname bij het afnemen van de interviews. Dit bleek zodanig arbeidsintensief te zijn dat het niet haalbaar was om binnen de tijdspanne alle interviews letterlijk uit te werken. Dit is opgelost door de kern van de antwoorden te omschrijven tijdens het interview zelf. Er werd een samenvatting gegeven tijdens het interview om na te gaan of de antwoorden goed geformuleerd waren. De schriftelijk uitgewerkte interviews zijn naar de geïnterviewden toegezonden zodat zij hun toestemming hebben kunnen geven voor het gebruik van de uitwerking. De uitwerkingen zijn inhoudelijk niet gewijzigd.

De analyse

De uitgewerkte vragenlijsten zijn in de bijlage 2 te vinden. Bijlage 3 geeft de resultaten van het onderzoek nauwkeurig weer. De antwoorden van de pleeg- en adoptieouders zijn net als de antwoorden van de hulpverleners en van de deskundigen gefilterd op relevantie voor de onderzoeksvraag. Iedere vragenlijst is geanalyseerd doormiddel van open codering. Dat houdt in dat de antwoorden op de open vragen zijn geanalyseerd en gelabeld. Labels zijn benamingen voor antwoorden die verschillend zijn geformuleerd, maar die qua inhoud overeenkomen. Er zijn verschillende labels terug te vinden. Bijvoorbeeld kinderwens als label, houdt de wens in om een kind te willen krijgen. Daarnaast wordt zeggenschap door de pleeg- en adoptieouders genoemd. Het is voor hen belangrijk om in ieder geval gedeeltelijk het gezag over het aan hen toevertrouwde kind te kunnen uitoefenen. De ideële overwegingen die van invloed zijn bij de keuze voor een ouderschapsvorm zijn met het woord ‘ideaal’ gelabeld.

Onder het kopje van cluster 2 zijn verscheidene tabellen te vinden. Sommige antwoorden lenen zich ervoor om ze weer te geven in een tabel. Wanneer bijvoorbeeld

gekeken wordt naar de vraag welke onderwerpen van belang zijn geweest in de voorlichting, worden er verscheidene thema's genoemd. Deze zijn bondig geformuleerd door de pleeg- en adoptieouders en zijn in de linkerrij van de tabel geplaatst. In de rechter kolom is te vinden hoe vaak ondervraagden de verschillende onderwerpen genoemd hebben. De antwoorden zijn hier in een tabel weergegeven zodat in één opslag kan worden gezien hoe er is geantwoord.

Bij sommige antwoorden is de tabel geen ideale wijze van weergeven en is er voor een andere manier gekozen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij uiteenlopende en uitgebreide antwoorden van de ondervraagden. Als er bijvoorbeeld naar de cluster 'algemene informatie' wordt gekeken, is daar geen tabel te vinden. Hier wordt ervoor gekozen de antwoorden te omschrijven, zodat de antwoorden tot hun recht kunnen komen. Dezelfde methode is gebruikt bij de analyse van de antwoorden van de hulpverleners.

Bij de deskundigen is er op een andere wijze te werk gegaan. De deskundigen hebben allemaal een andere achtergrond en bekleden verschillende functies. Het is onmogelijk om de deskundigen op functie of op expertise te groeperen. Hoksbergen en Waanders zijn deskundigen binnen het adoptieonderwerp, maar spreken vanuit een heel verschillend perspectief. Om die reden zijn de antwoorden van de deskundigen apart uitgewerkt en in bijlage 3 onder elkaar geplaatst. Verder is er door sommige deskundigen extra informatie gegeven. Dit betekent dat de interviews als open gesprekken kunnen worden opgevat. Enkele deskundigen hebben de ruimte genomen om verschillen, visies en ontwikkelingen te noemen die los van de vragenlijst staan. Door het open karakter van het gesprek zijn er bij sommige interviews diverse andere onderwerpen aan bod gekomen. Dit betekent dat de extra informatie niet met elkaar vergelijkbaar is en dat de resultaten eenzijdig kunnen zijn. De extra informatie wordt wel weergegeven omdat die belangrijk is voor het onderzoek en kan helpen bij het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Om deze reden worden deze onderwerpen, los van de vragen, in de bijlage genoemd.

Er is nogmaals gekeken naar de resultaten en gezocht naar de kern van de inhoud. In hoofdstuk vier is de essentie van de analyse per onderdeel weergegeven.

Hoofdstuk 4: De analyse van de resultaten

In dit hoofdstuk is de kern van de resultaten weergegeven en geanalyseerd. De uitgewerkte interviews en de resultaten zijn in de bijlagen 2 en 3 te vinden. De drie doelgroepen komen aan de orde. Bij de deskundigen wordt vaker naar de bijlage verwezen, omdat zij vaak verdiepende en uiteenlopende antwoorden hebben gegeven die moeilijk met elkaar te vergelijken zijn. Een weergave daarvan zou grotendeels een herhaling van bijlage drie inhouden.

In de laatste paragraaf worden de bevindingen, die in de eerste paragrafen van dit hoofdstuk worden genoemd, met elkaar in verband gebracht en verder geanalyseerd.

4.1 Pleegouders en adoptieouders

Algemene informatie

De vier ondervraagden uit deze doelgroep zijn adoptiemoeder. Daarvan zijn er twee naast adoptiemoeder ook pleegmoeder. Alle ondervraagden zijn getrouwd en hebben twee kinderen, die ofwel pleeg- ofwel adoptiekind zijn.

1) De keuze

Drie van de vier ondervraagden noemen een kinderwens als motivatie voor de keuze voor het pleegouderschap of het adoptieouderschap. Eén ondervraagde noemt de wens om voor kinderen te willen zorgen als motivatie voor haar keuze. Twee adoptiemoeders noemen ook de zeggenschap (c.q. het gezag) die je over een kind hebt als aspect die van invloed is geweest op hun keuze. Dit is een thema dat in alle interviews regelmatig wordt genoemd. Het lange wachten in de adoptieprocedure is voor één ondervraagde reden geweest om ook pleegzorg te overwegen.

Drie ondervraagden hebben zowel pleegzorg als adoptie overwogen, waarvan twee ondervraagden voorkennis hadden en één op eigen initiatief heeft gezocht naar alternatieve mogelijkheden voor het biologische ouderschap. Eén ondervraagde zegt dat er geen keuzemogelijkheid was tijdens de voorlichting van adoptie. Zij was zich niet bewust van pleegzorg als mogelijk alternatief.

2) Voorlichting

Geen van de ondervraagden heeft het STAP-traject gevolgd. De andere ondervraagden hebben een niet-recente versie van de voorbereiding van de SAV (Stichting Adoptievoorzieningen) gevolgd.

Drie ondervraagden noemen ‘hechting’, ‘de achtergrond van het kind’ en de ‘biologische ouders van het kind’ als onderwerpen die zij belangrijk vonden.

Drie ondervraagden noemen het delen van ervaringen en de herkenning die je bij anderen vindt en hebben dit als leerzaam en plezierig ervaren. Twee ondervraagden noemen de contacten die voortkomen uit de groep als positieve aspecten van de voorlichting. Eén ondervraagde noemt de verplichte aanwezigheid als positief aspect. Anderen noemen als negatieve aspecten dat de voorlichting bevoogdend is of dat zij zich niet serieus genomen voelen. De benaderingswijze in de voorlichting wordt als negatief ervaren.

Alle ondervraagden noemen uiteenlopende aspecten die zij gemist hebben tijdens de voorlichting, zoals het thema ‘opvoeding’ en de mogelijkheid voor pleegzorg. Opvallend is dat één van de ondervraagden de mogelijkheid voor pleegzorg heeft gemist.

3) Het pleeg- en adoptieouderschap

Alle ondervraagden zeggen het ouderschap als leuk of geweldig te ervaren. Drie ervan noemen daarnaast mindere aspecten. Alle ondervraagden vinden hun juridische status ten

opzichte van het kind belangrijk, vanwege de zeggenschap en de zekerheid die ze daardoor hebben.

Alle ondervraagden zouden contact willen hebben met de biologische familie.

Er wordt gevraagd of pleegouders ook adoptieouder zouden willen zijn en andersom. Bij twee ondervraagden is dat al het geval. Eén ondervraagde overweegt het pleegouderschap nog steeds en één ondervraagde voelt er niets voor.

4) De beeldvorming

Alle ondervraagden zien zeggenschap ofwel het gezag en de juridische status als het verschil tussen pleeg- en adoptieouderschap. Drie van de vier zien de invulling van het contact met biologische ouders bij pleegzorg en adoptie als een verschil. Verder worden de begeleidingsgesprekken die bij pleegzorg gehouden worden door twee ondervraagden als verschil aangeduid.

Door alle geïnterviewden wordt de zorg voor het kind van een ander, als overeenkomst gezien. Drie ervan noemen dat men in ieder geval de eerste maanden of jaren van het kind moet missen.

Twee ondervraagden noemen dat de duur van een pleegzorgplaatsing niet zeker is als het gaat om het beeld van pleegzorg en adoptie ten tijde van de besluitvorming. Eén ondervraagde had verwacht dat adoptie en 'langdurige pleegzorg' vergelijkbaar zouden zijn.

Van de vier ondervraagden waren er drie op de hoogte van het verschil tussen pleegzorg en adoptie. De voorlichting heeft voor twee van de geïnterviewden een rol gespeeld om hun keuze voor het adoptieouderschap te verhelderen.

De ondervraagden hebben op de stelling kunnen reageren. Eén ondervraagde was het eens met de stelling. De anderen verbinden er bepaalde voorwaarden aan. Drie ondervraagden zien een nodige versterking van de rechten van pleegouders als voorwaarde voor een gezamenlijk voorlichtingstraject.

- Slot

Eén ondervraagde vraagt aandacht voor privacybescherming (zie bijlage 2, vragenlijst 3). De anderen hebben geen vragen of opmerkingen ter aanvulling.

4.2 Hulpverleners

Algemene informatie

Er zijn zes hulpverleners geïnterviewd, waaronder twee pleegzorgwerkers die zich voornamelijk bezig houden met de voorbereiding, selectie en bemiddeling. Verder hebben er twee pleegzorgwerkers en twee adoptiehulpverleners meegedaan aan het interview.

1) De keuze voor pleegzorg en/of adoptie

Alle hulpverleners noemen de kinderwens van aspirant adoptieouders. Zij geven een tegenstelling weer met de meer ideëel ingestelde aspirant pleegouders. Zij brengen hier tegelijkertijd een nuancering in aan. Hulpverleners benoemen dat aspirant adoptieouders adoptie als alternatief voor het biologisch ouderschap zien en noemen de kinderwens van deze ouders.

Drie hulpverleners zouden willen zien dat zowel pleegouders als adoptieouders de biologische familie een plek geven in de opvoeding van het kind. Een hulpverlener benoemt dat zij het belangrijk vindt dat de verschillen tussen pleegzorg en adoptie helder worden en dat mensen weten waar ze voor kiezen.

Drie hulpverleners zeggen dat de juridische status als verschil zou moeten blijven bestaan tussen pleegzorg en adoptie. Twee hulpverleners zeggen dat het onderscheid

tussen beiden goed is, omdat pleegkinderen teruggeplaatst kunnen worden. Hiernaast geven twee hulpverleners aan de invulling van het contact met de biologische familie van het kind als een verschil te zien. De genoemde verschillen hebben allemaal met het doel van pleegzorg en adoptie te maken.

2) De pleegzorg- en adoptieprocedure

De helft van de hulpverleners noemt verschillen wanneer er naar de overeenkomsten wordt gevraagd. Eén hulpverlener noemt bijvoorbeeld dat aspirant adoptieouders, in tegenstelling tot pleegouders, juridisch verplicht zijn een beginseltoestemming aan te vragen. De lange wachttijd en de hoge kosten bij de adoptieprocedure worden ook als verschil met de pleegzorgprocedure genoemd. De andere helft van de hulpverleners is niet goed bekend met de verschillende procedures. Toch noemen vier hulpverleners ook nog overeenkomsten. Het gezinsonderzoek en de juridische voorwaarden worden als overeenkomst genoemd. Verder zeggen vier hulpverleners dat er thema's zijn die overeenkomen.

Drie hulpverleners zouden graag meer samenwerking wat betreft de voorlichting tussen pleegzorg en adoptie willen zien. Twee hulpverleners geven aan dat ze willen dat biologische ouders meer betrokken worden bij beide disciplines. Verder noemt een pleegzorgwerker dat het rapport van het gezinsonderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming voor aspirant pleegouders aangevuld, ook voor pleegzorg gebruikt zou kunnen worden. Een hulpverlener vindt dat het onderscheid in de screening minder zou moeten zijn.

De verschillen die volgens drie hulpverleners zouden moeten blijven bestaan, hebben met het doel van pleegzorg en adoptie te maken, maar komen niet overeen. Twee hulpverleners geven geen antwoord op deze vraag. Er is geen consensus als het gaat om hét verschil dat zou moeten blijven bestaan en volgens één hulpverlener zijn deze verschillen er niet.

3) De voorwaarden

Van de ondervraagde hulpverleners noemen alle pleegzorgwerkers de vijf criteria voor het pleegouderschap (zie paragraaf 2.1.). De adoptiehulpverleners noemen deze niet. De helft van de hulpverleners noemt het gezinsonderzoek als voorwaarde.

Opvallend is dat pleegzorgwerkers de voorlichting niet als een voorwaarde voor het adoptieouderschap noemen, terwijl de voorlichting een wettelijke verplichting is. De pleegzorgwerkers noemen verschillende voorwaarden die hen bekend zijn, zoals de benodigde verklaringen, maar noemen in mindere mate de hoofdvoorwaarden, waaronder het gezinsonderzoek.

Twee hulpverleners noemen verschillen tussen de voorwaarden voor het pleegouderschap en het adoptieouderschap in plaats van de overeenkomsten tussen beiden. Eén hulpverlener geeft aan dat de leeftijd van het pleegkind veel hoger kan liggen dan die van het adoptiekind. Een andere hulpverlener ziet de achtergrondinformatie van de biologische ouders als een groot verschil tussen pleegzorg en adoptie. Verder noemen de hulpverleners allemaal uiteenlopende en gedetailleerde overeenkomsten. Bijvoorbeeld de 'Verklaring omtrent het gedrag' die voor beide procedures nodig is.

De meningen zijn verdeeld als het gaat over de overeenkomsten die de hulpverleners in de voorwaarden willen zien. Twee hulpverleners zouden graag willen dat men met een pedagogische visie naar de mogelijkheden van mensen kijkt, omdat het opvoeden van een kind van een ander nogal wat vraagt. Eén van de ondervraagden zou graag meer voorbereiding op het 'niet-biologische ouderschap' willen zien dat "gericht is op de opvoedingstaak van het beschadigde kind" (zie bijlage 2, vragenlijst 2). Hij heeft het over

een tentamen dat ouders wellicht zouden moeten afleggen “waarin ze kunnen bewijzen wat ze in de voorlichting hebben geleerd.” Drie hulpverleners vinden dat adoptie wat betreft de voorwaarden en het gezinsonderzoek meer op pleegzorg moet lijken. Eén hulpverlener ziet overeenkomsten bij de problematiek betreffende de nazorg van adoptie. Daarom zou zij de nazorg graag meer structureel willen zien en meer begeleiding willen.

De verschillen die volgens twee hulpverleners moeten blijven bestaan hebben te maken met de kindervens en het doel van pleegzorg en adoptie. Eén hulpverlener vindt dat de kindervens niet past bij pleegouders. Een andere hulpverlener ziet de opties voor pleegzorg en adoptie als twee kansen voor het kind.

4) De voorbereiding

Vier hulpverleners vertellen dat één of beide voorlichtingen hen niet bekend zijn en kunnen de vragen uit deze cluster grotendeels niet beantwoorden. Eén hulpverlener noemt de thema's als overeenkomst en een andere hulpverlener noemt als overeenkomst de drie aspecten in de voorbereiding: de voorlichting, de screening en de toetsing.

Drie hulpverleners kunnen de vragen naar overeenkomsten die ze zouden willen zien, niet beantwoorden. Twee hulpverleners willen dat de overeenkomstige aspecten van de voorbereiding, zoals thema's als 'loyaliteit', 'hechting' en 'rouw', gezamenlijk verlopen. Eén hulpverlener benadrukt dat ze zou willen dat de keuze voor de vormen van ouderschap later plaats gaat vinden.

Vier hulpverleners hebben gezegd één of beiden voorlichtingen niet (goed) te kennen. Daarom kunnen zij de vraag over de verschillen die zouden moeten blijven bestaan niet beantwoorden. Eén hulpverlener heeft het in dit kader over de specifieke voorlichting: de STAP en de voorbereiding van SAV.

5) Financiering

Drie hulpverleners geven aan dat de financieringswijze voor pleegzorg hen niet bekend is. Drie hulpverleners kennen de pleegzorgvergoeding. Opvallend hieraan is dat mensen bij pleegzorg geen financieringswijze noemen. Zij noemen wel een vergoeding. Bij adoptie worden er financieringswijzen genoemd op cliëntniveau.

Vijf hulpverleners weten niet of er ook overeenkomsten zijn in de wijze van financiering. Eén hulpverlener zegt dat deze er niet zijn.

Drie hulpverleners kunnen de vraag over het verschil dat moet blijven bestaan niet beantwoorden, omdat ze niet over deze informatie beschikken. Eén hulpverlener vindt dat het verschil in financiering zou moeten blijven bestaan, vanwege het verschil in ouderschap. Een andere hulpverlener zou geen overeenkomsten willen zien omdat een adoptiekind “gewoon een eigen kind” is.

6) Het debat pleegzorg en adoptie

Drie hulpverleners geven aan, dat voorzover bij hen bekend, het debat over samenwerking tussen pleegzorg- en adoptie-instellingen binnen hun eigen instelling niet speelt. Eén hulpverlener ziet dat steeds meer mensen met een kindervens zich voor pleegzorg aanmelden. Als het perspectief van de plaatsing duidelijk is, zou volgens haar een pleegouder ook voogd kunnen worden. Ze beschrijft dit tegelijkertijd als idealistisch en noemt dat haar manager daar helemaal niet voor is. Ze begrijpt het ideaal van hoogleraar Juffer om een brug te slaan tussen pleegzorg en adoptie, maar vindt dat het praktisch gezien niet werkt. Dit heeft er volgens haar mee te maken dat er bij een voogdijverschuiving geen begeleiding meer is. “Je start als pleegouder, en niet als ouder”. De Voorziening voor Pleegzorg is kritisch ten aanzien van de voogdijverschuiving, maar is wel met de pleegoudervoogdijregel bezig die een ander uitgangspunt heeft (zie

paragraaf 1.8). Volgens een andere pleegzorgwerker speelt het debat te weinig. Zij ziet een groot tekort aan pleegouders, maar vindt het ingewikkeld om te bedenken hoe adoptie en pleegzorg elkaar kunnen aanvullen. Een andere hulpverlener zegt dat men bezig is om te kijken of in adoptieland potentiële pleegouders zitten. Ze zegt dat er vooroordelen bij aspirant adoptieouders bestaan. Zo denken sommige aspirant adoptieouders dat het kind zomaar kan worden weggehaald. Eén hulpverlener geeft aan dat het binnen zijn instelling wellicht alleen op beleidsniveau een thema is. De raadsonderzoeker zegt dat het bij haar op de afdeling wel speelt; onder de medewerkers wordt er wel eens contact gezocht met de pleegzorg.

Op de vraag welke ontwikkelingen de hulpverleners op dit gebied verder bekend zijn, geven drie pleegzorgwerkers aan geen verdere ontwikkelingen te kennen. De andere hulpverleners noemen uiteenlopende ontwikkelingen.

Op de vraag over de visie van de instelling ten aanzien van samenwerking tussen pleegzorg en adoptie geven drie hulpverleners een visie als antwoord. De Voorziening voor Pleegzorg in Flevoland kent een visie van overleg en samenwerking. Eén hulpverlener heeft gemerkt dat het een taboe is wanneer pleegouders adoptief zijn ingesteld. Een andere hulpverlener noemt dat de instelling kritisch tegenover de pleegoudervoogdijregeling staat. Twee hulpverleners weten niet precies wat de visie van de instelling is. Door drie hulpverleners worden voorbeelden van bestaande samenwerkingsverbanden genoemd. Dit gaat om samenwerking tussen instellingen binnen de eigen discipline. En verder worden er geen toekomstige plannen genoemd die duiden op samenwerking tussen pleegzorg en adoptie.

Op de vraag naar de persoonlijke visie noemen vijf hulpverleners in hun antwoorden aspecten die zouden kunnen leiden tot samenwerking tussen pleegzorg en adoptie. Eén hulpverlener noemt dat de verschillen weggewerkt zouden moeten worden. Ze ziet dat de behoefte naar adoptieouders kleiner wordt. Eén hulpverlener herhaalt dat hij een overkoepelende organisatie zou willen zien die verantwoordelijk is voor de samenwerking tussen pleegzorg en adoptie. De Fiom en Wereldkinderen zouden dan bijvoorbeeld voor adoptieazorg verantwoordelijk kunnen zijn. Weer een andere hulpverlener spreekt haar visie uit voor een gezamenlijke voorlichting. Dat vindt zij uiteindelijk in het belang van het kind en dus ook in het belang van adoptieouders. Dat de pleegoudervoogdijregel vaker toegepast zou kunnen worden, zegt één hulpverlener. Ook in de voorlichting is er volgens haar een grote winst voor beide partijen te halen. Een andere hulpverlener vindt dat je binnen de adoptieprocedure meer informatie moet geven over de mogelijkheden bij pleegzorg.

7) Haalbaarheid

Twee hulpverleners zijn het eens met de stelling over een gezamenlijke voorlichting voor aspirant pleegouders en aspirant adoptieouders. Eén hulpverlener is het niet eens met de stelling. Drie hulpverleners hebben geen duidelijke mening. Er valt te constateren dat zij de stelling nog hardop overdenken tijdens het beantwoorden van de vraag. Ze wegen voor- en nadelen tegen elkaar af.

Wanneer er naar mogelijkheden wordt gevraagd om een gezamenlijke voorlichting uit te voeren, zien vijf hulpverleners wel mogelijkheden. Vier hulpverleners stellen de samenwerking als voorwaarde voor de uitvoering van een gezamenlijke voorlichting en drie noemen een maatschappelijke bewustwording als voorwaarde. ‘Tokobescherming’ wordt als een belemmering gezien die op zou kunnen treden bij de uitvoering van de gezamenlijke voorlichting.

De hulpverleners hebben verschillende ideeën over hoe het idee in de praktijk zou kunnen worden gebracht. De nodige samenwerking tussen pleegzorg- en adoptie-

instellingen wordt hierbij door vier hulpverleners voorop gesteld. De hulpverleners noemen concrete ideeën ten aanzien van de uitvoering. Eén hulpverlener noemt dat er bijvoorbeeld een gezamenlijke voorlichtingsavond moet komen, voordat mensen een keuze maken. Daarbij waarschuwt zij voor verwarring, omdat er soms verkeerde informatie bij mensen blijft hangen. Een andere hulpverlener spreekt van een overkoepelende organisatie waarin expertise van pleegzorg en adoptie gebundeld kan worden. De raadsonderzoeker vindt het nodig dat de ministeries gaan samenwerken en pleit voor een pilot voor een gezamenlijke voorlichting. Weer een andere hulpverlener ziet een gezamenlijke werving voor zich. De overige hulpverleners noemen samenwerking tussen pleegzorg- en adoptie-instellingen als mogelijkheid.

Vijf hulpverleners zijn van mening dat er meer samenwerking tussen pleegzorg- en adoptie-instellingen nodig is. Eén hulpverlener is het hier niet mee eens, want zij constateert dat de samenwerking tussen de verschillende pleegzorginstellingen al niet lukt. Ze ziet weinig bereidheid van pleegzorg- en adoptie-instellingen om samen te werken.

Slot

De raadsonderzoeker wil nog graag noemen dat zij het Foetaal Alcohol Syndroom (FAS) kind nog wel ‘een andere tak van sport’ vindt (zie bijlage 2, vragenlijst 1). Andere hulpverleners hebben geen verdere opmerkingen die betrekking hebben op de vragenlijst.

4.3 Deskundigen

Algemene informatie

Alle deskundigen hebben verschillende functies en achtergronden (zie bijlage 3).

Pleegzorg en adoptie

Twee van de vijf deskundigen zeggen dat de discussie over de samenwerking tussen pleegzorg en adoptie er niet is. Twee deskundigen noemen samenwerkingsverbanden die er al zijn. Eén deskundige geeft aan dat de discussie vroeger speelde.

1) De keuze voor pleegzorg en/of adoptie

Alle deskundigen noemen als overeenkomst dat pleegouders en adoptieouders betrokken zijn bij kinderen. Drie deskundigen noemen de zorg voor het kind van een ander.

De deskundigen noemen allemaal uiteenlopende dingen die zij met betrekking tot de keuze als overeenkomstig zouden willen zien (zie bijlage 3). Hoksbergen wil bijvoorbeeld: “dat mensen gezinsgericht zijn en oog hebben voor de nood van kinderen.” De verschillen die de deskundigen noemen duiden op het doel van pleegzorg en adoptie.

2) De pleegzorg- en adoptieprocedure

Drie van de vijf deskundigen zeggen dat er in beide procedures een voorlichting plaatsvindt en drie zien verder vooral verschillen. Van der Horst noemt als verschil tussen pleegzorg dat adoptie een lange wachttijd kent en pleegzorg heeft dit in mindere mate. Weterings zegt dat de inhoud van de procedures anders is. Hoksbergen noemt dat er bij pleegzorg een (gezins-)voogd betrokken is en dat er vaak gekeken wordt naar een mogelijkheid tot terugplaatsing. Bij adoptie speelt de zoektocht naar biologische ouders een rol en bij pleegzorg niet. Waanders noemt dat de adoptieprocedure, in tegenstelling tot de pleegzorgprocedure, uniform is.

Alle deskundigen noemen overeenkomsten die ze willen zien. Deze gaan vaak over aspecten waarin adoptie van pleegzorg kan leren en niet andersom. Hoksbergen zou bijvoorbeeld meer structurele nazorg voor adoptie willen zien en zegt dat dit bij pleegzorg goed geregeld is. Reukers wil dat het gezinsonderzoek van adoptie meer op die van

pleegzorg gaat lijken omdat zij die gelijkwaardiger vindt. Weterings zegt iets anders. Zij zou willen dat de zeggenschap meer vergelijkbaar wordt en dat de positie van pleegouders versterkt wordt. Drie deskundigen noemen de begeleiding en het gezinsonderzoek als gewenste overeenkomsten. Hierin mag volgens hen pleegzorg een voorbeeld zijn voor adoptie.

Verschillen die volgens de deskundigen moeten blijven bestaan hebben betrekking op het doel van pleegzorg en adoptie. Reukers zegt bijvoorbeeld: “Adoptie is een heel ander traject, vastgelegd door het Ministerie van Justitie, een ander kader. Pleegzorg is toch meer jeugdzorg.” Waanders zegt dat het verschil in doel niet hoeft te betekenen dat de procedure niet samen uitgevoerd kan worden.

3) Voorwaarden

Van de vijf deskundigen noemen drie formele criteria, waaronder de juridische screening, als overeenkomst in de voorwaarden. Er worden geen overeenkomsten genoemd waar ouders over zouden moeten beschikken willen zij goede pleegouders of adoptieouders zijn.

Deskundigen geven uiteenlopende overeenkomsten die ze zouden willen zien. Zoals een transparante procedure voor zowel pleegzorg als voor adoptie. Vier van de deskundigen noemen specifieke dingen die zouden moeten blijven bestaan en die te maken hebben met het verschil in doel van pleegzorg en adoptie. Reukers en Van der Horst vinden het belangrijk dat pleegzorg haar leeftijdscriteria mag blijven hanteren. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om de mogelijkheid voor grootouders om voor hun kleinkind te kunnen zorgen.

4) De voorbereiding

Drie deskundigen noemen concrete overeenkomsten, zoals de thema's. Wanneer gevraagd wordt de voorbereiding te vergelijken, kan één deskundige geen antwoord geven. Er wordt weinig gezegd over verschillen die volgens hen zouden moeten blijven bestaan. Waanders is van mening dat thema's zoals de 'voorgeschiedenis van adoptieouders' een specifiek onderdeel moet blijven van de voorlichting voor adoptie. Waanders en Van der Horst zijn van mening dat de voorbereidingen goed gecombineerd zouden kunnen worden. Hoksbergen noemt dat er veel jaren tussen de voorbereiding en de adoptie zelf zitten. Daarom stelt hij voor dat de voorbereiding voor adoptie wordt ingeperkt naar vier bijeenkomsten en dat er dan meer nazorg aangeboden wordt.

5 Financiering

Deskundigen vertellen dat de financiering van pleegzorg en die van adoptie totaal verschillend zijn. Twee van de deskundigen zeggen dat de verantwoordelijkheid van de ministeries anders geregeld zou moeten worden. Van der Horst is van mening dat er één ministerie verantwoordelijk zou moeten zijn. Waanders wil: “dat adoptie net als pleegzorg onder het Ministerie van Justitie en onder het Ministerie van Jeugd en Gezin komt te vallen”.

6) Haalbaarheid

De deskundigen hebben de gelegenheid gekregen om op de stelling over het gezamenlijke voorlichtingstraject te reageren. Vier van de vijf deskundigen zijn het er gedeeltelijk over eens dat ze onder bepaalde voorwaarden voor een gezamenlijke voorlichting zijn.

Weterings vindt dat de mentaliteit van de hulpverleners zou moeten veranderen. Ze zegt dat ouders niet in “alle omstandigheden het recht hebben om hun kind op te voeden.” Eén deskundige is het niet eens met de stelling. Hoksbergen en Waanders zijn van mening dat

er gezamenlijk kan worden gestart met de voorlichting en dat er vervolgens een specifieke voorlichting voor de desbetreffende discipline kan volgen. Van der Horst denkt dat er een aanvulling op speciale thema's nodig zal zijn. Die aanvulling heeft betrekking op de besluitvorming van aspirant pleeg- en adoptieouders.

Drie van de deskundigen noemen uiteenlopende belemmeringen betreffende de uitvoering van een gezamenlijk traject. Van der Horst noemt bijvoorbeeld juridische en financiële belemmeringen. Andere deskundigen zien geen juridische belemmeringen of denken dat deze belemmeringen overkomelijk zijn. De deskundigen zien vooral mogelijkheden om deze stelling in de praktijk te brengen. Waanders heeft het in dit kader over een overkoepelende organisatie van pleegzorg en adoptie. Verschillende deskundigen zien bereidheid voor meer samenwerking als mogelijkheid om tot een gezamenlijke voorlichting te komen. Weterings noemt dat er al van alles gebeurt op juridisch vlak.

Vier deskundigen zijn van mening dat pleegzorg- en adoptie-instellingen samen moeten werken. Weterings is nog niet van mening dat ze moeten samenwerken. Ze moeten volgens haar eerst meer gemeenschappelijk hebben.

Het Slot

Reukers vertelt dat pleegzorg zoekende, aspirant adoptieouders erkent als doelgroep. Ze noemt de commissie Kalsbeek en Kamervragen die over de pleegoudervoogdijregel zijn gesteld. "De uitgangspunten moeten helder geformuleerd worden; het gaat erom dat kinderen verantwoord en veilig opgroeien" (zie bijlage 2).

4.4 De analyse

We zien dat men al eeuwenlang op zoek is naar een oplossing voor kinderen die niet bij hun ouders kunnen opgroeien. Tehuizen, pleeggezinnen, adoptiegezinnen en zelfs kinderhandel werden genoemd als mogelijke oplossingen die mensen hebben gevonden om kinderen zonder ouders op te vangen. De gevonden oplossingen zijn op verschillende manieren toegepast en de visies daarop veranderden steeds. Daarnaast is te zien dat veranderende visies op families, kinderen en goede zorg voor kinderen van groot belang zijn geweest voor het ontstaan van de pleegzorg en adoptie zoals deze er nu zijn. Pleegzorg ontwikkelde zich tot een vorm van hulpverlening. Binnen de kinderbescherming vond een proces van professionalisering plaats die alles te maken heeft met de grotere waarde die men is gaan hechten aan het belang van het kind. Voor adoptie geldt dat de komst van interlandelijke adoptie en de daling van kinderen die in Nederland ter adoptie worden afgestaan, van invloed zijn geweest op hoe adoptie zich heeft ontwikkeld. Opvallend is dat uit de literatuur niet helemaal duidelijk wordt wat men nu precies met adoptie wil. Het is ontstaan vanuit kinderbescherming, maar het is tegelijkertijd ook een manier voor mensen geworden om een gezin te vormen. Wanneer er naar de ontstaansgeschiedenis en naar de ontwikkelingen wordt gekeken valt op dat, tot ongeveer honderd jaar geleden, er nog geen duidelijk onderscheid gemaakt werd tussen pleegzorg en adoptie. In de twintigste eeuw vindt er een scheiding plaats tussen pleegzorg en adoptie en ontwikkelen beiden zich los van elkaar. Later lijken pleegzorg en adoptie weer meer naar elkaar toe te groeien.

Als er naar de resultaten gekeken wordt dan blijkt het lastig om een eenduidig antwoord te geven op de onderzoeksvraag. Zowel in de theoretische onderbouwing als in het onderzoek lijken pleegzorg, adoptie en de verschillende voorlichtingen veel overeenkomsten te hebben. De opbouw in procedures en sommige thema's zijn dezelfde. Aspirant pleegouders en aspirant adoptieouders lijken op elkaar. Zowel aspirant

pleegouders als aspirant adoptieouders willen vanuit een kinderwens of vanuit de behoefte om voor een kind in nood te zorgen, een niet-biologisch kind opvangen.

Maar wanneer het onderwerp in de literatuur wordt uitgediept, wanneer de ondervraagden op de vragen van de vragenlijst ingaan, worden er nogal wat verschillen genoemd; ook daar waar er eigenlijk naar overeenkomsten wordt gevraagd. Van deze verschillen vinden veel ondervraagden dat deze duidelijk moeten zijn en moeten blijven bestaan. Het doel van pleegzorg en van adoptie wordt regelmatig als verschil genoemd. Hiermee wordt de mogelijke terugplaatsing bij pleegzorg en het juridische ouderschap bij adoptie bedoeld.

De procedures verschillen van elkaar, in die zin dat de adoptieprocedure voor een groot deel wettelijk is vastgelegd en daardoor landelijk dezelfde is. De pleegzorgprocedure kent een andere financieringsstroom en een andere regelgeving, waardoor de procedure per regio anders is ingevuld. De doelen van pleegzorg en adoptie komen niet overeen. Bij pleegzorg wordt er naar een terugplaatsing bij biologische ouders toegewerkt. Bij adoptie gebeurt dit niet. De ondervraagden noemen allemaal de juridische status van ouders als belangrijk verschil.

Uit de literatuur blijkt ook dat pleegzorg pleegouders moet werven en dat er bij adoptie niet wordt geworven, omdat er voldoende aanmeldingen zijn. Dit is een verschillend uitgangspunt. Pleegzorg en adoptie verschillen in visie, in doel, kijk op kinderen en ouders, in de voorwaarden en in de procedures van elkaar. Men vindt dat pleegzorg en adoptie niet zomaar in elkaar op kunnen gaan, omdat pleeg- en adoptieouders en pleeg- en adoptiekinderen van elkaar verschillen. Aspirant pleegouders bijvoorbeeld zijn meer idealistisch ingesteld dan aspirant adoptieouders. De aspirant adoptieouders hebben een duidelijke kinderwens en vinden het belangrijk dat zij het gezag krijgen over het kind (zeggenschap).

Hulpverleners en deskundigen zijn echter genuanceerd in het aanduiden van een verschil tussen aspirant pleeg- en aspirant adoptieouders. Hierdoor kan er onderscheid gemaakt worden tussen drie groepen: Een groep van mensen die alleen in pleegzorg geïnteresseerd is, een groep van uitsluitend adoptiegeïnteresseerden en een groep die openstaat voor beide ouderschapsvormen.

Als er gekeken wordt naar de haalbaarheid van een gezamenlijk voorlichtingstraject dan wordt al snel duidelijk dat een dergelijk voorlichtingstraject alleen gedeeltelijk gezamenlijk zou kunnen zijn. De specifieke dingen die ondervraagden noemen, zoals doel van pleegzorg en adoptie, de achtergrond van ouders en de achtergrond van kinderen, zijn redenen om mensen wat dat betreft verschillend voor te lichten. Als het om het gedeeltelijk gezamenlijke stuk gaat, zien de meeste ondervraagden wel mogelijkheden tot samenwerking. Sommige ondervraagden verbinden hier de voorwaarde aan dat pleegzorg en adoptie meer op elkaar gaan lijken. Er worden ook belemmeringen genoemd: men waarschuwt voor verwarring over wat pleegzorg en adoptie nu feitelijk inhouden. Men waarschuwt dat instellingen hun 'toko' willen beschermen. Een andere belangrijke waarschuwing die uitgesproken wordt, is dat pleegzorg geen tweede of zelfs derde keus mag worden. Dit hoeven geen onoverkomelijke belemmeringen te zijn. Verder valt op dat een aantal hulpverleners en enkele deskundigen weinig op de hoogte zijn van de procedure bij de andere discipline.

Als er naar de wenselijkheid gekeken wordt, is er geen eenduidig antwoord te geven. Sommige ondervraagden zien absoluut heil in een gedeeltelijk gezamenlijk traject, maar anderen wijzen op de verschillen die er op dit moment zijn tussen pleegzorg en adoptie.

Dit maakt dat de onderzoeksvraag lastig te beantwoorden is met deze gegevens, maar dat er voorzichtig optimistisch geconcludeerd kan worden dat een gedeeltelijk gezamenlijke voorlichting wenselijk is.

Men kan concluderen dat er verscheidene ontwikkelingen zijn waar zowel pleegzorg als adoptie niet omheen kunnen. Ongeveer zestig jaar geleden is de NVP opgericht om de rechten van pleegouders te versterken en dat wil men nog steeds. Pleegouders geven zelf aan dat zij te weinig rechten en zeggenschap hebben. Adoptieouders noemen dit gegeven als een aspect, waardoor zij de neiging hebben adoptie boven pleegzorg te prefereren. Verscheidene ondervraagden willen dat pleegouders meer zeggenschap krijgen of dat pleegouders, soms onder enkele voorwaarden, na verloop van tijd adoptieouders zouden moeten kunnen worden. De versteviging van de rechten van pleegouders wordt door alle geïnterviewden belangrijk gevonden. Over het adoptietraject zijn sommige ondervraagden kritisch. Het traject zou bevoogdend zijn, niet open en gelijkwaardig, het zou ontmoedigend zijn en/of te weinig procesmatig. Ook wordt het rapport van het gezinsonderzoek niet vrijgegeven aan pleegzorg en ook niet aan aspirant adoptieouders.

Er kan gezegd worden dat verscheidene ondervraagden het contact met biologische ouders erg belangrijk vinden. Daaruit kan opgemaakt worden dat men, haalbaar of niet, graag zou willen dat adoptie een meer open karakter heeft. De vraag is of deze ontwikkelingen kunnen worden opgevat als een wenselijke verschuiving van pleegzorg naar adoptie en van adoptie naar pleegzorg. De vraag is ook hoe dat de wenselijkheid voor een gezamenlijk voorlichtingstraject beïnvloedt, wanneer deze ontwikkelingen doorzetten.

Of het debat over samenwerking tussen pleegzorg en adoptie speelt, is sterk afhankelijk van de functie en achtergrond van hulpverleners en deskundigen. SAV en Pleegzorg Nederland zijn bijvoorbeeld met elkaar in overleg als het gaat om samenwerking in het algemeen. Dat betekent dat Waanders en Reukers veel van het debat meekrijgen. Het debat speelt binnen instellingen op beleidsniveau wel. Dit is in mindere mate het geval onder de uitvoerende werkers.

Wat verder opvalt, is dat de algemene informatiebijeenkomst die de SAV organiseert en waarbij pleegzorg aanwezig is, een succes lijkt te zijn. Mensen gaan vanuit een kinderwens of vanuit de behoefte om voor een kind in nood te zorgen op zoek naar een geschikte ouderschapsvorm. Het hangt er vanaf of zij met beide ouderschapsvormen in aanraking komen of zij beide opties overwegen in het besluitvormingsproces. Mensen komen in aanraking met pleegzorg en/of adoptie op eigen initiatief of middels de omgeving. Duidelijk wordt wel uit de interviews met de pleeg- en adoptieouders dat het werkelijk om een proces gaat, waarin er voor een ouderschapsvorm gekozen wordt. De informatie die aspirant pleeg- en aspirant adoptieouders hebben, is van invloed op dit proces. Met deze wetenschap is het opvallend om te zien dat de beide trajecten van pleegzorg en adoptie hier vooraf, geen aanbod voor hebben.

Hoofdstuk 5: De conclusie

In het adoptieplatform is ter sprake gekomen dat adoptie veel aanmeldingen heeft voor het adoptieouderschap terwijl er minder kinderen beschikbaar zijn voor adoptie. Juffer pleitte ervoor om een brug te slaan tussen pleegzorg en adoptie. Ze heeft de discussie gestart, omdat pleegzorg te weinig aanmeldingen voor het pleegouderschap heeft en omdat er veel aspirant adoptieouders wachten op een kind. In het adoptieplatform is er gedacht aan een gezamenlijk voorlichtingstraject dat als oplossing zou kunnen gelden voor dit probleem. Dit leidde tot de volgende onderzoeksvraag: *“Welk voorlichtingstraject is geschikt voor zowel aspirant pleegouders als voor aspirant adoptieouders?”*

Dit onderzoek probeert een antwoord te geven op deze vraag met als doel: *“Instellingen van adoptie en pleegzorg te adviseren over welk voorlichtingstraject geschikt is voor zowel aspirant pleegouders als voor aspirant adoptieouders en op die manier balans trachten te creëren tussen het tekort aan pleegouders en het overschot aan aanmeldingen voor adoptieouderschap.”*

Er wordt antwoord gegeven door middel van een theoretische onderbouwing en een veldonderzoek. In dit hoofdstuk zal de onderzoeksvraag beantwoord worden. Eerst worden de conclusies per cluster weergegeven, voordat de onderzoeksvraag in zijn geheel beantwoord wordt. In de derde paragraaf worden er discussiepunten genoemd en wordt er een visie met betrekking tot de verschillende ontwikkelingen geschetst. Hiernaast worden er aanbevelingen gedaan ten aanzien van de voorlichting van pleegzorg en adoptie en van de samenwerking tussen beiden in het algemeen.

5.1. De conclusie per cluster

Pleeg- en adoptieouders

1) De keuze

Uit de antwoorden kan worden opgemaakt dat de keuze voor de ene of de andere ouderschapsvorm een proces is. Wellicht is er meer informatie nodig tijdens de voorbereiding van de SAV (Stichting Adoptievoorzieningen) over de verschillende mogelijkheden. Hierin zijn al ontwikkelingen gaande.

Men kan niet opmaken in hoeverre het ideaal een rol speelt bij de keuze, omdat alle ondervraagden adoptiemoeders zijn en doordat twee ervan daarnaast ook pleegmoeder zijn. De ondervraagden hebben de keuze voornamelijk gemaakt vanuit een kinderwens. De zeggenschap (c.q. het gezag) over het kind wordt hierbij erg belangrijk gevonden. Hierom hebben twee adoptiemoeders dan ook de keuze gemaakt om geen pleegmoeder te worden.

2) Voorlichting

Pleeg- en adoptieouders kunnen geen vergelijking maken tussen het STAP-traject en de voorbereiding van SAV, omdat geen van hen het STAP-traject heeft gevolgd. Indien dit al niet gebeurd is, zou de benaderingswijze van de aspirant adoptieouders moeten veranderen als het gaat om de voorbereiding van de SAV.

Alle ondervraagden laten blijken dat zij een voorlichting nuttig vinden. Daarbij kunnen zij concrete thema's aangeven die zij belangrijk vinden, zoals 'hechting' en 'de achtergrond van het kind'. Kennelijk zijn de ondervraagden zich ervan bewust dat de opvoeding van het kind van een ander, een uitdaging is. Ze staan open voor voorlichting en ondersteuning.

Eén ondervraagde noemde dat ze ten tijde van de besluitvorming niet heeft gedacht aan de mogelijkheid van pleegzorg. Wanneer de adoptievoorlichting informatie over deze

mogelijkheid als alternatief voor adoptie zou hebben aangeboden, zou zij wellicht een ander besluitvormingsproces doorlopen hebben.

3) Het pleeg- en adoptieouderschap

De ondervraagden zijn bereid om in contact te treden met de biologische familie van het kind en vinden het contact met de biologische ouders wenselijk. Pleegouders en adoptieouders vinden de mate van zeggenschap erg belangrijk. Pleegouders hebben geen gezag en hebben daar moeite mee. Regelmatig pleiten zij voor de versterking van de rechten voor pleegouders. Adoptieouders krijgen dat gezag wel en zeggen dat dit een reden is geweest om voor adoptie te kiezen. Over de bereidheid om naast adoptieouder ook pleegouder te worden kan weinig gezegd worden, omdat twee van de geïnterviewden al beiden zijn en omdat de antwoorden verder uiteenlopen. Het is duidelijk geworden dat allen hebben nagedacht over en hebben geworsteld met de keuze voor het pleegouder- of het adoptieouderschap totdat ze tot een definitief besluit zijn gekomen.

4) Beeldvorming

Een belangrijk verschil tussen pleeg- en adoptieouderschap is het hebben van het gezag (men spreekt ook wel over de zeggenschap) over het kind en de juridische status. De onzekerheid bij een pleegzorgplaatsing met betrekking tot het gezag komt als gespreksonderwerp vaak terug. Pleegzorg straalt een beeld uit, waarin vooral de onzekerheid en de tijdelijkheid van een plaatsing wordt gezien. Het gezag komt als voordeel van het adoptieouderschap naar voren.

Pleeg- en adoptieouders hebben de zorg voor het kind van een ander met elkaar gemeen. Ook missen beiden de eerste maanden of jaren van het kind.

Er is niet bij iedereen kennis over de inhoud van beide ouderschapsvormen ten tijde van de besluitvorming. De voorlichting speelt hier niet of nauwelijks een rol in. Er wordt redelijk positief gereageerd op het idee van een gezamenlijk voorlichtingstraject. Er worden bepaalde voorwaarden genoemd, zoals de versterking van de rechten van pleegouders. Verder lijkt het er op dat mensen willen dat adoptieouderschap meer op pleegouderschap gaat lijken, omdat iedereen vaker kritisch is ten opzichte van adoptie in vergelijking met pleegzorg.

De vragenlijsten van hulpverleners:

1) De keuze voor pleegzorg en/of adoptie

Hulpverleners zien dat aspirant pleegouders een kinderwens hebben die gecombineerd wordt met ideële overtuigingen en dat aspirant adoptieouders een kinderwens hebben die gecombineerd wordt met de zeggenschap (c.q. het gezag) dat zij over de kinderen willen hebben. De nuancering die hulpverleners daarin maken duidt erop dat deze tegenstelling in de praktijk niet altijd opgaat.

De plaats van biologische ouders in de opvoeding van het kind wordt belangrijk gevonden. Eén hulpverlener zegt dat niet iedereen precies weet wat pleegzorg en adoptie inhouden. Dat duidt op onhelderheid en onvolledige kennis van mensen in het stadium van de besluitvorming. Verschillen die betrekking hebben op het doel van pleegzorg en van adoptie moeten volgens de hulpverleners blijven bestaan. Een doelverschil is bijvoorbeeld dat pleegzorg naar een terugplaatsing naar de ouders toewerkt en dat pleegouders geen gezag hebben. Bij adoptie is dat niet zo. Dit beïnvloedt, volgens de hulpverleners, de keuze voor het pleeg- of het adoptieouderschap.

2) De pleegzorg- en adoptieprocedure

Hulpverleners hebben weinig kennis ten aanzien van de beide procedures. Alle hulpverleners zijn bereid om over mogelijkheden van samenwerking tussen pleegzorg en adoptie na te denken en zien daar het nut van in. Er is geen duidelijk verschil tussen de procedures te noemen, waarvan een groot deel van de hulpverleners vindt dat die moet blijven bestaan. Een deel van de hulpverleners vindt dat pleegzorg en adoptie ieder hun eigen doelstelling moet behouden. Verder valt op dat hulpverleners voorzichtig zijn in het expliciet bekritisieren van de andere discipline.

3) Voorwaarden

Adoptiehulpverleners lijken weinig kennis te hebben als het gaat om de voorwaarden voor het pleegouderschap. Pleegzorgwerkers lijken geen compleet beeld te hebben van de voorwaarden voor het adoptieouderschap. Hulpverleners zien weinig overeenkomsten tussen de voorwaarden voor het pleeg- en het adoptieouderschap. Ze zouden er wel meer willen zien. De voorwaarden moeten meer gericht zijn op het 'niet biologische ouderschap' en op "de opvoedingstaak van het beschadigde kind"(zie bijlage 2, vragenlijst 2). Er kan voorzichtig worden geconcludeerd dat adoptie meer op pleegzorg moet gaan lijken en dat de adoptieprocedure procesmatiger moet verlopen.

4) De voorbereiding

Hulpverleners hebben weinig kennis ten aanzien van de voorbereidingen. De hulpverleners die de vragen kunnen beantwoorden, zouden willen dat overeenkomstige thema's in een gezamenlijke voorlichting worden behandeld en dat de keuze voor het pleeg- en/of adoptieouderschap in een later stadium plaats gaat vinden.

5) Financiering

Hulpverleners zijn matig op de hoogte van de financieringswijze van pleegzorg en adoptie. Er zijn geen overeenkomsten in de wijze van financiering tussen pleegzorg en adoptie.

6) Het debat pleegzorg en adoptie

Het debat speelt onder hulpverleners, maar in mindere mate over de gehele breedte van de instellingen. Hulpverleners zijn weinig op de hoogte van specifieke ontwikkelingen die relateren aan het debat. Verder is duidelijk geworden dat verdere samenwerking tussen pleegzorg- en adoptie-instellingen mogelijk is en dat hulpverleners dit wenselijk vinden. Tussen beide disciplines vindt nog geen samenwerking op uitvoerend niveau plaats. Er is op dit moment geen blijk van bereidheid tot samenwerking op instellingsniveau. Hulpverleners zijn in ieder geval wel bereid om een samenwerking met de andere discipline aan te gaan.

7) Haalbaarheid

Er is zeker bereidheid om over de samenwerking na te denken. De vraag over de volgende stelling: 'pleegzorg en adoptie zouden één gezamenlijk voorlichtingstraject moeten aanbieden', wordt niet direct beantwoord. Misschien ligt dit voorstel voor de hulpverleners niet direct voor de hand. Hulpverleners zijn positief ten aanzien van de haalbaarheid als het gaat om een gedeeltelijk gezamenlijke voorlichting. De belemmeringen die genoemd worden, zoals wettelijke en financiële belemmeringen, kunnen overkomelijk zijn. Hulpverleners vinden meer samenwerking tussen pleegzorg en adoptie-instellingen nodig.

De vragenlijsten van deskundigen

Pleegzorg en adoptie

De achtergrond van de deskundigen bepaalt in hoeverre het debat binnen hun vakgebied speelt. De deskundigen die meer kunnen zeggen over het inhoudelijke debat zijn verbonden aan de SAV en Pleegzorg Nederland, respectievelijk Waanders en Reukers. Deze instellingen zijn direct betrokken bij de huidige samenwerking.

1) De keuze

De overeenkomst in de keuze voor pleegzorg en adoptie zit hem in de betrokkenheid met kinderen en de wens om voor een niet-biologisch kind te zorgen.

2) De pleegzorg- en adoptieprocedure

Wellicht staat pleegzorg meer aarzelend tegenover samenwerking met adoptie dan andersom. De pleegzorgdeskundigen benadrukken vaker de verschillen tussen pleegzorg en adoptie ten nadele van adoptie. Dit gebeurt ook wanneer er eigenlijk naar overeenkomsten wordt gevraagd. Deze verschillen hebben met het doel en met de achtergrond van de kinderen te maken. Deskundigen vinden dat de procedure van adoptie meer transparant, open en gelijkwaardig zou moeten zijn. De verschillende doelen van pleegzorg en adoptie worden door een meerderheid van de ondervraagden uit alle groepen vaak als reden genoemd waarom aspecten van de procedure niet samen kunnen lopen.

3) Voorwaarden

Een vergelijking van de overeenkomsten in de voorwaarden ligt voor de deskundigen niet voor de hand.

4) De voorbereiding

Er zijn mogelijkheden binnen een gedeeltelijk gezamenlijk voorlichtingstraject als het gaat om thema's die gezamenlijk behandeld kunnen worden. Daarnaast zijn er ook thema's die specifiek zijn voor alleen pleegzorg of voor adoptie. De deskundigen geven hier geen voorbeeld van.

5) Financiering

Deskundigen zien alleen verschillen wat betreft de financiering. De financieringswijzen van pleegzorg en adoptie moeten meer overeenkomen. Er moet één verantwoordelijke ministerie komen.

6) Haalbaarheid

Deskundigen zijn positief ten opzichte van de stelling. Een gezamenlijke voorlichting vinden zij niet wenselijk, maar een gedeeltelijke gezamenlijke voorlichting is dat voor de meeste deskundigen wel. De belemmeringen die genoemd worden, zoals juridische en financiële belemmeringen, kunnen overkomelijk zijn.

Een gedeeltelijk gezamenlijke voorlichting is haalbaar. Hulpverleners en deskundigen noemen concrete ideeën ten aanzien van de uitvoering van het idee.

Deskundigen zijn van mening dat samenwerking tussen pleegzorg- en adoptie-instellingen nodig is en nuttig zou kunnen zijn.

5.2. De conclusie

Wanneer de resultaten van het onderzoek worden bekeken dan valt op dat de verschillen tussen pleegzorg en adoptie niet te relativiseren vallen. Er zijn meer verschillen tussen pleegzorg en adoptie dan wat op het eerste oog zichtbaar is. De autonomie van beide instituten moet daarom in stand worden gehouden.

Hiernaast is duidelijk geworden dat een gezamenlijke voorlichting vanwege de verschillen tussen pleegzorg en adoptie niet haalbaar en wenselijk is. Er zijn teveel specifieke elementen die in de voorlichting de ruimte moeten krijgen. Kortom, er zijn te veel verschillen. Een gedeeltelijke gezamenlijke voorlichting is voor een deel wel wenselijk en haalbaar, waarbij de overeenkomstige thema's gezamenlijk behandeld kunnen worden.

De juridische status die beide vormen van ouderschap hebben, de plek die er aan de biologische ouders gegeven wordt en het doel zijn de grootste verschillen, die in het onderzoek opvallen.

Verder valt op dat veel hulpverleners en sommige deskundigen in mindere mate de gang van zaken bij de andere discipline kennen. Dit is een voorwaarde om goed samen te kunnen werken. Zowel pleegzorg en adoptie hebben een ouderschapsvorm ontwikkeld en hebben daar beiden verschillende ervaringen in. Die ervaringen kunnen in algemene zin ook gedeeld worden. Pleegzorg en adoptie kunnen daarin wat aan elkaar hebben. Er mag niet vergeten worden dat pleegzorg en adoptie een gezamenlijke ontstaansgeschiedenis hebben en dus dezelfde achtergrond delen. Duidelijk wordt dat er op dit moment weinig samenwerking tussen de verschillende pleegzorg- en adoptie-instellingen is, terwijl daar wel behoefte naar blijkt te zijn.

Hiernaast is duidelijk geworden dat de keuze voor het pleegouder- en/of het adoptieouderschap een proces is en dat deze niet altijd gestoeld is op volledige en correcte informatie over pleegzorg en adoptie. Mensen noemen dat de keuze voor het pleeg- en/of het adoptieouderschap vaak gemaakt is voordat men een traject ingaat. Zij ervaren het maken van een keuze als een proces. Er is op dit moment nog geen aanbod voor begeleiding bij het maken van deze keuze.

Uit het onderzoek wordt duidelijk dat zowel mensen vanuit pleegzorg als vanuit adoptie voor een versterking van de rechten van pleegouders zijn.

Verder wordt het duidelijk dat het karakter van de adoptieprocedure meer open mag worden. Het traject mag minder bevoogdend, gelijkwaardiger en procesmatiger worden.

Alle mensen die gevraagd zijn om een interview af te leggen, hebben positief gereageerd op het verzoek. Dit zegt iets over het nut van het onderzoek. Het is te verklaren omdat de doelen van pleegzorg en adoptie niet ver uit elkaar liggen. Tenminste, wanneer er vanuit wordt gegaan dat adoptie een wijze van kinderbescherming is. Men wil kinderen helpen, die niet bij hun ouders kunnen opgroeien. Dit staat los van de achtergrond van ouders of kinderen, ook als deze uit het buitenland komen. Pleegzorg en adoptie hebben een gezamenlijk belang; het gaat om kinderen die niet door hun biologische ouders kunnen worden opgevoed. Daarin zijn beide disciplines het met elkaar eens, maar zij pakken het beiden verschillend aan.

Samenvattend kan men zeggen dat een gezamenlijke voorlichting niet haalbaar en wenselijk gebleken is. Een gedeeltelijk gezamenlijke voorlichting is dat wel. Verder blijkt dat pleegzorg en adoptie de behoefte en bereidheid hebben om samen te werken, zodat ze van elkaar kunnen leren. Hiernaast kan geconcludeerd worden dat het maken van een keuze voor het pleegouderschap en/of het adoptieouderschap een proces is waar momenteel geen ondersteuning voor aangeboden wordt.

5.3. Discussie

Als er gekeken wordt naar de eeuwenlange vraag hoe kinderen die niet bij hun ouders kunnen opgroeien opgevangen moeten worden, dan is te zien dat de oplossingen zich in positieve zin hebben ontwikkeld. Het belang van het kind staat meer centraal. Duidelijk is geworden hoe belangrijk het contact met biologische ouders kan zijn en hoe belangrijk afstammingsinformatie is. De adoptiemogelijkheden zijn uitgebreid. Er is nu sprake van interlandelijke adoptie. Het Haags adoptieverdrag moet ervoor zorgdragen dat de belangen van kinderen beschermd zijn. Het is de vraag of dit verdrag voldoende de belangen van kinderen beschermd. Indien het antwoord op deze vraag *nee* luid, dan zal Nederland de optie van interlandelijke adoptie moeten heroverwegen. Daarnaast is het onduidelijk wat Nederland nu precies met adoptie wil. Waanders spreekt daar ook over. Het is van belang dat de overheid hier duidelijk over is, zodat het doel van adoptie duidelijker kan worden. Is adoptie nu voornamelijk een manier om kinderen in nood hulp te bieden, of gaat het om gezinsvorming? Beide perspectieven doen ertoe, maar het maakt nogal een verschil welk perspectief het uitgangspunt is. Indien pleegzorg en adoptie meer zouden gaan samenwerken, is het op zijn minst handig om te weten waar beiden voor staan.

In de conclusie werd duidelijk dat er een behoorlijk aantal verschillen is tussen pleegzorg en adoptie. Toch is er herhaaldelijk een discussie over de overeenkomsten en verschillen tussen pleegzorg en adoptie. Er wordt steeds gekeken naar hoe beiden elkaar kunnen aanvullen en in sommige discussies wordt de autonomie van pleegzorg en adoptie in twijfel getrokken. Waarom wordt die discussie herhaaldelijk gevoerd, als duidelijk is dat twee dingen verschillend van elkaar zijn? Maar is dat wel zo? Er is weinig duidelijkheid over wat de overheid, de Nederlandse samenleving, met adoptie wil. Adoptie kan op verschillende manieren worden ingevuld, het kan gesloten of open zijn. Het kan verschillende doelen hebben bijvoorbeeld die van gezinsvorming of die van kinderbescherming zoals het ooit bedoeld was. Ook de pleegzorg ontwikkelt zich continu. In de geschiedenis van pleegzorg en adoptie is te zien dat de rechten van ouders en pleegouders in afwisselende volgordes worden versterkt en afgezwakt (zie hoofdstuk 1). Het zou verstandig lijken om eerst de discussie te voeren over wat men met pleegzorg en adoptie wil, voordat men de discussie voert over hoe beiden elkaar kunnen aanvullen.

Er zijn verschillende actuele ontwikkelingen gaande die grote invloed hebben op pleegzorg en adoptie. Het programma ‘Verschoven Gezag’ werd bijvoorbeeld verscheidene keren genoemd in de interviews. Het rapport noemt onder andere dat het perspectief van een pleegzorgplaatsing sneller duidelijk moet zijn en dat het gezag bij een perspectiefbiedende plaatsing uiteindelijk aan de pleegouders overgedragen wordt. Dit schept sneller duidelijkheid voor de betrokken partijen. Pleegouders krijgen het gezag, maar worden dan niet de juridische ouders en zijn daarmee dan niet verantwoordelijk voor het financiële onderhoud van het kind. Dat creëert een situatie waarin pleegouders vergoeding blijven krijgen, terwijl zij het gezag over het kind hebben. De vraag is of dat eerlijk is ten opzichte van biologische ouders en van andere ouders zoals adoptieouders. Maar nog belangrijker is de vraag of het ook eerlijk is naar het kind toe. Naast dit vraagstuk kan men zich afvragen welke termijn er nodig is om te kunnen beslissen wat het perspectief van de plaatsing zal zijn. Deze termijn wordt, als het ‘Verschoven Gezag’ wordt doorgezet, vastgesteld. Men spreekt over een termijn van twee jaar. Maar worden biologische ouders hiermee niet tekort gedaan? Hebben zij geen recht op een eventuele tweede kans? Zij zouden zich toch moeten kunnen blijven ontwikkelen als ouders? Anderzijds is jarenlange onzekerheid over de vraag of het kind nog terug mag ook niet

gewenst. Is het niet mogelijk om op andere wijze rust te scheppen voor kind, ouders en pleegouders met betrekking tot het perspectief?

Daarnaast wijst Weterings op de verhouding tussen biologische ouders en pleegouders. Het contact tussen beiden moet goed verlopen. Weterings noemt dat pleegouders geen strijd aan willen gaan met de biologische ouders, omdat deze bij het kind horen. Wanneer het gezag niet meer bij de voogdij-instelling ligt, dan valt de begeleiding vanuit deze instelling en de pleegzorginstelling weg en moeten de partijen zelf afspraken maken. Het is voorstelbaar dat dit niet wenselijke situaties als gevolg zou kunnen hebben. In ieder geval duurt de discussie over de rechten en plichten van pleegouders ten opzichte van biologische ouders voort. De praktijk zal leren of een dergelijke regeling gunstig uitpakt.

Methoden

Door de keuze voor het kwalitatief onderzoek en door de kleinschaligheid van het onderzoek kunnen de resultaten in mindere mate als representatief worden beschouwd. Toch kan gesteld worden dat het een redelijke weergave is van de actuele ontwikkelingen op het gebied van samenwerking en voorlichting. Beide disciplines zijn vanuit verschillende perspectieven vertegenwoordigd. In dat opzicht is het onderzoek wel representatief te noemen. In het kader van haalbaarheid is ervoor gekozen om geen geluidopnames te maken van de interviews. Dit had tot vervuiling kunnen leiden, maar er is geprobeerd een natuurgetrouwe weergave van de gesprekken te geven. Het lijkt erop dat deze methode, mede dankzij de kleinschaligheid, een succes is geweest.

5.4. Aanbevelingen

- Uitvoerende hulpverleners en beleidsmedewerkers moeten kennis hebben over hoe de andere discipline te werk gaat, om beter tot een samenwerking tussen pleegzorg- en adoptie-instellingen te kunnen komen.
- Een gedeeltelijk gezamenlijke voorlichting waarin onderscheid wordt gemaakt tussen algemene informatie en specifieke kennis, wordt aanbevolen. Dit gaat dan om een voorlichting waarin er gezamenlijk gestart wordt en later de specifieke onderwerpen gescheiden behandeld worden. Er zal verder onderzocht moeten worden welke thema's voor beide doelgroepen geschikt zijn en welke verdiepende onderwerpen voor een specifieke doelgroep gelden. Er wordt bijvoorbeeld gedacht aan de volgende indeling:

De gezamenlijke voorlichting

- * De achtergrond van biologische ouders
- * De achtergrond van pleeg- en adoptie-kinderen
- * Hechting/ ontwikkeling van het kind
- * Scheiding en rouwproces
- * Loyaliteit en discriminatie
- * Wensen en grenzen
- * Samenwerking in de pleegzorg (algemeen)
- * Geschiedenis en identiteit
- * Omgaan met gedrag en veilig perspectief
- * De betekenis van pleegouderschap (algemeen en ook aan te bevelen voor adoptieouderschap)

De verdiepende voorlichting Pleegzorg

- * Het contact met biologische ouders
- * Samenwerking in de pleegzorg
- * Omgaan met de tijdelijkheid van pleegzorg
- * Gezichtspunten in de pleegzorg
- * Betekenis van pleegouderschap

De verdiepende voorlichting Adoptie

- * Het contact met biologische ouders
- * Het specifieke van rouw: de achtergrond van mensen die ongewenst kinderloos zijn
- * Gezichtspunten in de pleegzorg zijn ook aan te bevelen voor adoptie.
- * De identiteit van de geadopteerde.

Sommige thema's zijn zodanig vergelijkbaar dat ze voor het gezamenlijke gedeelte geschikt lijken te zijn. Andere thema's gaan meer over ofwel pleegzorg ofwel adoptie, maar geven de mensen een beter idee van de inhoud van beide ouderschapsvormen. Zo heeft de gezamenlijke voorlichting ook een informatieve kant die van invloed kan zijn op het besluitvormingsproces. Voor dit besluitvormingsproces wordt ruimte gemaakt in de gezamenlijke voorlichting, zodat mensen met een weloverwogen keuze de specifieke voorlichting in kunnen gaan. De besluitvorming is dan de rode draad van de gezamenlijke voorlichting. Het voordeel hiervan is dat men beide kanten leert kennen. De overstap van de pleegzorg- naar de adoptieprocedure en omgekeerd, zal op die manier makkelijker worden. Er kan nog bekeken worden welke plaats deze specifieke

voorlichting van adoptie dan precies krijgt in de procedure. Wellicht is het wenselijk om deze specifieke voorlichting te starten wanneer het kind er al is.

- Indien er geconstateerd wordt dat de bereidheid voor een dergelijke voorlichting ontbreekt, is het in ieder geval van belang om meer aandacht te besteden aan het besluitvormingsproces. Om die reden wordt er in dat geval aanbevolen om voorafgaand aan de trajecten een traject van besluitvorming en informatie aan te bieden. De algemene informatiebijeenkomst die al gezamenlijk plaatsvindt, kan dan worden uitgebreid. Er kan dan gedacht worden aan een algemene informatie bijeenkomst, waarin expliciet aandacht wordt besteed aan het belang van het maken van een weloverwogen keuze. Deze bijeenkomst zou dan een vervolg moeten krijgen waarin men ingaat op de overwegingen en waarin men voor een tweede maal antwoord kan geven op vragen die er op dat moment spelen. Een derde bijeenkomst kan dan worden georganiseerd waarin onderzocht wordt of de gemaakte keuze een keuze is die weloverwogen is. Dit zou een voorwaarde kunnen zijn voordat mensen een intensief traject ingaan.
- Op dit moment vinden er binnen beide procedures gezinsonderzoeken plaats. Als mensen vanuit het ene traject naar het andere traject zouden willen overstappen, wordt er op dit moment nog veel dubbel werk gedaan. Men zou kunnen onderzoeken of beide gezinsonderzoeken gecombineerd en geüniformeerd kunnen worden.
- Indien er meer samenwerking tussen pleegzorg en adoptie in het algemeen komt, delen wij de mening van enkele ondervraagden dat de verantwoordelijkheid voor de financiering/juridische verantwoordelijkheid van beiden, onder hetzelfde ministerie zou moeten komen te vallen.
- Sommige ondervraagden noemen een overkoepelende organisatie die verantwoordelijk zou moeten zijn voor de samenwerking tussen pleegzorg en adoptie. Dit zou een samenwerking kunnen zijn van Pleegzorg Nederland en de SAV.

Literatuur

- Baarda, D.B., De Goede, M.P.M en Teunissen, J. (2005) *Basisboek Kwalitatief Onderzoek*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Baartman, H. e.a., (1997) *Pleegzorg*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Bakker, I en Reukers, J. (2008). Adoptievoorlichting voortgezet in 2009. *PI Pleegzorginformatie* 7, pp. 1.
- Brandhorst, U. (2008). Mama vindt het nu o.k.. *Pleegouders Oktober 2008*, pp. 8-9.
- Dullens, G. (2006) 'Sla brug Tussen adoptie en pleegzorg'. *Perspectief*, nr. 8, pp. 4 – 6)
- Geerts, prof. Dr. G. en Den Boon, drs T. (1999). *Van Dale* (dertiende druk). Utrecht/Antwerpen: Van Dale Lexicografie.
- Hoksbergen, R. en Walenkamp, H. (1991). *Kind van andere ouders*. Houten/Antwerpen: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Juffer, F. (2009). Ontdekt Europa adoptie?. *Adoptietijdschrift* 12, pp. 22-23.
- Kruithof, B. e.a., (1981) *Internaat of Pleeggezin*. Utrecht: WIJN (Werkverband Intergratie Jeugdwelzijnswerk Nederland)
- Loeffen, M (2009). Twee jaar mobiele brigade: een terugblik. *Mobiel* 36, pp. 24.
- Pleegzorg Nederland (2009). Contactpersoon J. Reukers.
- Pleegzorg Nederland (2009a). *Factsheet pleegzorg 2007*. http://www.pleegzorg.nl/algemeen/Factsheet_Pleegzorg_2007.PDF. Geraadpleegd op 12 mei 2009.
- OKS (2007). *Zeven-stap-Voorbereidings- en selectieprogramma in de pleegzorg*. Zwolle: Stichting op Kleine Schaal.
- Raak-Kuiper, J. van (2007). *Koekoekskinderen en het recht op afstammingsinformatie*. Den Haag: Boom juridische uitgevers.
- Schenkeveld, W. (2003). *Het Kinderwetje van Van Houten*. Hilversum: Verloren verleden.
- Steehouder, M., Jansen, C., Maat, K., et al (1999). *Leren communiceren: Handboek voor mondelinge en schriftelijke communicatie* (4^e, geheel herziene druk). Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Stichting Adoptievoorzieningen (2002). *Handboek voorlichting informatie adoptie* Zwolle: PlantijnCasparie.
- Stichting Adoptievoorzieningen (2009). *Wijzigingen Wobka per 1 januari 2009*. http://www.adoptie.nl/nieuwsdetail/26/wijzigingen_wobka_per_1_januari_2009/mn/2/. Geraadpleegd op 19 januari 2009.
- Stichting Adoptievoorzieningen (2009b). *Wetgeving op het gebied van adoptie*. http://www.adoptie.nl/p/941/wetgeving_op_het_gebied_van_adoptie/. Geraadpleegd op 21 januari 2009.
- Stichting Adoptievoorzieningen (2009c). *Cijfers Adoptie*. http://www.adoptie.nl/p/954/cijfers_adoptie/. Geraadpleegd op 12 mei 2009.
- Stichting Adoptievoorzieningen (2009d). *Procedure stap voor stap*. http://www.adoptie.nl/m/adoptieprocedure_procedurestapvoorstap/mn/3/. Geraadpleegd op 12 mei 2009
- Stichting Adoptievoorzieningen (2009e). *Lengte Adoptieprocedure*. http://www.adoptie.nl/p/900/lengte_adoptieprocedure/. Geraadpleegd op 12 mei 2009.
- Stichting Adoptievoorzieningen (2009f). *Adoptie*. <http://www.adoptie.nl/p/302/adoptie/>. Geraadpleegd op 12 mei 2009.
- Stichting Adoptievoorzieningen (2009g). *Besluit opnemning buitenlandse pleegkinderen en wijziging van het uitvoeringsbesluit kinderbescherming*. http://www.adoptie.nl/p/478/besluit_opnemning_buitenlandse_kinderen_ter_adoptie/. Geraadpleegd op 12 mei 2009.

- Van Dulmen, M.H.M en Wrobel, G.M. (2003). Open adoptie in de VS. *Adoptietijdschrift* 6, pp. 14-15.
- Vinke, A.J.G. (1999). *Geschied voor het adoptiefouderschap?*. Delft: Uitgeverij Eburon
- Vijghen, M (2008). *Belang van het kind centraal*. Tijdschrift voor de rechten van het kind, thema katern Beter Beschermd. (2008, pp. K2).
- Waanders, L. (2007). Pleegzorg in plaats van afstand. *Adoptietijdschrift* 10, pp. 16-17.
- Waanders, L. (te verschijnen). In één adem genoemd: pleegzorg en adoptie. *Adoptietijdschrift*.
- Walenkamp, H. (2007). *ADOPTEREN IN NEDERLAND. ERVARINGEN VAN TWEE GENERATIES ADOPTIEOUDERS*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Weterings, A. M. (2009). Is pleegoudervoogdij aan te raden? *Pleegcontact* 26, pp. 6-7
- William Schrikker Pleegzorg (2005). *Pleegzorg leer- en opleidingstraject, Module 1*. Diemen-Zuid: William Schrikker Groep.
- William Schrikker Pleegzorg (2007). *Jaarverslag William Schrikker Groep 2007*. Diemen-Zuid: William Schrikker Groep.

Bijlage 1: Vragenlijsten

- **Vragenlijst voor pleegouders en voor adoptieouders**
- **Vragenlijst voor hulpverleners**
- **Vragenlijst voor deskundigen**

Vragenlijst voor pleegouders en voor adoptieouders

Algemene informatie:

- Bent u een pleeg- en/of adoptieouder?
- Wat is uw gezinssamenstelling?
- Indien u pleegouder bent, hoeveel pleegkinderen zijn er in uw gezin geweest?

1) De keuze

- a) Hoe bent u tot de keuze voor pleeg- of adoptieouderschap gekomen?
- b) Welke aspecten hebben invloed gehad op uw keuze?
- c) Is er een keuzemogelijkheid geweest tussen pleegouder- of adoptieouderschap?
 - Zo nee: Had u de keuzemogelijkheid willen hebben?
 - Zo ja: Hoe zag die keuzemogelijkheid eruit?

2) De Voorlichting

- a) Heeft u een STAP-, SAV-, of andere voorlichting gevolgd? Zo ja, welke?
- b) Welke onderwerpen waren voor u van belang in de voorlichting?
- c) Kunt u positieve en minder positieve aspecten noemen?
- d) Heeft u iets gemist in de voorlichting? Zo ja, wat?

3) Het pleegouder- en adoptieouderschap

- a) Hoe vindt u het om pleeg- of adoptieouder te zijn?
- b) Hoe belangrijk is uw juridische status ten opzichte van het/uw kind voor u?
- c) Wilt u contact met de biologische familie van het/uw kind?
- d) Indien u pleegouder bent, zou u ook adoptieouder willen zijn? Wanneer u adoptieouder bent, zou u pleegouder willen zijn?

4) De beeldvorming

- a) Kent u het verschil tussen het pleegouder- en adoptieouderschap? Kunt u drie verschillen benoemen?
- b) Kunt ook drie overeenkomsten noemen?
- c) Wat was uw beeld van pleegzorg en adoptie ten tijde van de besluitvorming?
- d) Was u op de hoogte van het verschil tussen pleegzorg en adoptie? Zo ja, heeft de voorlichting hier een rol in gespeeld? Zo ja, welke?
- e) *Stelling*: Pleegzorg en adoptie zouden één gezamenlijk voorlichtingstraject moeten aanbieden. Bent u het eens of oneens? Waarom?

Slot

- Zijn er nog andere vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst?

Hartelijk bedankt voor uw medewerking.

Dennis Fink en Sarah Docter

Vragenlijst voor hulpverleners

Algemene informatie

- Voor welke instelling werkt u?
- Wat is uw functie?
- Kunt u in grote lijnen vertellen wat uw werkzaamheden zijn op het gebied van pleegzorg en/of adoptie?

We stellen enkele vragen over uw mening met betrekking tot overeenkomsten, uw wensen en verschillen tussen pleegzorg en adoptie. Deze vragen hebben we onderverdeeld in vijf onderwerpen:

1) De keuze voor pleegzorg en/of adoptie

- a) Waarom kiezen mensen volgens u voor het pleegouderschap en/of het adoptieouderschap?
- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?
- c) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

2) De pleegzorg- en adoptieprocedure

Bent u bekend met zowel de pleegzorg- als de adoptieprocedure? Zo ja, dan zijn we benieuwd naar uw antwoorden op de volgende vragen.

- a) Welke overeenkomsten ziet u tussen beide procedures?
- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?
- c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

3) Voorwaarden

- a) Welke voorwaarden voor het pleegouderschap zijn u bekend?
- b) Welke voorwaarden voor het adoptieouderschap zijn u bekend?
- c) Welke overeenkomsten ziet u in de voorwaarden voor het pleegouder- en het adoptieouderschap?
- d) Welke overeenkomsten zou u willen zien?
- e) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

4) De voorbereiding (STAP en Voorbereiding SAV)

Bent u bekend met zowel de STAP-cursus als de voorbereiding van de SAV? Zo ja, dan zijn we benieuwd naar uw antwoorden op de volgende vragen.

- a) Waar ziet u overeenkomsten in de voorbereiding van aspirant pleegouders en aspirant adoptieouders?
- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?
- c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

5) Financiering

- a) Welke wijze van financiering voor pleegzorg zijn u bekend?
- b) Welke wijze van financiering voor adoptie zijn u bekend?
- c) Welke overeenkomsten ziet u in de wijze van financiering van pleegzorg en adoptie?
- d) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

We zijn geïnteresseerd in uw mening over de samenwerking tussen pleegzorg en adoptie en we willen weten hoe uw instelling daarin staat.

6) Het debat pleegzorg en adoptie

- a) Hoe speelt het debat binnen uw instelling?
- b) Welke ontwikkelingen met betrekking tot dit debat zijn u (verder) bekend?
- c) Wat is de visie van uw instelling met betrekking tot samenwerking tussen pleegzorg en adoptie?
- d) Wat is uw persoonlijke visie?

De volgende vragen hebben betrekking op de haalbaarheid van een mogelijke samenwerking in de voorlichting van pleegzorg en adoptie:

7) Haalbaarheid

- a) *Stelling:* Pleegzorg en adoptie zouden één gezamenlijk voorlichtingstraject moeten aanbieden. Bent u eens of oneens met deze stelling? Waarom wel of waarom niet?
- b) Waar ziet u mogelijkheden om dit idee in de praktijk te brengen?
 - juridisch
 - maatschappelijk
 - praktisch

- c) Waar ziet u belemmeringen?
 - juridisch
 - maatschappelijk
 - praktisch
- d) Hoe denkt u dat dit idee in de praktijk zou moeten worden gebracht?
- e) Bent u van mening dat pleegzorg- en adoptie-instellingen samen moeten werken?

Slot

- Zijn er nog andere vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst?

Hartelijk bedankt voor uw medewerking.

Dennis Fink en Sarah Docter

Vragenlijst voor deskundigen

Algemene informatie

- Mogen wij u naam gebruiken?
- Wat is uw functie?
- Kunt u in grote lijnen vertellen wat uw werkzaamheden zijn op het gebied van pleegzorg en adoptie?

Pleegzorg en adoptie

- Hoe speelt de discussie rond pleegzorg en adoptie binnen uw vakgebied?

We stellen enkele vragen over uw mening met betrekking tot overeenkomsten, uw wensen en verschillen tussen pleegzorg en adoptie. Deze vragen hebben we onderverdeeld in vijf onderwerpen:

1) De keuze voor pleegzorg en/of adoptie

- a) Welke overeenkomsten ziet u tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen?
- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?
- c) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

2) De pleegzorg- en adoptieprocedure

- a) Welke overeenkomsten ziet u tussen beide procedures?
- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?
- c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

3) Voorwaarden

- a) Welke overeenkomsten ziet u in de voorwaarden voor het pleegouder- en het adoptieouderschap?
- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?
- c) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

4) De voorbereiding (STAP en Voorbereiding SAV)

- a) Welke overeenkomsten ziet u en welke zou u willen zien in de voorbereiding van aspirant pleegouders en aspirant adoptieouders?
- b) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

5) Financiering

- a) Welke overeenkomsten ziet u en zou u willen zien tussen de financiering van pleegzorg en adoptie?
- b) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

De volgende vragen hebben betrekking op de haalbaarheid van een mogelijke samenwerking in de voorlichting van pleegzorg en adoptie:

6) Haalbaarheid

- a) *Stelling:* Pleegzorg en adoptie zouden één gezamenlijk voorlichtingstraject moeten aanbieden. Bent u eens of oneens met deze stelling? Waarom wel of waarom niet?
- b) Waar ziet u mogelijkheden om dit idee in de praktijk te brengen?
 - juridisch
 - maatschappelijk
 - praktisch
- c) Waar ziet u belemmeringen?
 - juridisch
 - maatschappelijk
 - praktisch
- d) Hoe denkt u dat dit idee in de praktijk zou moeten worden gebracht?
- e) Bent u van mening dat pleegzorg- en adoptie-instellingen samen moeten werken?

Slot

- Zijn er nog andere vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst?

Hartelijk bedankt voor uw medewerking.

Dennis Fink en Sarah Docter

Bijlage 2: Uitgewerkte vragenlijsten

- **Vragenlijst voor pleegouders en voor adoptieouders (4X)**
- **Vragenlijst voor hulpverleners (6X)**
- **Vragenlijst voor deskundigen (5X)**

1. Vragenlijst voor pleegouders en voor adoptieouders

Algemene informatie:

- Bent u een pleeg- en/of adoptieouder?

Beiden

- Wat is uw gezinssamenstelling?

De oudste is geadopteerd (17 jaar) en de jongste is een pleegkind.

- Indien u pleegouder bent, hoeveel pleegkinderen zijn er in uw gezin geweest?

1) De keuze

- a) Hoe bent u tot de keuze voor pleeg- of adoptieouderschap gekomen?

Eigenlijk via vrienden en werk. Ik werkte als kinderverpleegkundige op de kinderafdeling in ziekenhuis Hilversum. Ik had wel eens zoiets van, ik wil er wel een paar meenemen, kom maar. Ik en mijn man wilden niet persé eigen kinderen. Onze kinderarts kwam 1x per week in kindertehuis Trompendaal voor de visites en dan ging er een verpleegkundige mee van de afdeling. Er waren vrienden die al met pleegzorg bezig waren. Zo zijn we naar een informatieavond gegaan ongeveer 8 jaar geleden. Dit was een algemene informatieavond. Toen kregen we een telefoontje voor een plaatsing van een jongetje van 2,5 maanden. Hij kwam van Trompendaal. Die lag toevallig bij mij op de kinderafdeling. Het duurt toch wel een lange tijd voordat je pleegouder wordt. Na de aanvraag voor een 2^e pleegkind, was dat zeker 1 jaar.

Bij de eerste was er nog helemaal geen cursus en bij de tweede wel, maar toen had ik er geen behoefte aan. Ik was al een tijdje pleegmoeder, en dat ging goed. Verder hadden we ook goede begeleiding, dus ik miste niet iets.

- b) Welke aspecten hebben invloed gehad op uw keuze?

Ik wilde meer betekenen voor kinderen dan alleen via mijn werk. De financiële middelen waren er en ik heb toen ook kunnen besluiten om te stoppen met werken.

- c) Is er een keuzemogelijkheid geweest tussen pleegouder- of adoptieouderschap?
 - Zo nee: Had u de keuzemogelijkheid willen hebben?
 - Zo ja: Hoe zag die keuzemogelijkheid eruit?

Eerst was er geen adoptiewens. De hele molen voor adoptie schrok, toen al, behoorlijk af. Ook ervaringsverhalen van mensen in mijn omgeving schrikken af. Ik ben het ook eigenlijk niet helemaal eens met de adoptieprocedure. Het is veel te streng. Maar bij de oudste was het zo dat er bijna geen familiecontact was en dat leidde tot adoptie. Bij de jongste is dat oudercontact er wel, en er is er geen sprake van adoptie.

2) De Voorlichting

- a) Heeft u een STAP-, SAV-, of andere voorlichting gevolgd? Zo ja, welke?

Nee, ik heb verder geen cursus gevolgd.

- b) Welke onderwerpen waren voor u van belang in de voorlichting?

n.v.t.

- c) Kunt u positieve en minder positieve aspecten noemen?

n.v.t.

- d) Heeft u iets gemist in de voorlichting? Zo ja, wat?

Ik heb ook niets gemist. Ik heb altijd goede begeleiding gehad vanuit pleegzorg. Het gezinsonderzoek had wel voorlichtende elementen. Er waren heel uitgebreide vragenlijsten bij.

3) Het pleegouder- en adoptieouderschap

- a) Hoe vindt u het om pleeg- of adoptieouder te zijn?

Geen probleem, leuk.

- b) Hoe belangrijk is uw juridische status ten opzichte van het/uw kind voor u?

Ja, als er iets bijzonders is dan moet dit via de gezinsvoogd. Daar is het contact verder goed mee. Maar ik vind het wel jammer dat ik in principe geen fluit te vertellen heb, terwijl je het kind opvoed. Dat vind ik niet altijd terecht, biologische ouders weten ook niet altijd wat het beste is voor het kind. Dit heeft al eens een keer geleid tot een rechtszaak. Gelukkig hadden we toen te maken met een redelijke rechter. Maar bijvoorbeeld de jongste wil zijn familie zelf niet meer zien. Het moet van de gezinsvoogd minstens 1 keer per jaar. De ouders vinden dat niet voldoende en dan komt er weer een rechtszaak. Dat je zo weinig inbreng hebt, dat zou toch mogen veranderen.

- c) Wilt u contact met de biologische familie van het/uw kind?

Ja. De oudste onderhoud nu zelf contact: elk jaar is er een familiereünie. Het is ook gewoon heel belangrijk, ook om te weten waar je roots liggen. Als adoptie/pleegmoeder moet je die mogelijkheid om contact aan te gaan met de biologische familie ook aangaan. Maar ja, de jongste wil zelf niet, en dan is het lastig.

- d) Indien u pleegouder bent, zou u ook adoptieouder willen zijn? Wanneer u adoptieouder bent, zou u pleegouder willen zijn?

Ik ben het natuurlijk beiden. Als ik eerlijk ben, dan zou ik de jongste ook wel willen adopteren maar dat is gewoon niet mogelijk.

4) De beeldvorming

- a) Kent u het verschil tussen het pleegouder- en adoptieouderschap? Kunt u drie verschillen benoemen?

De juridische status, het ouderbezoek en de bezoeken van de voogd en de gezinsbegeleider. Bij buitenlandse adoptie is het veel lastiger om de roots te kunnen achterhalen.

- b) Kunt ook drie overeenkomsten noemen?

Het gaat om de zorg voor een niet biologisch kind. Bij beiden heb je de eerste maanden of jaren niet meegemaakt. Beide kinderen voed je zo goed mogelijk op naar eigen normen en waarden. Ik voel bij pleegzorg wel voldoende vrijheid, ik kies bijvoorbeeld naar wel school de kinderen gaan. We hadden van te voren besproken geen Marokkaans of Turks kindje te willen, omdat we dit kindje niet volgens de Islam kunnen opvoeden. Je wilt toch zoveel mogelijk in de eigen cultuur mee kunnen gaan.

- c) Wat was uw beeld van pleegzorg en adoptie ten tijde van de besluitvorming?

Toen was ik het al niet eens met de adoptieprocedure. Wat gaat iedereen dat aan? Pleegzorg wil natuurlijk ook dingen weten, die van belang zijn, maar adoptie gaat daarin veel verder. Ook had ik kennissen van wie ik verhalen hoorde.

- d) Was u op de hoogte van het verschil tussen pleegzorg en adoptie? Zo ja, heeft de voorlichting hier een rol in gespeeld? Zo ja, welke?

Ja, maar dat heeft ook te maken met verpleging en collega's die adopteerden en pleegouders werden. De voorlichting heb ik niet gevolgd, dus die speelde geen rol.

- e) *Stelling: Pleegzorg en adoptie zouden één gezamenlijk voorlichtingstraject moeten aanbieden. Bent u het eens of oneens? Waarom?*

Ja, het is praktischer. Er komen meer pleeggezinnen beschikbaar denk ik. Ik snap wel dat mensen aanhikken tegen het oudercontact, niet iedereen wil dat. De biologische ouders nemen een deel aan het leven van het kind. Maar ik denk dat niet alle adoptieouders precies weten hoe het zit bij Pleegzorg. Bijvoorbeeld is er een scheiding tussen de gezinsvoogd en de gezinsbegeleider aangebracht. Je staat er echt niet alleen voor, er zit nog een schakel tussen.

Slot

- Zijn er nog andere vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst?

Succes met jullie scriptie.

*Hartelijk bedankt voor uw medewerking.
Dennis Fink en Sarah Docter*

2. Vragenlijst voor pleegouders en voor adoptieouders

Algemene informatie:

- Bent u een pleeg- en/of adoptieouder?

Adoptiemoeder.

- Wat is uw gezinssamenstelling?

We hebben destijds twee kinderen uit Brazilië, een zus en een broertje van toen 6 en 4 jaar, geadopteerd.

- Indien u pleegouder bent, hoeveel pleegkinderen zijn er in uw gezin geweest?

N.v.t.

1) De keuze

- a) Hoe bent u tot de keuze voor pleeg- of adoptieouderschap gekomen?

Nou dat is een heel proces. We hadden een kinderwens. We wilden eerst twee eigen kinderen en er misschien een pleegkind bij. Toen kwamen de eigen kinderen niet en toen dachten we, laten we dan eerst met pleegkinderen beginnen. We hebben toen voorbereidende gesprekken gehad voor therapeutische gezinsverpleging en we werden geschikt bevonden. Toen werden we benaderd voor een jongen van 17 jaar en dat past niet bij onze wens. Misschien wel als je eigen kinderen hebt, maar niet als dat niet zo is. Destijds had je als pleegouder weinig zeggenschap. De eigen kinderen kwamen niet en toen kwam adoptie in gedachte. We hebben ons toen aangemeld bij het Ministerie van Justitie. We wilden kinderen die in je gezin horen, en waar je zeggenschap over hebt. Om pleegouder te worden moet je achter die formule staan.

- a) Welke aspecten hebben invloed gehad op uw keuze?

De zeggenschap en de leeftijd van mijn man. Hij was 40 jaar. In onze omgeving kreeg iedereen kinderen. Later dachten we misschien moeten we toch voor oudere kinderen gaan, en eventueel voor broers en zussen.

- b) Is er een keuzemogelijkheid geweest tussen pleegouder- of adoptieouderschap?
 - Zo nee: Had u de keuzemogelijkheid willen hebben?
 - Zo ja: Hoe zag die keuzemogelijkheid eruit?

We gingen eigenlijk voor ouderschap. Adoptie en pleegzorg hebben we beiden overwogen. We wilden eigen kinderen, geadopteerd of niet en pleegzorg ernaast doen. We waren adoptief ingesteld.

2) De Voorlichting

- a) Heeft u een STAP-, SAV-, of andere voorlichting gevolgd? Zo ja, welke?

Voor pleegzorg hebben we de voorloper van de STAP-cursus gevolgd. Toen we adopteerden was er nog geen VIA. Maar er waren al wel drie groepsgesprekken. Dit waren oriënterende gesprekken met ongeveer 6 paren. Daarna kwam er een maatschappelijk werker bij ons thuis voor het onderzoek.

b) Welke onderwerpen waren voor u van belang in de voorlichting?

Ik had heel veel belang bij ervaringsverhalen. Dit zocht ik ook op. Ik wilde weten hoe het nu echt was om het allemaal ervaren te hebben. Daarnaast waren thema's als hechting en verliesverwerking heel belangrijk...en de rol van eigen ouders. Het is heel belangrijk dat je daar als adoptieouders open voor kunt staan. Dat moet vanwege loyaliteit, maar het is ook winst. Door kinderen hierin mee te nemen, krijg je meer binding. Je moet geen ouders veroordelen, anders moet je het niet doen.

c) Kunt u positieve en minder positieve aspecten noemen?

De samenstelling van groepen is wel erg belangrijk. Het moet wel klikken, ook qua cognitief niveau. Dan vind je namelijk meer herkenning en kun je het beter gezamenlijk doormaken.

d) Heeft u iets gemist in de voorlichting? Zo ja, wat?

Het wordt gauw bevoogdend. Die houding is niet zo nodig. Er mag meer uitgegaan worden van mensen die komen. Het heeft een verplichtend karakter. Je moet er ook over nadenken, maar het moet ook aangepast kunnen worden aan de adoptieouders die er zijn. Wat meer aan de orde mag komen is de opvoeding. Sommige mensen hebben een romantisch beeld van het opvoeden. Voorspelbaarheid en duidelijkheid waren bij mijn kinderen heel erg nodig. In het begin moet er nog wel gestreden worden over wie de baas in huis is.

3) Het pleegouder- en adoptieouderschap

a) Hoe vindt u het om pleeg- of adoptieouder te zijn?

Leuk. Je groeit er in. Het past goed bij mij. Het is een andere manier van kinderen krijgen, maar ook bijzonder. Je maakt andere dingen mee. Het is pittig, maar leuk.

b) Hoe belangrijk is uw juridische status ten opzichte van het/uw kind voor u?

Ja, belangrijk. Niet omdat ze van mij moeten zijn, maar meer vanwege de zekerheid die het geeft en de zeggenschap die je dan over het kindje hebt.

c) Wilt u contact met de biologische familie van het/uw kind?

Ja. Vorig jaar zijn we naar Brazilië gegaan. Eerst gezocht. We wilden wachten tot de jongste 18 jaar was. Uiteindelijk hebben we zowel vader als moeder gevonden. Met vader zijn we het contact niet aangegaan, omdat moeder en haar familie hier behoorlijk van streek zouden zijn geraakt. Ook hebben we een oudere broer en zus en jongere kinderen gevonden. Het contact is nu gelegd, MSN helpt ook daarbij. We zijn er erg blij mee. We zijn daar ook echt als gezin ontvangen, en dat was natuurlijk fijn.

- d) Indien u pleegouder bent, zou u ook adoptieouder willen zijn? Wanneer u adoptieouder bent, zou u pleegouder willen zijn?

Nee, het was eerst pittig en uiteindelijk is het gezin in evenwicht. Iemand e bij zou alleen maar onrust betekenen.

4) De beeldvorming

- a) Kent u het verschil tussen het pleegouder- en adoptieouderschap? Kunt u drie verschillen benoemen?

Zeggenschap, wat mensen aannemen. Ook hoe de omgeving reageert. Iemand vroeg zelfs: "hoe duur was ie?". Het contact met eigen ouders is bij pleegzorg veel makkelijker, maar het kan ook rust geven wanneer dit niet zo is. Je maakt je eigen afspraken, bijvoorbeeld zoeken op je achttiende. Soms zie ik, als pleegzorgwerker, dat het contact met biologische ouders niet altijd goed hoeft te zijn.

- b) Kunt ook drie overeenkomsten noemen?

Ja, het gaat om het opvoeden van een kind van een ander. Er is een andere ontstaansgeschiedenis. Maar ik wil het ook omdraaien. Het lijkt mij persoonlijk verschrikkelijk om pleegkind te zijn. Ik vind dat je niet langer dan 2 jaar pleegkind mag zijn. Je wilt toch onvoorwaardelijk bij iemand horen. Dit kan zonder dat het moet betekenen dat het oudercontact verbroken wordt. Maar adoptie heeft wel de onvoorwaardelijkheid, het erbij mogen horen.

- c) Wat was uw beeld van pleegzorg en adoptie ten tijde van de besluitvorming?

De zeggenschap die je bij adoptie hebt en dat het kind niet terug wordt geplaatst bij adoptie.

- d) Was u op de hoogte van het verschil tussen pleegzorg en adoptie? Zo ja, heeft de voorlichting hier een rol in gespeeld? Zo ja, welke?

Ja. De voorlichting heeft kunnen verhelderen wat er bij ons paste.

- e) *Stelling:* Pleegzorg en adoptie zouden één gezamenlijk voorlichtingstraject moeten aanbieden. Bent u het eens of oneens? Waarom?

Lijkt mij wel. Pleegzorg en adoptie moeten sowieso dichterbij elkaar gaan liggen. Het moet beginnen bij pleegzorg en na bijvoorbeeld 2 jaar moet het een adoptie worden. Het moet om het belang van het kind gaan, het moet perspectief bieden. Men spreekt ook wel eens van zwakke adoptie. Dat soort gradaties die aangebracht worden, daar ben ik alleen maar voor.

Alleen wil ik wel zeggen, dat netwerkplaatsing toch een 'andere tak van sport' is.

Slot

- Zijn er nog andere vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst?

Nee.

3. Vragenlijst voor pleegouders en voor adoptieouders

Algemene informatie:

- Bent u een pleeg- en/of adoptieouder?

Beiden.

- Wat is uw gezinssamenstelling?

We hebben één pleegkindje, een jongetje van bijna 2 jaar, en één adoptiemeisje van 5 jaar oud.

- Indien u pleegouder bent, hoeveel pleegkinderen zijn er in uw gezin geweest?

Eén pleegkindje, onze huidige pleegzoon.

1) De keuze

- a) Hoe bent u tot de keuze voor pleeg- of adoptieouderschap gekomen?

Onze droom was om een eigen kindje te krijgen en een adoptiekindje erbij. De beide trajecten zijn tegelijk in gang gezet. We waren in verwachting, maar dit is misgegaan. We waren op het punt om voor IVF te gaan, maar dat wilde we niet. We deden de adoptiecursus en we waren enthousiast. Voor het adoptietraject mocht je niet ook bezig zijn met IVF. Toen onze dochter kwam waren we enthousiast en zijn we aan de pil gegaan. Want we dachten: wat betekent een zwangerschap voor haar? We wilde geen eigen kindje meer. We gingen voor een tweede kindje, die uit China moest komen. Onze dochter kwam daar ook vandaan. We hebben ons vorige maand van de wachtlijst teruggetrokken. De vervulling van de tweede adoptiewens duurde erg lang. Hiermee groeide onze pleegzorg interesse. We hebben ons georiënteerd bij Spirit en later bij de William Schrikker Pleegzorg. De keuze voor pleegzorg kwam vanuit sociaal/maatschappelijke betrokkenheid, we wilden een kind dat hulp nodig heeft hulp bieden. Er was ruimte voor een tussenplaatsing in verband met de lange wachtlijsten voor adoptie. Voor Spirit was het lastig dat we ook een adoptietraject doorliepen. Bij de William Schrikker Pleegzorg was de begeleiding erg prettig. Toen was het bedoeld als een tussenplaatsing, maar nu is het in principe een langdurige plaatsing. Waardoor we het adoptietraject zijn gestopt. We hebben nu twee kinderen, een jongen en een meisje en dat gaat heel fijn zo. We zijn tevreden.

We hebben aangegeven een langdurige plaatsing te willen. Maar het perspectief van de jongste was onduidelijk. Zijn moeder kan niet meer voor hem zorgen, maar er zijn nogal wat beren op de weg. Waaronder bijvoorbeeld een wisseling van de wacht door de gezinsbegeleider.

- b) Welke aspecten hebben invloed gehad op uw keuze?

Is reeds beantwoord.

- c) Is er een keuzemogelijkheid geweest tussen pleegouder- of adoptieouderschap?
 - Zo nee: Had u de keuzemogelijkheid willen hebben?
 - Zo ja: Hoe zag die keuzemogelijkheid eruit?

Tijdens de voorbereiding voor adoptie waren wij ons niet bewust van pleegzorg. Tijdens de procedure liepen we tegen de commerciële kindermolen in China aan, dat soms op het ethische randje was. De ouderschapsvorm pleegzorg is vanuit idealisme. Bij adoptie kan er beter rekening gehouden worden met eigen wensen. Bij pleegzorg is de keuzemogelijkheid er niet. Dat zouden we wel graag willen.

2) De Voorlichting

- a) Heeft u een STAP-, SAV-, of andere voorlichting gevolgd? Zo ja, welke?

We hebben wel de VIA gevolgd, maar geen cursus gevolgd voor pleegzorg. We hebben wel gesprekken gehad om te kijken wat er van de VIA kennis was blijven hangen. We hebben de beren op de weg niet voorspeld. De theorie is toch anders dan de praktijk. De tante van onze pleegzoon wilde bijvoorbeeld de voogdij van hem. Ze heeft die rechtszaak wel verloren, maar het was toch lastig. Nu is er een bezoekenregeling van 1 uurtje per maand, dan komt moeder op bezoek. Dat gaat leuk. Maar de ouders van moeder zijn niet blij met deze regeling.

- b) Welke onderwerpen waren voor u van belang in de voorlichting?

De achtergrond van adoptiekinderen, hechting, de band met biologische ouders en evt. land van herkomst. De driehoek van adoptie: adoptieouder, kind en biologische ouders. En de oefeningen, de voorstellingsoefeningen vond ik heel erg goed. Ook vond ik het heel erg goed dat alles verplicht was om bij te wonen, want je moet alles met elkaar kunnen delen. Van te voren sta je er wat kritisch tegenover, maar achteraf kan ik zeggen dat dit toch heel goed was.

- c) Kunt u positieve en minder positieve aspecten noemen?

Ik vind het jammer dat alle bijeenkomsten overdag waren. Het zou ook 's avonds moeten kunnen. Ik wilde het bijvoorbeeld nog niet vertellen op mijn werk, en dat moet je toch steeds met excuses komen. Dat is niet prettig. Verder vond ik het ontmoedigingsbeleid vervelend. Er werd steeds de nadruk gelegd bij wat er allemaal verkeerd kan gaan, terwijl er ook mooie kanten zijn aan adoptie die onderbelicht bleven. Zo hebben we bijvoorbeeld filmpjes gezien van een compleet onhandelbaar kind.

Positief was dat we een ontzettend gezellige groep hadden, daar bestaan nog steeds vriendschappen uit. Het herkennen van gedrag, het delen van informatie etc. is prettig.

- d) Heeft u iets gemist in de voorlichting? Zo ja, wat?

Ik vond het eigenlijk wel compleet. Ja, ik had wel wat meer willen horen over hoe je communiceert met het adoptiekind en over hoe de omgeving kan reageren op de aanwezigheid van een adoptiekind in het gezin.

3) Het pleegouder- en adoptieouderschap

- a) Hoe vindt u het om pleeg- of adoptieouder te zijn?

Onwijs leuk: het is enerverend. Het zijn twee totaal verschillende kinderen. We hebben veel verschillen ervaren. Het adoptiemeisje is ons kindje. Bij onze pleegzoon hadden we meer hetzelfde verwacht, maar dat werd toch onzeker. We hadden toch een valse start vanwege die

onzekerheid. Hij werd het logeerbroertje en we hadden geen geboortekaartje voor hem, wat we wel voor onze dochter hadden. Dat is toch vanuit zelfbescherming, je wilt je niet teveel hechten, want stel dat hij weg moet. Dat werkt door in heel kleine dingen, zoals welke spulletjes je koopt, duurzame, of tijdelijke spulletjes.

- b) Hoe belangrijk is uw juridische status ten opzichte van het/uw kind voor u?

Ja, best belangrijk, ik vind het toch onzeker bij de jongste. Daar ben ik niet van uit gegaan. Voor hem is het ook onzeker. Bijvoorbeeld als we op vakantie willen gaan, moeten we eerst toestemming vragen. Een juridische status hebben voorkomt toch onzekerheid en zorgt voor gelijke rechten voor de kinderen in het gezin.

- c) Wilt u contact met de biologische familie van het/uw kind?

Ja, elke maand komt de moeder van onze pleegzoon op bezoek. Tijdens de eerste maanden kwam de hele familie erbij. Dat gaf veel onrust, dus nu hebben we afgesproken dat moeder 1 keer per maand komt. En om de maand mag zij iemand meenemen. Dit gebeurt onder begeleiding.

De oudste was te vondeling gelegd, maar er was wel een briefje bij. We hopen met dat briefje te kunnen gaan zoeken. We zijn nieuwsgierig waar ze precies vandaan komt. We zijn al naar het kindertehuis geweest en hebben de dagrapporten meegekregen.

- d) Indien u pleegouder bent, zou u ook adoptieouder willen zijn? Wanneer u adoptieouder bent, zou u pleegouder willen zijn?

Is al het geval, we zijn beiden.

4) De beeldvorming

- a) Kent u het verschil tussen het pleegouder- en adoptieouderschap? Kunt u drie verschillen benoemen?

Het juridische verschil. Bijvoorbeeld de achternaam van de jongste is niet dezelfde. En we kunnen ook niet zomaar een spaarrekening voor hem openen zonder er zeker van te zijn dat het geld niet naar zijn moeder gaat. Ook bij schoolkeuzes heb je toestemming nodig. Bij pleegzorg heb je geen of een onzekere inspraak, ook met betrekking tot het bezoekrecht. Je zit vast aan begeleidingsgesprekken. Je krijgt een pleegzorgvergoeding, dat is niet het geval bij adoptie. Voor de jongste hebben we altijd toestemming nodig van de gezinsvoogd. En adoptie is voor altijd, in de zin van tot in ieder geval het 18de levensjaar, en hopelijk langer.

- b) Kunt ook drie overeenkomsten noemen?

Beide kinderen hebben andere biologische ouders. En beiden kennen een deel van hun leven waar wij geen deel van uit hebben gemaakt. Beide kinderen hebben een onzekere en traumatische achtergrond.

c) Wat was uw beeld van pleegzorg en adoptie ten tijde van de besluitvorming?

We dachten dat het vergelijkbaar zou zijn, vanwege de langdurigheid van pleegzorg in ons geval. Het lijkt toch minder vergelijkbaar te zijn. Eerder hadden we pleegzorg in de vorm van een tussenplaatsing voor ogen. Toen stonden we hier niet bij stil.

d) Was u op de hoogte van het verschil tussen pleegzorg en adoptie? Zo ja, heeft de voorlichting hier een rol in gespeeld? Zo ja, welke?

Nee, eerst hebben we de vergelijking ook niet gemaakt. Er werd bij de VIA destijds niet over pleegzorg gesproken. We zijn onder andere met pleegzorg in aanraking gekomen door de SIRE campagne.

e) *Stelling:* Pleegzorg en adoptie zouden één gezamenlijk voorlichtingstraject moeten aanbieden. Bent u het eens of oneens? Waarom?

Dat kan, maar dan moeten de verschillen wel duidelijk zijn. De rechten en plichten bij beiden moeten aan de orde komen. Ook voor het latere levensjaar. Vooralsnog biedt pleegzorg te weinig juridische zekerheid. Wat is het toekomstperspectief en hoe gaan wij, met onze dochter en pleegzoon en met hun emoties om als er vanuit de gezinsvoogd of de familie rechterlijke macht toch beslissingen worden genomen die minder prettig zijn. Pleegzorg is op dit moment geen alternatief voor adoptie.

Slot

- Zijn er nog andere vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst?

De biologische familie van de jongste heeft een hyves-site voor hem. Daar staan dingen op waar we het niet altijd mee eens zijn. Maar daar kunnen wij niets over zeggen. Daar staan ook foto's op die in ons huis zijn genomen. Dit zijn toch ook privacy aspecten.

Hartelijk bedankt voor uw medewerking.

Dennis Fink en Sarah Docter

4. Vragenlijst voor pleegouders en voor adoptieouders

Algemene informatie:

- Bent u een pleeg- en/of adoptieouder?

Adoptiemoeder

- Wat is uw gezinssamenstelling?

Ik ben getrouwd en het een adoptiekind.

- Indien u pleegouder bent, hoeveel pleegkinderen zijn er in uw gezin geweest?

Nvt

1) De keuze

- a) Hoe bent u tot de keuze voor pleeg- of adoptieouderschap gekomen?

We wilden graag kinderen hebben en dat bleek biologisch niet mogelijk. Daarom hebben we voor adoptie gekozen.

- b) Welke aspecten hebben invloed gehad op uw keuze?

Een gezin te kunnen vormen, met een of meer kinderen die in het gezin kunnen verblijven. Daarom hebben we niet voor pleegzorg gekozen, omdat dit meestal maar tijdelijk is.

- c) Is er een keuzemogelijkheid geweest tussen pleegouder- of adoptieouderschap?
 - Zo nee: Had u de keuzemogelijkheid willen hebben?
 - **Zo ja:** Hoe zag die keuzemogelijkheid eruit?

We hebben voor adoptie gekozen, maar op eigen initiatief informatie over Pleegzorg aangevraagd. We hebben ook meerdere gesprekken met pleegzorg gehad, bij verschillende instellingen, al tijdens de VIA cursus.

Tijdens de zwangerschap kwam ik een folder tegen voor weekendpleegzorg voor kinderen met Syndroom van Down. Misschien is dit later een mogelijkheid voor ons eigen kind om contact met een gehandicapt kind aan te gaan. We hebben onszelf geïnformeerd.

2) De Voorlichting

- a) Heeft u een STAP-, SAV-, of andere voorlichting gevolgd? Zo ja, welke?

We hebben 6 bijeenkomsten gevolgd: de VIA-cursus.

- b) Welke onderwerpen waren voor u van belang in de voorlichting?

Omgang met de achtergrond van het kind, met zijn biologische ouders, hechtingsproblemen en de ontwikkelingsfasen van het kind.

- c) Kunt u positieve en minder positieve aspecten noemen?

De cursus geeft de mogelijkheid om dieper na te denken over de keuze voor adoptie. Men kan met andere aspirant adoptieouders praten.

Er is te weinig tijd voor vragen. We voelden ons niet serieus genomen. Ik had het gevoel dat men moet nemen wat men krijgt als adoptieouder, en niet moeilijk mag doen. Ik bedoel hiermee niet dat je geen wensen ten aanzien van het kind mag hebben, maar meer dat de procedure niet helder en open was wat betreft criteria. Ik voelde weerstand en wantrouwen vanuit SAV en de vergunninghouder. De procedure was niet open en transparant. Heel goed vonden we het thema beschermen van het kind over hoe je het langzaam in je familie en omgeving opneemt. Over hoe je langzaam het contact opbouwt en grenzen stelt om te voorkomen dat het kind overvraagd wordt.

- d) Heeft u iets gemist in de voorlichting? Zo ja, wat?

Pleegzorg werd tijdens onze cursussen nog niet genoemd. We hadden graag meer willen weten over hoe om te gaan met herkomst van het kind, daar werd niet genoeg bij stil gestaan.

3) Het pleegouder- en adoptieouderschap

- a) Hoe vindt u het om pleeg- of adoptieouder te zijn?

Geweldig. Het is niet altijd makkelijk; we hebben toch een deel gemist dat je niet in kunt halen 'hechting'. Je merkt nu wat het betekent.

- b) Hoe belangrijk is uw juridische status ten opzichte van het/uw kind voor u?

Heel belangrijk; dat heeft voor een deel de keuze beïnvloed. We willen niet steeds vragen of iets wel of niet mag voor het kind.

- c) Wilt u contact met de biologische familie van het/uw kind?

Ik zelf heb niet zo de behoefte om dat contact aan te gaan. Maar als het voor hem goed zou zijn: ja.

- d) Indien u pleegouder bent, zou u ook adoptieouder willen zijn? Wanneer u adoptieouder bent, zou u pleegouder willen zijn?

Dit is voor alsnog niet uitgesloten, maar het is daar nu geen goed moment voor.

4) De beeldvorming

- a) Kent u het verschil tussen het pleegouder- en adoptieouderschap? Kunt u drie verschillen benoemen?

De juridische status. Het doel: er is sprake van een mogelijke terugplaatsing bij pleegzorg en er is begeleiding. En het contact met ouders, zowel tussen ouders en kind en ouders en pleegouders, verschilt. En daarnaast is de betaling anders.

- b) Kunt ook drie overeenkomsten noemen?

Het opvoeden van het kind van een ander. Het feit dat bij beiden de biologische familie een rol blijft spelen. En de hechting van kinderen komt bij beiden overeen.

- c) Wat was uw beeld van pleegzorg en adoptie ten tijde van de besluitvorming?

Positief, ook door gesprek bij William Schrikker Pleegzorg. Het was aangenaam en open en bijna alles leek mogelijk als je voor pleegzorg kiest. Alleen het perspectief over de plaatsing is niet zo helder bij pleegzorg. Het aanbod bij pleegzorg is groter en je krijgt begeleiding, dat heeft voor en nadelen, want de begeleiding kan ook bemoeiend zijn.

- d) Was u op de hoogte van het verschil tussen pleegzorg en adoptie? Zo ja, heeft de voorlichting hier een rol in gespeeld? Zo ja, welke?

Adoptie is heel anders. Je moet naar een vergunninghouder en je kiest voor een land. Het zijn gewoon twee verschillende procedures. Tijdens een informatieavond van Spirit was snel duidelijk dat pleegzorg niets voor ons is.

- e) *Stelling:* Pleegzorg en adoptie zouden één gezamenlijk voorlichtingstraject moeten aanbieden. Bent u het eens of oneens? Waarom?

Gedeeltelijk eens, want er zijn belangrijke verschillen. Het kan misschien als je het anders organiseert. Pleegouders zouden sterkere rechten moeten hebben. Bij adoptie zou het contact met ouders makkelijker geregeld kunnen worden. Misschien helpt het al als pleegzorg tijdens de informatieavonden bij de VIA ter sprake komt.

Slot

- Zijn er nog andere vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst?

Hartelijk bedankt voor uw medewerking.

Dennis Fink en Sarah Docter

1. Vragenlijst voor hulpverleners: een raadsonderzoeker

Dit is een actueel onderwerp. Mensen willen toch vaak een vorm van ouderschap dat zo dicht mogelijk bij het biologisch eigen ligt. Een gezamenlijke voorlichting is nodig om een proces op gang te zetten voor een bewustere keuze. Dat kost tijd en begeleiding.

Algemene informatie

- Voor welke instelling werkt u?

De Raad voor de Kinderbescherming

- Wat is uw functie?

Ik ben Raadsonderzoeker, ik doe civiele zaken en houdt me bezig met Afstand, Screening, Adoptie en afstammingsvragen.

- Kunt u in grote lijnen vertellen wat uw werkzaamheden zijn op het gebied van pleegzorg en/of adoptie?

Ik doe gezinsonderzoeken. Jullie hebben gevraagd naar de criteria die we toepassen in het gezinsonderzoek. Er zijn de formele eisen. Er wordt een uittreksel van het justitieel documentatieregister opgevraagd en hier mogen in principe geen aantekeningen op staan. Ook de jurist en/of de gedragsdeskundige kijkt hier naar. Verder word er gewerkt met domeinen. Er wordt geen afschrift gegeven van het gezinsonderzoek vanwege het risico op illegale praktijken, ook niet aan pleegzorg.

Dennis: Zou meer samenwerking op dit gebied niet gewenst zijn? Ouders vinden het vaak behoorlijk vervelend wanneer ze het gezinsonderzoek hebben gedaan en daarna opnieuw dit moeten doen bij pleegzorg.

Het gaat hier natuurlijk ook niet om hulpverlening aan ouders. Pleegzorg staat niet garant voor de geheimhouding, dus vandaar.

Andere formele eisen; er is een medische verklaring van een onafhankelijke huisarts nodig. Hier wordt binnen de Raad nog over gediscussieerd, omdat artsen geld vragen. Het is vaak een formaliteit: zo 'n verklaring. Om die reden kijkt de Raad of het zelf artsen gaat selecteren. Verder moeten de ouders zich bereid verklaren voor preventieve en curatieve behandeling van het kind, indien nodig.

Verder speelt statusvoorlichting een rol in het onderzoek. De ouders moeten het kind vertellen dat het kind geadopteerd is vanwege loyaliteit en hechting. Het vertellen aan het kind creëert vrijheid om zich te hechten aan de ouders. In de tussenliggende tijd (tussen verzorging en adoptie) wordt er vier keer een rapport opgemaakt en wordt er in het gezin gekeken hoe het gaat in algemene zin. Verder bestaat het gezinsonderzoek uit een huisbezoek en een kennismaking. Alle gebieden loop ik in het eerste gesprek oppervlakkig door. Daarna vraag ik de ouders een levensverhaal te schrijven. Ik zelf ben in het bezit van een aantal vragen die ik eventueel kan inzetten als ouders echt niet weten wat ze moeten opschrijven. Maar in principe gebruik ik deze vragen zo weinig mogelijk. Ouderschap leer je niet uit een boekje, maar door je eigen opvoeding en de beleving daarvan. Bewust hiermee omgaan is dus belangrijk. Het tweede gesprek is bij mij op het kantoor. Ik heb het verhaal dan van te voren gekregen en

gelezen. Er volgt een verdieping op het levensverhaal en dan kijk ik bijvoorbeeld naar hoe de contacten op het moment zijn met de ouders van de mensen, hoe hun relatie te omschrijven is, ervaring met kinderen en of mensen zich kunnen verplaatsen in het buitenlandse kind.

In “Een gemiste kans” staat een verhaal van een afstandsmoeder. Ik merk zelf dat adoptieouders moeite hebben om dat verhaal aan te horen. Ouders moeten zich wat mij betreft bezighouden met de biologische ouders van het adoptiekind en niet alleen feitelijk, maar ze moeten het ook emotioneel aangaan. Dit geeft het kind ruimte om zich aan zijn of haar ouders te hechten. Dit is erg belangrijk.

Verder is het erg belangrijk dat het idee dat het paar zelf geen kinderen kan krijgen redelijk verwerkt is. Acceptatie is in principe een voorwaarde, maar ook moeilijk te onderzoeken. In het onderzoek is het belangrijk dat je kunt aansluiten bij de mensen en dat je elkaars taal spreekt.

Verder nog een raadtechnische opmerking; Wanneer het levensverhaal moeilijk interpreteerbare aspecten kent dan word dit vaak besproken in een multidisciplinair overleg.

(We stellen enkele vragen over uw mening met betrekking tot overeenkomsten, uw wensen en verschillen tussen pleegzorg en adoptie. Deze vragen hebben we onderverdeeld in vijf onderwerpen:)

1) De keuze voor pleegzorg en/of adoptie

- a) Waarom kiezen mensen volgens u voor het pleegouderschap en/of het adoptieouderschap?

Mensen willen zoveel mogelijk het gezin als bij de burens ‘hebben’. Ze willen eigen kinderen hebben. Bij het christelijke geloof is dat soms anders, willen mensen uit zorg voor het kind soms adopteren. Het betalen van geld versterkt het gevoel van ‘hebben’. Als je lang hebt moeten werken en sparen voor het kopen van een auto dan wil je dat deze werkt. Dit idee moeten ouders leren loslaten.

Pleegouders hebben dat minder, dat gevoel van willen hebben. Die hebben meer affectieve beweegredenen. Het gaat om een nadruk verschil. Adoptieouders hebben die affectieve beweegredenen natuurlijk ook. Zelf bied ik in het kennismakingsgesprek pleegzorg altijd als optie aan. Soms wordt daar later in het proces wat mee gedaan. Mensen die pleegzorg overwegen zijn vaak verder in het proces en hebben vaak het gevoel van willen hebben, losgelaten. De ‘hebbers’ vallen in de adoptieprocedure steeds vaker af.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Achtergrond. De adoptieouders moeten iets met die statusvoorlichting. Pleegouders zijn daar verder in, die halen dit in hun hart. Dat zou ik voor adoptieouders ook wel willen. Ik vind dat ministeries meer moeten samenwerken en uitwisselen. Het zijn geen twee aparte dingen het gaan om niet-biologisch ouderschap. Dit moet gebeuren vanuit geld, visie en verantwoordelijkheid voor de kinderen. Femmie Juffer is hier ook veel mee bezig. Er moet een pilot komen voor één cursus. Want mensen hebben vaak tijd nodig, het bewust kiezen voor adoptie of pleegzorg is een proces. Ook wil ik “het andere weten” van Carl Jong aanbevelen om te lezen. Hierin is te lezen hoe dingen zijn opgeslagen in het lichaam van een adoptiekind.

Sarah: Kan ik uit dit alles opmaken dat je niet echt positief staat tegenover adoptie?

Ik ben voor buitenlandse adoptie als het echt niet anders kan, als noodoplossing. Ik sta redelijk sceptisch tegenover adoptie.

- c) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

-

2) De pleegzorg- en adoptieprocedure

(Bent u bekend met zowel de pleegzorg- als de adoptieprocedure? Zo ja, dan zijn we benieuwd naar uw antwoorden op de volgende vragen.)

- a) Welke overeenkomsten ziet u tussen beide procedures?

Er zullen veel thema's overeenkomstig zijn. Ik weet het niet precies. Maar het verschil zit hem denk ik in de juridische verplichting om beginseltoestemming aan te moeten vragen.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

De voorbereiding meer als één. De statusvoorlichting vind ik belangrijk. De nadruk moet ook liggen op de andere ouders. Dat is in het belang van het kind. De adoptieouders moeten emotioneel betrokken zijn bij de biologische ouders.

- c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Niet. Het gaat om niet-biologisch ouderschap.

3) Voorwaarden

- a) Welke voorwaarden voor het pleegouderschap zijn u bekend?

-

- b) Welke voorwaarden voor het adoptieouderschap zijn u bekend?

Daar hebben we het over gehad.

- c) Welke overeenkomsten ziet u in de voorwaarden voor het pleegouder- en het adoptieouderschap?

Statusvoorlichting. Daar hebben we het ook over gehad. Maar de achtergrondinformatie van biologische ouders verschilt bij pleegzorg en adoptie. We moeten ook oppassen niet te veel te generaliseren met betrekking tot niet-biologisch ouderschap.

- d) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Dat de wijze van adoptie meer open wordt. Het mag dichterbij pleegzorg komen te liggen.

- e) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Deze vraag moet ik beantwoorden met een vraag: Zijn er kinderen waarvoor het goed is dat ouders het kind zo naar zich toe trekken? Als dat zo is, hoe selecteer je die kinderen dan? Laatst hoorde ik ook van de familieopstellingen en ik heb er zelfs één bijgewoond. Dat is wel een bijzondere ervaring en dat doet mij denken aan het emotioneel weten. Ook in Spoorloos zie ik wel eens dingen waarvan ik denk, geadopteerden weten vaak veel op onbewust niveau. Ik kan deze vraag niet beantwoorden.

4) De voorbereiding (STAP en Voorbereiding SAV)

Bent u bekend met zowel de STAP-cursus als de voorbereiding van de SAV? Zo ja, dan zijn we benieuwd naar uw antwoorden op de volgende vragen.

- a) Waar ziet u overeenkomsten in de voorbereiding van aspirant pleegouders en aspirant adoptieouders?

Ik weet het niet, ik heb er over horen praten, maar kan er niet echt iets over zeggen.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Dat men het meer gaat hebben over het niet-biologische ouderschap en dat er pas aan het eind van de rit gekozen wordt. Pas later in de voorlichting. Daarin heeft de overheid ook een taak.

- c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

-

5) Financiering

- a) Welke wijze van financiering voor pleegzorg zijn u bekend?

De pleegzorgvergoeding.

- b) Welke wijze van financiering voor adoptie zijn u bekend?

De tien à twintigduizend euro die adoptieouders betalen. Dat is wel gedeeltelijk aftrekbaar van de belasting.

- c) Welke overeenkomsten ziet u in de wijze van financiering van pleegzorg en adoptie?

Dat weet ik niet precies.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Het verschil dat er bij adoptie op een bepaalde manier toch gewoon een kindje wordt gekocht. Dat zou niet zo moeten werken.

(We zijn geïnteresseerd in uw mening over de samenwerking tussen pleegzorg en adoptie en we willen weten hoe uw instelling daarin staat.)

6) Het debat pleegzorg en adoptie

- a) Hoe speelt het debat binnen uw instelling?

Dit speelt binnen de afdeling ASAA (Afstand, Screening, Adoptie en Afstammingsvragen) Pleegzorg is in ieder geval een item in het gezinsonderzoek. Verder is de instelling afhankelijk van de overheid. Wellicht kan iemand, bijvoorbeeld Juul Polders van het landelijk bureau, hier meer over zeggen. Maar onder de medewerkers wordt er wel eens contact gezocht met pleegzorg.

- b) Welke ontwikkelingen met betrekking tot dit debat zijn u (verder) bekend?

Je betreft het in het onderzoek, pleegzorg en het niet-biologische ouderschap. Ik zeg altijd tegen de mensen, maak een keuze, maar niet te snel. Houd het zo lang mogelijk breed.

De visie van de kindbescherming in Nederland is wel veranderd. Binnen pleegzorg moest er altijd worden teruggeplaatst, maar dat hoeft nu niet meer. Er zijn zelfs geluiden dat terugplaatsing na een half jaar niet meer wenselijk is. Hechting, en veilig hechten wordt nu steeds belangrijker gevonden.

- c) Wat is de visie van uw instelling met betrekking tot samenwerking tussen pleegzorg en adoptie?

Er is een visie van overleg en samenwerking. Dat gebeurt nu met Bureau Jeugdzorg en William Schrikker op beleidsniveau. Met pleegzorg is er meer adhoc contact. Mensen staan ervoor open, maar we zijn ambtenaren, het hangt af van de overheid. Individuele werkers staan ervoor open.

- b) Wat is uw persoonlijke visie?

Ik ben voor een gezamenlijke voorlichting. Dat is in het belang van het kind en uiteindelijk ook voor adoptieouders.

(De volgende vragen hebben betrekking op de haalbaarheid van een mogelijke samenwerking in de voorlichting van pleegzorg en adoptie:)

7) Haalbaarheid

- a) *Stelling:* Pleegzorg en adoptie zouden één gezamenlijk voorlichtingstraject moeten aanbieden. Bent u eens of oneens met deze stelling? Waarom wel of waarom niet?

Helemaal voor: liever gisteren dan morgen. Het breder kunnen verdiepen en meer bewustwording met betrekking tot de keuze is een proces.

- b) Waar ziet u mogelijkheden om dit idee in de praktijk te brengen?
- juridisch
 - maatschappelijk
 - praktisch

Praktisch: het is een kwestie van het anders aanwenden van geldstromen.

Maatschappelijk: dit moet beter worden geprofileerd en er moet voorlichting over komen. Dan kan de maatschappij een dergelijke verandering zeker accepteren.

- c) Waar ziet u belemmeringen?
- juridisch
 - maatschappelijk
 - praktisch

In de organisatorische structuren. Instellingen willen eigen domeinen beschermen. Maar persoonlijk vind ik dat we gewoon creatief moeten zijn. De wet biedt naar mijn mening wel mogelijkheden.

- d) Hoe denkt u dat dit idee in de praktijk zou moeten worden gebracht?

Via samenwerking tussen de ministeries. Er moet een pilot gezamenlijke voorlichting van start gaan. De praktijk zorgt ervoor dat het beleid zich aanpast.

- a) Bent u van mening dat pleegzorg- en adoptie-instellingen samen moeten werken?

Eh, ja!

Slot

- Zijn er nog andere vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst?

Nou eigenlijk niet. Alleen wil ik nog wel noemen dat het FAS-kind en het special need kind toch wel een andere tak van sport nodig hebben. Bij adoptie uit Oost-Europa komt dat FAS nog wel eens voor. Sommigen willen een kindje dat zoveel mogelijk om Nederlandse kinderen lijkt, dat gegeven op zich doet mij al denken dat er wat adders onder het gras zitten.

FAS is sowieso lastig, want het is een minder zichtbaar iets, waardoor de omgeving minder steun en begrip heeft.

Veel succes met jullie onderzoek, ik wil graag een exemplaar.

Hartelijk bedankt voor uw medewerking.

Dennis Fink en Sarah Docter

2. Vragenlijst voor hulpverleners: een adoptiehulpverlener

Algemene informatie

- Voor welke instelling werkt u?

Stichting Ambulante Fiom in Zwolle.

- Wat is uw functie?

Maatschappelijk werker

- Kunt u in grote lijnen vertellen wat uw werkzaamheden zijn op het gebied van pleegzorg en/of adoptie?

Ik begeleid onder meer mensen die geadopteerd zijn bij hun identiteitsvragen, rootsvragen en bij de dingen die deze mensen tegenkomen in hun leven als geadopteerde. Daarbij begeleid ik ook zoekacties, zoektochten naar biologische ouders en alles wat daar bij komt kijken. Ik begeleid ook adoptieouders. Afstandsmoeders help ik bij een plek geven aan de afstand en wat dat verder betekend. Ook begeleid ik mensen die voor afstand hebben gekozen met de afstand van hun kind. Ik doe individuele gesprekken, systeemgesprekken en groepen. Daarnaast doe ik één keer in de zoveel tijd een thema-avond die voor alle adoptiebetrokkenen bedoeld is, en waar uitwisseling centraal in staat.

(We stellen enkele vragen over uw mening met betrekking tot overeenkomsten, uw wensen en verschillen tussen pleegzorg en adoptie. Deze vragen hebben we onderverdeeld in vijf onderwerpen)

1) De keuze voor pleegzorg en/of adoptie

- a) Waarom kiezen mensen volgens u voor het pleegouderschap en/of het adoptieouderschap?

Pleegouders kiezen meer vanuit ideële overtuigingen. Dat gebeurt bij adoptie ook wel, maar meer als nevenaspect. Het wordt gezien als een alternatief voor biologisch ouderschap.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

In feite zitten we met een vraag en aanbod probleem. Dat klinkt misschien naar, maar dat is wel een benaderingswijze. In het verleden was het goed dat er een onderscheid was, omdat er gewoonweg een verschil is tussen de wensen en verwachtingen van de ouders. Maar nu zijn er meer adoptieouders dan dat er kinderen zijn om te adopteren. Vraag en aanbod zijn nu uit balans, dus dat vraagt andere manieren.

- c) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Het onderscheid is in principe wel goed, maar niet handig vanwege de praktische onbalans tussen vraag en aanbod. Daarnaast kleeft er iets ethisch aan, het moet gaan over niet-

biologisch ouderschap. Ik vind wel dat mensen de kans moeten krijgen om “echt” ouder te worden.

Bij pleegzorg is er te weinig hulpverlening als het gaat om het omgaan met de afstand. Waar kunnen pleegzorgbetrokkenen met die vraag terecht? Dat mag wel wat beter geregeld zijn.

Het onderscheid is ook goed omdat pleegkinderen teruggeplaatst worden. Dat vraagt om een andere mentaliteit van ouders. Kinderen zijn overgeleverd aan de ouders die er zijn.

2) De pleegzorg- en adoptieprocedure

(Bent u bekend met zowel de pleegzorg- als de adoptieprocedure? Zo ja, dan zijn we benieuwd naar uw antwoorden op de volgende vragen.)

- a) Welke overeenkomsten ziet u tussen beide procedures?

Ik weet niet echt precies hoe dat zit met de STAP: ik heb het gevoel dat de screening van pleegouders beter is. Ik heb zo mijn twijfels over het gezinsonderzoek omdat mensen toch sociaal wenselijk zullen antwoorden

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Het onderscheid in de screening zou minder moeten zijn, ook in de procedure.

- c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Het verschil is dat pleegouders worden voorbereid op een terugplaatsing. De adoptieouders worden o.a. voorbereid op de rol van biologische ouders in het leven van hun geadopteerde kinderen en een eventuele zoektocht naar biologische ouders.

3) Voorwaarden

- a) Welke voorwaarden voor het pleegouderschap zijn u bekend?

De voorwaarden voor het pleegouderschap zijn juridisch gezien voor pleegzorg minder streng. Het gezinsonderzoek bij pleegzorg lijkt mij meer procesmatig en meer op de huid. Dat vind ik positief.

- b) Welke voorwaarden voor het adoptieouderschap zijn u bekend?

Ik vind de adoptievoorlichting minimaal. En ik zet vraagtekens bij het gezinsonderzoek. Mag misschien strenger en met wat meer begeleiding. Soms vraag ik me af of bijvoorbeeld cognitieve eisen best strenger mogen. Ik ben wel eens adoptieouders tegengekomen, van wie ik me echt afvroeg hoe zij door het onderzoek zijn gekomen.

- c) Welke overeenkomsten ziet u in de voorwaarden voor het pleegouder- en het adoptieouderschap?

Bepaalde basisdingen zoals het niet mogen hebben van een strafblad. Er wordt natuurlijk gekeken naar zedendelinquentie enzovoorts. Er zijn bepaalde basismeetinstrumenten.

- d) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Meer een voorbereiding op het niet-biologische ouderschap, meer gericht op de opvoedingstaak van het beschadigde kind. Misschien moeten ouders wel gewoon een tentamen afleggen waarin ze kunnen bewijzen wat ze in de voorlichting hebben geleerd.

- e) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Er zijn twee kansen voor het kind. Je hebt de tijdelijke plaatsing, waarbij er ouders zijn die het kind centraal stellen en goed samen kunnen werken met verschillende partijen. Maar sommige kinderen zijn ook gebaat bij iemand die de rol van de biologische ouder overneemt. Dat vraagt bijna om een vakkundig ouderschap. Ook hierin moet het kind centraal staan. Ouders moeten over hun rouw met betrekking tot het niet biologisch kinderen kunnen krijgen heen zijn. Er mag wat mij betreft dus best procesmatiger gescreend worden.

4) De voorbereiding (STAP en Voorbereiding SAV)

(Bent u bekend met zowel de STAP-cursus als de voorbereiding van de SAV? Zo ja, dan zijn we benieuwd naar uw antwoorden op de volgende vragen.)

- a) Waar ziet u overeenkomsten in de voorbereiding van aspirant pleegouders en aspirant adoptieouders?

Dit mag samen gebracht worden. De overeenkomst zit hem in de voorbereiding op het niet biologische ouderschap. Bij beiden is er sprake van voorlichting, screening en toetsing. Het verschil zit hem in de ouders, dus zijn verschillende groepen. Adoptieouders mogen meer bewust worden van de belasting van het verwerken van het niet biologisch eigen kinderen kunnen krijgen en van het grootbrengen van een veelal beschadigd kind.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Algemeen gezamenlijke voorlichting over thema's zoals loyaliteit, hechting en rouw.

- c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Specifieke voorlichting voor pleegouders en voor adoptieouders. Pleegouders dealen met biologische ouders in het dagelijks leven. En pleegzorg kent een eigen procedure waar de pleegouders op voorbereid moeten worden. Adoptieouders moeten weer voorbereid worden op het halen van het kind, op de cultuur van het kind en ook adoptie kent een eigen procedure. Er zou een overkoepelende organisatie moeten komen die verantwoordelijk is voor het gezamenlijke gedeelte en de samenwerking. Ik denk dat bijvoorbeeld aspirant adoptieouders die wachten op een kind best kunnen kennismaken met pleegzorg.

5) Financiering

- a) Welke wijze van financiering voor pleegzorg zijn u bekend?

Dat weet ik niet precies. Pleegouders krijgen toch een bepaalde vergoeding?

- b) Welke wijze van financiering voor adoptie zijn u bekend?

Ik weet dat een adoptieprocedure een rib uit je lijf kost. Het verschil is verder dat bij pleegzorg er gewoon één ouder fulltime thuis moet zijn. Bij adoptieouders worden daar geen voorwaarden aan gesteld. Er zou bij adoptie ook over dergelijke voorwaarden nagedacht moeten worden.

- e) Welke overeenkomsten ziet u in de wijze van financiering van pleegzorg en adoptie?

Weet ik niet.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Het verschil zal wel blijven bestaan vanwege het verschil in ouderschap.

(We zijn geïnteresseerd in uw mening over de samenwerking tussen pleegzorg en adoptie en we willen weten hoe uw instelling daarin staat.)

6) Het debat pleegzorg en adoptie

- a) Hoe speelt het debat binnen uw instelling?

Binnen de Fiom is het niet echt een groot thema. Wellicht wel op beleidsniveau, maar dat is mij niet echt bekend. Het is wel eens rondgegaan, maar dit heeft tot nu toe weinig effect gehad op uitvoerend werkenden. Het wordt wel besproken in de districtsprojectgroepen en de landelijke projectgroepen, maar ook daar krijg ik niet veel van mee. In mijn werk kom ik het vooral tegen in het adoptieplatform, waar het inmiddels één van de steeds terugkerende thema's is. Dat het geen groot onderwerp binnen de Fiom zelf is heeft ook te maken met het feit dat de Fiom meer op de nazorg zit en minder op het voortraject.

- b) Welke ontwikkelingen met betrekking tot dit debat zijn u (verder) bekend?

Nou, via het adoptieplatform ben ik natuurlijk wel in aanraking gekomen met het debat. SAV denkt actief mee in de samenwerking met pleegzorg en staan hier ook voor open. Verder is er natuurlijk de opkomst van de centra voor Jeugd en Gezin, waarin pleegzorg en adoptie een rol gaan spelen. Daarin worden ze dan ook gedwongen om samen te werken, en zal het eigen domein meer losgelaten moeten worden. Dat verschilt natuurlijk wel per regio, het grote nadeel van decentralisatie.

- c) Wat is de visie van uw instelling met betrekking tot samenwerking tussen pleegzorg en adoptie?

Er wordt in ieder geval samengewerkt met SAV.

- d) Wat is uw persoonlijke visie?

Er moet goed over nagedacht worden. Er vindt een bepaalde verkokering plaats. Er moet een overkoepelende organisatie komen, terwijl specifieke instellingen blijven bestaan. Zo kunnen de Fiom en Wereldkinderen voor de adoptienazorg verantwoordelijk zijn.

(De volgende vragen hebben betrekking op de haalbaarheid van een mogelijke samenwerking in de voorlichting van pleegzorg en adoptie:)

7) Haalbaarheid

- a) *Stelling: Pleegzorg en adoptie zouden één gezamenlijk voorlichtingstraject moeten aanbieden. Bent u eens of oneens met deze stelling? Waarom wel of waarom niet?*

Eens. Dat is efficiënter, zo kan er bezuinigd worden. Daarbij moet het belang van het kind centraal staan en is er een goede coaching van ouders nodig. De voorlichting moet niet alleen samen gaan, maar ook breder; een breed centrum. Een dergelijke overkoepelende organisatie zorgt ervoor dat de hulpverlening voor adoptiekinderen en adoptieouders meer genormaliseerd worden.

- b) *Waar ziet u mogelijkheden om dit idee in de praktijk te brengen?*

De wetgeving moet aangescherpt worden, ook ter voorkoming van meer laagdrempeligheid bij het pleegouderschap. Adoptieouders moeten ook kritischer gescreend worden. Op maatschappelijk gebied denk ik dat er bewustwording nodig is als het gaat om de problemen van het kind. Er is coaching nodig. Praktisch zit het goed, het zal efficiënter zijn.

- c) *Waar ziet u belemmeringen?*

Iedereen wil toch zijn eigen toko beschermen en om die reden zal er weerstand zijn. Met name op managementniveau, want managers moeten natuurlijk hun baan beschermen. Voor de maatschappij zal het moeilijk zijn, zeker voor adoptieouders. Zij willen niet als veredeld pleegouders gezien worden. Er is een mentaliteitsverandering nodig bij deze ouders.

- d) *Hoe denkt u dat dit idee in de praktijk zou moeten worden gebracht?*

Het aanbod van hulpverlening zal moeten veranderen. Daarbij kunnen we ook gebruik maken van goede websites zoals die van SAV, alleen dan breder. We moeten ook opletten bij schaalvergroting, en we moeten tegelijkertijd expertise bundelen.

- e) *Bent u van mening dat pleegzorg- en adoptie-instellingen samen moeten werken?*

Ja!

Slot

- *Zijn er nog andere vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst?*

Ik wil wel graag een exemplaar van de scriptie.

Hartelijk bedankt voor uw medewerking.

Dennis Fink en Sarah Docter

3. Vragenlijst voor hulpverleners: een pleegzorgwerker

Algemene informatie

- Voor welke instelling werkt u?

Stichting Jeugdhulpverlening Flevoland SJF Voorziening voor Pleegzorg Flevoland.

- Wat is uw functie?

Pleegzorgbegeleider.

- Kunt u in grote lijnen vertellen wat uw werkzaamheden zijn op het gebied van pleegzorg en/of adoptie?

Als pleegzorgbegeleider houd ik in de gaten of het goed gaat met het kind in het pleeggezin. En tegelijkertijd houd ik de draagkracht en de draaglast van pleegouders in de gaten.

(We stellen enkele vragen over uw mening met betrekking tot overeenkomsten, uw wensen en verschillen tussen pleegzorg en adoptie. Deze vragen hebben we onderverdeeld in vijf onderwerpen)

1) De keuze voor pleegzorg en/of adoptie

- a) Waarom kiezen mensen volgens u voor het pleegouderschap en/of het adoptieouderschap?

Ik krijg weinig mee van pleegouders die ik begeleid, als het gaat om de keuze voor het pleegouderschap; soms speelt het een rol. Het speelt vooral een rol wanneer pleegouders ongewenst kinderloos zijn gebleven. Deze pleegouders willen vaak dat pleegkinderen langdurig in hun pleeggezin verblijven. Dat willen adoptiegeïnteresseerden vaak ook. Bij pleegzorg heb je altijd te maken met de biologische familie, die familie krijgt een plek. Meestal doen pleegouders dat uit ideële overwegingen. Maar dat betreft eigenlijk zowel pleegzorg als adoptie. Sommige pleegouders hoor ik zeggen dat ze voor een pleegkind gaan, omdat er ook in Nederland kinderen zijn die hulp nodig hebben.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Pleegouders zijn er om een plek te geven aan de biologische familie, dat zou ook meer bij adoptie moeten gebeuren. Je moet op een respectvolle manier omgaan met de biologische familie, dat vind ik een eis. Je ziet vaak dat adoptiekinderen naar hun roots zoeken. Die zoektocht zou meer bespreekbaar moeten zijn, daarin zie ik een duidelijke behoefte bij de kinderen. Vaak kiezen pleegouders voor het pleegouderschap omdat ze het contact van het kind met zijn achtergrond belangrijk vinden.

- c) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Pleegzorg heeft een onzekere factor, omdat er altijd de kans bestaat op een terugplaatsing. Juist door het contact tussen kind en zijn achtergrond, houd je de thema's loyaliteit en

hechting wakker. De verschillen zijn lastig, omdat men ook het belang van het kind moet zien. Het kind is gebaat bij contact met zijn biologische familie. Maar als mensen niet voor deze onzekerheid willen kiezen dan moet die mogelijkheid er ook zijn. Er mag verschil zijn tussen pleegzorg en adoptie.

2) De pleegzorg- en adoptieprocedure

(Bent u bekend met zowel de pleegzorg- als de adoptieprocedure? Zo ja, dan zijn we benieuwd naar uw antwoorden op de volgende vragen.)

- a) Welke overeenkomsten ziet u tussen beide procedures?

De adoptieprocedure is bij mij niet bekend. Ik hoorde dat mensen heel lang moeten wachten. Het is een lange weg door de screening en de cursussen. Er wordt soms ook veel dubbelop gedaan. Bijvoorbeeld als je als pleegouders al veel ervaring hebt in het opvangen van een kind van een ander, dan moet je alsnog door de hele molen.

In beide gevallen moet de Raad een goedkeuring geven, en er is een medische verklaring. Dat verschilt niet echt van elkaar. Het grote verschil zijn de contacten en de plek van de biologische familie.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Beide disciplines zouden elkaar moeten informeren over hun trajecten en de alternatieven. Het ontbreekt vaak aan informatie en dan lijkt pleegzorg een kortere weg. Maar die weg is ook wel onzekerder.

- c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

N.v.t.

3) Voorwaarden

- a) Welke voorwaarden voor het pleegouderschap zijn u bekend?

De vijf criteria van de pleegzorg plus twee criteria van mezelf: humor en eigenwijsheid. Humor is nodig om alles wat op hun pad komt te relativiseren. Eigenwijsheid hebben pleegouders nodig omdat ze voor het kind van een ander zorgen en daarom vaak andere wegen moeten bewandelen. De eigenwijsheid moet niet zo ver gaan dat ze niet meer samenwerken. Maar wanneer dat wel gebeurt, dan is het wel een goede eigenschap.

- b) Welke voorwaarden voor het adoptieouderschap zijn u bekend?

Hier weet ik minder van. Er is een leeftijdsgrens, rond de 40 denk ik. Die is er bij pleegzorg niet. Vaak is het ook een voorwaarde dat je gehuwd bent, je mag niet alleenstaand zijn en soms is homoseksualiteit een contra-indicatie voor sommige landen.

- c) Welke overeenkomsten ziet u in de voorwaarden voor het pleegouder- en het adoptieouderschap?

Bij de pleegzorg heb je meer smaken en daar zijn mensen vaak niet bekend mee. Velen weten bijvoorbeeld ook niet, dat je ook alleenstaand een pleegkind in huis mag nemen. Ze hebben vooroordelen over pleegzorg.

Mensen zijn gericht op het welbevinden van het kind, dat is de intentie van beide groepen. Een verschil is vaak dat de leeftijd van een pleegkind vaak hoger ligt dan bij adoptiekinderen. Soms kun je ook met 17 jaar nog pleegkind worden, die mogelijkheid moet blijven bestaan. Er is ook de maatregel van pleegoudervoogdij, in dat geval blijft de overheid financieel verantwoordelijk. Dat kan best als er bijvoorbeeld al weinig contact is met de biologische familie.

- d) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Non-respons

- e) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Screening is nodig. Mensen die voor zekerheid kiezen en een “eigen” kind willen, moeten de kans krijgen om te adopteren.

4) De voorbereiding (STAP en Voorbereiding SAV)

(Bent u bekend met zowel de STAP-cursus als de voorbereiding van de SAV? Zo ja, dan zijn we benieuwd naar uw antwoorden op de volgende vragen.)

Ik ben niet bekend met de beide cursussen.

- a) Waar ziet u overeenkomsten in de voorbereiding van aspirant pleegouders en aspirant adoptieouders?

N.v.t.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

N.v.t.

- c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

N.v.t.

5) Financiering

- a) Welke wijze van financiering voor pleegzorg zijn u bekend?

Geen

- b) Welke wijze van financiering voor adoptie zijn u bekend?

Geen

- c) Welke overeenkomsten ziet u in de wijze van financiering van pleegzorg en adoptie?

N.v.t.

- d) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

N.v.t.

(We zijn geïnteresseerd in uw mening over de samenwerking tussen pleegzorg en adoptie en we willen weten hoe uw instelling daarin staat.)

6) Het debat pleegzorg en adoptie

- a) Hoe speelt het debat binnen uw instelling?

Het speelt niet. Misschien speelt het bij de afdeling screening, die krijgen er meer mee te maken. Soms hebben die bijvoorbeeld te maken met adoptief-ingestelde ouders. Een onvervulde kinderwens moet wel verwerkt zijn, anders gaat deze in de begeleiding er tussenin staan. Mensen moeten een keuze maken voor wat bij ze past. Daarom is er een splitsing gemaakt tussen de afdelingen.

- b) Welke ontwikkelingen met betrekking tot dit debat zijn u (verder) bekend?

Geen.

- c) Wat is de visie van uw instelling met betrekking tot samenwerking tussen pleegzorg en adoptie?

Er is de pleegoudervoogdijregeling die van toepassing is als de zaak helder is, als het goed gaat met het kind, er geen begeleidingsvragen meer zijn bij pleegouders, en als pleegouders dat graag willen. Mijn manager is een beetje kritisch over de pleegoudervoogdijregel.

- d) Wat is uw persoonlijke visie?

Ik vind dat deze maatregel vaker toegepast kan worden. Verder valt er in de voorlichting een grote winst te halen voor beide partijen. Ouders kunnen nieuwe afwegingen maken.

(De volgende vragen hebben betrekking op de haalbaarheid van een mogelijke samenwerking in de voorlichting van pleegzorg en adoptie:)

7) Haalbaarheid

- a) *Stelling:* Pleegzorg en adoptie zouden één gezamenlijk voorlichtingstraject moeten aanbieden. Bent u eens of oneens met deze stelling? Waarom wel of waarom niet?

Ik weet het niet. De instellingen kunnen wel beter van elkaar op de hoogte zijn en informatie met elkaar uitwisselen. Dan kunnen mensen beter kiezen en kijken of pleegzorg misschien wat voor hen is. Als ze in de informatiefase zitten kan er veel gebeuren.

b) Waar ziet u mogelijkheden om dit idee in de praktijk te brengen?

- juridisch
- maatschappelijk
- praktisch

Je zit wel in elkaars vijver te vissen, de instellingen kunnen elkaar als concurrenten ervaren. Je loopt het risico dat mensen van de ene naar de andere instelling overstappen. De samenwerking en een goede afstemming zijn dan belangrijk. Maar het gaat erom wat het beste bij de mensen past. Je kunt dan beter open kijken naar ouderschapsvormen. Samenwerking is voorstelbaar in de werving, door middel van folders met informatie over beide trajecten.

c) Waar ziet u belemmeringen?

- juridisch
- maatschappelijk
- praktisch

Je kunt ook verwarring oproepen met een gezamenlijke voorlichting. Soms blijft de verkeerde informatie hangen en weten mensen later niet meer wat nu precies de verschillen zijn tussen pleegouders en adoptieouderschap. De instellingen moeten elkaar wel afvragen of ze dat willen.

d) Hoe denkt u dat dit idee in de praktijk zou moeten worden gebracht?

Je zou bijvoorbeeld een samen voorlichtingsavond kunnen houden, voordat mensen een keuze hebben gemaakt.

e) Bent u van mening dat pleegzorg- en adoptie-instellingen samen moeten werken?

Het moet niet, dat is te stellig. Ik zie mogelijkheden. Adoptieouders moeten nu jaren wachten en daardoor laat je kansen liggen. Je zou meer gebruik kunnen maken van de mogelijkheden van beide partijen.

Misschien is er meer samenwerking nodig in de nazorg. Omdat de begeleiding bij adoptie stopt als het kind er is. De nazorg is niet laagdrempelig genoeg, bij pleegzorg is er juist knowhow.

Slot

- Zijn er nog andere vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst?

Hartelijk bedankt voor uw medewerking.

Dennis Fink en Sarah Docter

4. Vragenlijst voor hulpverleners: een pleegzorgwerker

Voordat de afspraak voor het interview is gemaakt liet deze mevrouw weten dat zij zelf adoptiemoeder is en dat zij privé met adoptie te maken heeft. Deze mevrouw is als pleegzorgwerker geïnterviewd.

Algemene informatie

- Voor welke instelling werkt u?

Stichting Jeugdhulpverlening Flevoland, voorziening voor pleegzorg.

- Wat is uw functie?

Ik werk op de afdeling VSB: voorbereiding, selectie en bemiddeling.

- Kunt u in grote lijnen vertellen wat uw werkzaamheden zijn op het gebied van pleegzorg en/of adoptie?

Ik ben trainer van de voorlichting, ik doe de matching, de screening en ik geef algemene voorlichtingen aan andere instellingen. Ik ken de mensen vanuit de STAP en ik ken hun grenzen die ze daar hebben aangegeven. Ik kan hen helpen deze grenzen aan te geven na de matching en hier een gesprek over aangaan. Daarin vind ik de aansluiting: "jullie hadden destijds deze wensen en grenzen, en hoe is dat nu na de matching?". Tijdens de periode van kennismaking kunnen pleegouders altijd nee zeggen tegen de plaatsing.

(We stellen enkele vragen over uw mening met betrekking tot overeenkomsten, uw wensen en verschillen tussen pleegzorg en adoptie. Deze vragen hebben we onderverdeeld in vijf onderwerpen)

1) De keuze voor pleegzorg en/of adoptie

- a) Waarom kiezen mensen volgens u voor het pleegouderschap en/of het adoptieouderschap?

Mensen kiezen voor het pleegouderschap vanuit een bepaalde maatschappelijke overtuiging. Er is een groeiende groep mensen die zich vanuit een kinderwens aanmelden bij pleegzorg. Dit is een groep die zelf vaak geen kinderen of geen tweede kindje kunnen krijgen. Deze groep is vaak adoptief ingesteld en dat is in principe een contra-indicatie voor pleegzorg. Maar daarover is nog wel vaak een interne discussie. Bij de informatie-avond wordt het in ieder geval wel gezegd, dat het een contra-indicatie is. Maar mensen mogen wel de STAP doen, zodat ze zelf kunnen voelen of zij pleegouder kunnen en willen worden. Dit wordt ook gedaan, omdat er dan het risico gelopen kan worden dat mensen die adoptief ingesteld zijn, hier niet open over zijn om toch pleegouder te kunnen worden.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Ik vind dat de informatie-avond meer gezamenlijk moet zijn, dat er informatie over pleegzorg en adoptie gegeven wordt. Overeenkomsten en verschillen tussen adoptie en pleegzorg moeten duidelijk worden bij de mensen, voordat zij voor een traject kiezen.

- c) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Bij adoptie moet de kinderwens voorop staan. Je krijgt een eigen kind, via een andere weg, er is verder geen samenwerking vereist met een voogd bijvoorbeeld. De pleegouder is opvoeder, en verder mag deze eigenlijk niets. Daar moet je tegen kunnen.

2) De pleegzorg- en adoptieprocedure

(Bent u bekend met zowel de pleegzorg- als de adoptieprocedure? Zo ja, dan zijn we benieuwd naar uw antwoorden op de volgende vragen.)

- a) Welke overeenkomsten ziet u tussen beide procedures?

Hechting komt bijvoorbeeld bij beiden aan de orde. Ja, inhoudelijk zullen er veel dingen overeenkomen. Ik vind de VIA minder naar "jezelf kijkend", ervaren. Dat is eigenlijk pas later bij het gezinsonderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming zo. De VIA is meer pedagogisch en gericht op wanneer je als adoptieouder hulp moet zoeken. De STAP is meer zelfreflectief.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Ik zou meer samenwerking tussen pleegzorg en adoptie in het voortraject willen hebben. De trajecten op zichzelf moeten van elkaar gescheiden blijven.

- c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Dat er twee verschillende cursussen worden aangeboden. De STAP is ook eigenlijk geen cursus, en hier noemen wij die ook niet zo. Het is een programma. Je krijgt ook niet een certificaat waar op staat dat je geslaagd bent voor het pleegouderschap. Pleegouder word je pas als het kind er is. Pleegzorg en adoptie zijn twee verschillende dingen momenteel.

3) Voorwaarden

- a) Welke voorwaarden voor het pleegouderschap zijn u bekend?

Er is een verklaring van geen bezwaar nodig...daarnaast ook een medische verklaring. In principe kijkt de eigen gedragswetenschapper hiernaar en anders een onafhankelijk arts. Bij bijvoorbeeld een manische depressie, dan moet dit minimaal bespreekbaar zijn. Vandaar dus ook de medische verklaring. Verder moeten mensen boven de 21 jaar zijn. Er is geen bovengrens, de leeftijd is verder een bespreekbaar iets. Daarnaast zijn er de vijf pedagogische criteria, die zijn jullie vast bekend. Er mogen best begeleidingspunten zijn. Er moet wel een basis zijn om een kind te kunnen opvoeden. We kijken niet puur naar IQ en geaardheid etc, we kijken naar de mogelijkheden.

- b) Welke voorwaarden voor het adoptieouderschap zijn u bekend?

Bij adoptie is dit erg streng vanuit het land van herkomst. De voorwaarden zijn bij de landen verschillend.

Ik vind het raadsonderzoek niet transparant. Wanneer je bijvoorbeeld de leeftijdsgrens passeert, komt er een IBO toets. De B en de O staan voor bijzondere omstandigheden. Dan krijg je vijf toetsen en een korte soort STAP. De Raad maakt hier een verslag van dat je nauwelijks mag inzien. Bij ons stonden er verkeerde dingen in, en die geef je dan door. Maar je krijgt de aanpassing niet te zien. Toen kregen we een brief dat we niet in aanmerking zouden kunnen komen. Toen hebben we gebeld om de reden, en deze bleek op verkeerd omschreven wensen. Nou, dan moet alles weer naar het Ministerie van Justitie en die stuurt het weer naar de Raad en dan komt er een verlengd onderzoek. Dit alles is heel erg frustrerend.

- c) Welke overeenkomsten ziet u in de voorwaarden voor het pleegouder- en het adoptieouderschap?

Nou bij adoptie komt er een bewijs omtrent goed gedrag en bij pleegzorg ook zo iets, alleen dan een bewijs van geen bezwaar.

- d) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Nee, ik denk niet dat er meer overeenkomsten zouden moeten zijn.

- e) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Er moet wel samengewerkt worden, maar er moet niet één voorlichtingprogramma komen. Ik vind het jammer, vaak moeten de mensen al een keuze maken voordat de informatie avond bezocht wordt. We zouden een soort besluitvormingstraject aan moeten bieden aan mensen die geen keuze kunnen maken, zo kunnen we hen helpen in het proces om of adoptieouder, of pleegouder te worden of geen van beide. Verder moet er meer samengewerkt worden, omdat dit plezieriger is voor mensen, zo valt er te winnen in frustratie. Bijvoorbeeld wanneer iemand al het hele adoptietraject door is en die persoon wil overstappen naar pleegzorg, dan zou dat makkelijker moeten kunnen zijn.

Verder vind ik dat de kinderwens als hoofdmotivatie niet bij pleegouders past. Je wordt niet een ouder van een kind. De on vervulde kinderwens moet verwerkt zijn voordat je pleegouders wilt worden. Er zijn behoorlijke verschillen, denk maar aan het openen van een spaarrekening of het erven.

4) De voorbereiding (STAP en Voorbereiding SAV)

(Bent u bekend met zowel de STAP-cursus als de voorbereiding van de SAV? Zo ja, dan zijn we benieuwd naar uw antwoorden op de volgende vragen.)

- a) Waar ziet u overeenkomsten in de voorbereiding van aspirant pleegouders en aspirant adoptieouders?

Inhoudelijk zullen de voorlichtingen redelijk overeenkomen qua thema's. Ook wordt er bij beiden gewerkt met ervaringsverhalen.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Nee, dit moet apart blijven. Nu moeten mensen bij pleegzorg vaak een levensboek invullen. Dat vind ik ook een hele goede voor adoptie. Daar had ik als adoptieouder ook wat aan gehad.

- c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Het verschil zit hem in of het een eigen kind wordt of juist niet. Die kinderwens heeft daar alles mee te maken.

5) Financiering

- a) Welke wijze van financiering voor pleegzorg zijn u bekend?

De pleegzorgvergoeding wordt niet benoemd in de STAP. De onkostenvergoeding is 15 euro per dag. Maar dit wordt vaak pas na de STAP benoemd.

- b) Welke wijze van financiering voor adoptie zijn u bekend?

Dat is gewoon duidelijk, de sociale verzekeringsbank geeft nu gewoon 3500 euro als standaardbedrag in plaats van het aftrekken van de belasting. Ik vind dat een goede zaak, want de verantwoording aan de belasting kan heel frustrerend zijn. Een adoptie kost ongeveer 20.000 euro. Verder geven sommige ziektekostenverzekers een kleine vergoeding.

- c) Welke overeenkomsten ziet u in de wijze van financiering van pleegzorg en adoptie?

Nee, die zijn er niet.

- d) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Geen, een adoptiekind is gewoon een eigen kind.

(We zijn geïnteresseerd in uw mening over de samenwerking tussen pleegzorg en adoptie en we willen weten hoe uw instelling daarin staat.)

6) Het debat pleegzorg en adoptie

- a) Hoe speelt het debat binnen uw instelling?

Ja, dat speelt. Er komen steeds meer mensen met een kinderwens. Theoretisch is het mooi als een pleegouder voogd wordt als het perspectief duidelijk is. Dit is wel idealistisch. Mijn manager is hier helemaal niet voor. De moeder blijft toch in beeld. Bij voogdijverschuiving is er geen begeleiding meer. Je start als pleegouder en niet als ouder. Een kind in de voogdijregeling, dat wil niet altijd goed gaan. Ik begrijp het ideaal van hoogleraar Juffer wel. Maar praktisch gezien werkt het niet zo denk ik. We zijn als instelling wel veel met de pleegoudervoogdijregel bezig. Soms is het goed dat het er is en dan lijkt adoptie logisch. Maar dat hangt af van de situatie. Je kunt denk ik niet stellen dat er na zoveel jaar adoptie zou moeten volgen, dat idee is te zwart wit.

- b) Welke ontwikkelingen met betrekking tot dit debat zijn u (verder) bekend?

De SAV staat duidelijk open voor samenwerking in de algemene informatie-avond. Verder is het Deltaplan mij bekend: gezinsvoogden zijn er mee bezig. De begeleiding stopt dan en dat is nogal wat.

- c) Wat is de visie van uw instelling met betrekking tot samenwerking tussen pleegzorg en adoptie?

Er wordt bijvoorbeeld samengewerkt met de William Schrikker Pleegzorg.

- d) Wat is uw persoonlijke visie?

Er is bijvoorbeeld Basic Thrust, een particuliere hulpverleningsinstelling, zoek maar eens op het internet. De ingang naar ondersteuning moet makkelijker en minder beladen zijn. Een grote instelling als bureau Jeugdzorg is niet altijd goed bereikbaar en kan hoogdrempelig zijn. Het is beladen omdat de genetische herkenning van adoptieouders met het kind er niet is. Dan is het juist goed als een buitenstaander meekijkt. Maar ik hoor mensen wel eens zeggen: “als iemand zijn eigen kind al niet eens kan opvoeden.” Normen spelen een rol bij die beladenheid. De nadruk moet minder liggen bij het falen.

Dit zou verholpen kunnen worden door een mentaliteitsverandering en door bijvoorbeeld een SIRE campagne met bijvoorbeeld ‘Als je er als ouder even niet uitkomt’ als slogan. Jeugd en Gezincentra worden opgericht en ik hoop dat dit ook bijdraagt aan de laagdrempeligheid van de hulpverlening. GGD-artsen hebben vaak al ingang, daar kan meer in gebeuren. Mensen moeten hulp vragen meer als gewoon gaan zien. Scholen kunnen bijvoorbeeld hulpverleners uitnodigen om te komen vertellen over de hulpverlening.

(De volgende vragen hebben betrekking op de haalbaarheid van een mogelijke samenwerking in de voorlichting van pleegzorg en adoptie:)

7) Haalbaarheid

- a) *Stelling: Pleegzorg en adoptie zouden één gezamenlijk voorlichtingstraject moeten aanbieden. Bent u eens of oneens met deze stelling? Waarom wel of waarom niet?*

Nee, het informatietraject wel. Er mag inderdaad wel een soort besluitvormingstraject komen, van een aantal bijeenkomsten, daar mag meer in gedaan worden. Verder zijn pleegzorg en adoptie nu verschillend.

- b) *Waar ziet u mogelijkheden om dit idee in de praktijk te brengen?*
- juridisch*
 - maatschappelijk*
 - praktisch*

Op juridisch gebied is men daar al mee bezig, kijk maar naar het Delta plan. De praktijk zal daar inhoud aan moeten geven. We zijn samen maatschappelijk verantwoordelijk om kinderen een juiste plaats te geven. Ik vind dat de voorzieningen, maar ook instellingen zoals de Fiom en MEE beter moeten samenwerken. Er is nu een soort registratiesysteem, ESAR genoemd. Waarin je als hulpverlener kunt melden en met de hulpverleners die rond het kind bezig zijn

en ook zorgen hebben kunt samenwerken wat er met het kind moet gaan gebeuren. Alleen is zichtbaar welke zorgmeldingen er zijn gedaan tijdens de laatste drie maanden, helaas niet langer. Dat soort samenwerkingsvormen zijn belangrijk.

c) Waar ziet u belemmeringen?

- juridisch
- maatschappelijk
- praktisch

Je komt op je gevoel uit. Niet alle mensen kunnen dit gevoel beschrijven of luisteren ernaar. Als het ondoorzichtig en onduidelijk wordt dan worden de verwachtingen van ouders te groot. Een kinderwens moet kunnen worden afgesloten, voordat men een pleegzorgtraject in gaat.

d) Hoe denkt u dat dit idee in de praktijk zou moeten worden gebracht?

Zie antwoord b.

e) Bent u van mening dat pleegzorg- en adoptie-instellingen samen moeten werken?

Ja, er moet meer samengewerkt worden. Ik kan je zo een casus vertellen waarin dat niet loopt. De posities ten opzichte van de instellingen moeten duidelijk zijn. De NVP kan deze contacten aangaan bijvoorbeeld.

Slot

- Zijn er nog andere vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst?

Succes

*Hartelijk bedankt voor uw medewerking.
Dennis Fink en Sarah Docter*

5. Vragenlijst voor hulpverleners: een pleegzorgwerker

Algemene informatie

- Voor welke instelling werkt u?

William Schrikker Pleegzorg

- Wat is uw functie?

Pleegzorgwerker

- Kunt u in grote lijnen vertellen wat uw werkzaamheden zijn op het gebied van pleegzorg en/of adoptie?

Ik houd me bezig met het begeleiden van pleeggezinnen tijdens de plaatsing van een pleegkind.

(We stellen enkele vragen over uw mening met betrekking tot overeenkomsten, uw wensen en verschillen tussen pleegzorg en adoptie. Deze vragen hebben we onderverdeeld in vijf onderwerpen:)

1) De keuze voor pleegzorg en/of adoptie

- a) Waarom kiezen mensen volgens u voor het pleegouderschap en/of het adoptieouderschap?

Ik weet te weinig van adoptie. Meestal kiezen ze voor adoptie omdat het hun eigen kind wordt. Ouders zijn ver weg en soms onbekend. Je hebt gezag en kunt bijvoorbeeld de naam wijzigen. Meestal zijn het mensen die ongewenst kinderloos zijn. Pleegouders hebben te maken met ouders, adoptieouders lijken daar geen behoefte aan te hebben. Ouders blijven bij pleegzorg betrokken. Pleegouders moeten samenwerken met de hulpverleners.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Dat mensen algemeen de zorg op zich willen nemen voor het kind van een ander, een kind dat het niet goed heeft. Het moeten mensen zijn die een kind een plek willen geven.

- c) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Oudere mensen kiezen vaak voor pleegzorg omdat ze toch iets willen betekenen, dat moet ook kunnen.

2) De pleegzorg- en adoptieprocedure

(Bent u bekend met zowel de pleegzorg- als de adoptieprocedure? Zo ja, dan zijn we benieuwd naar uw antwoorden op de volgende vragen.)

- a) Welke overeenkomsten ziet u tussen beide procedures?

Ze krijgen beiden voorlichtingsbijeenkomsten, daar zie ik belangrijke overeenkomsten. Het zijn vaak dezelfde onderwerpen, zoals hechting loyaliteit en de start van een plaatsing. Alleen bij pleegzorg komt er bij dat ouders een plek krijgen en dat pleegouders samen moeten werken met de hulpverleners.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Het gezinsonderzoek zou aangevuld kunnen worden met de eigenaardigheden van de pleegzorg. Verder is het al bijna hetzelfde.

- c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

De contacten met ouders en de hulpverlening. De criteria voor adoptieouders zijn veel strenger.

3) Voorwaarden

- a) Welke voorwaarden voor het pleegouderschap zijn u bekend?

De criteria en het gezinsonderzoek.

- b) Welke voorwaarden voor het adoptieouderschap zijn u bekend?

Er is een leeftijdsgrens, je moet in NL wonen en voor een land kiezen.

- c) Welke overeenkomsten ziet u in de voorwaarden voor het pleegouder- en het adoptieouderschap?

Bij pleegzorg hangt veel af van de pleegouders. Daarom worden in het gezinsonderzoek meer normen en waarden besproken. Er zijn geen strenge regels wat betreft leeftijd en achtergrond.

- d) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Adoptie zou meer begeleiding moeten krijgen, de nazorg moet structureler. Er is vaak wel dezelfde problematiek als bij pleegzorg. Je moet je verhaal kwijt kunnen, want er komt een kind. Het gezin verandert. Nu vragen adoptieouders te laat om hulp.

- e) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

-

4) De voorbereiding (STAP en Voorbereiding SAV)

Bent u bekend met zowel de STAP-cursus als de voorbereiding van de SAV? Zo ja, dan zijn we benieuwd naar uw antwoorden op de volgende vragen.

- a) Waar ziet u overeenkomsten in de voorbereiding van aspirant pleegouders en aspirant adoptieouders?
- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?
- c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Nvt

5) Financiering

- a) Welke wijze van financiering voor pleegzorg zijn u bekend?
- b) Welke wijze van financiering voor adoptie zijn u bekend?
- c) Welke overeenkomsten ziet u in de wijze van financiering van pleegzorg en adoptie?
- d) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Nvt

We zijn geïnteresseerd in uw mening over de samenwerking tussen pleegzorg en adoptie en we willen weten hoe uw instelling daarin staat.

6) Het debat pleegzorg en adoptie

- a) Hoe speelt het debat binnen uw instelling?

Te weinig. Er is een groot tekort aan pleegouders. Het is ingewikkeld op welke manier adoptie en pleegzorg elkaar kunnen aanvullen.

- b) Welke ontwikkelingen met betrekking tot dit debat zijn u (verder) bekend?

-

- c) Wat is de visie van uw instelling met betrekking tot samenwerking tussen pleegzorg en adoptie?

-

- d) Wat is uw persoonlijke visie?

Een goed idee als adoptie en pleegzorg elkaar kunnen aanvullen. Nu wordt veel geld en kracht ingezet om een kind uit het buitenland te helpen, dat dan met een cultuurschok te maken krijgt, terwijl je kinderen hier zou kunnen helpen.

Je zou binnen de adoptieprocedure meer informatie moeten geven over de mogelijkheden bij pleegzorg.

(De volgende vragen hebben betrekking op de haalbaarheid van een mogelijke samenwerking in de voorlichting van pleegzorg en adoptie)

7) Haalbaarheid

- a) *Stelling:* Pleegzorg en adoptie zouden één gezamenlijk voorlichtingstraject moeten aanbieden. Bent u eens of oneens met deze stelling? Waarom wel of waarom niet?

Lastig, maar waarom eigenlijk niet. Ik ben niet bekend genoeg met de voorlichting. Er zijn duidelijk voor- en nadelen, maar de stap naar pleegzorg wordt dan misschien kleiner. Als je maar niet opnieuw het traject in moet. Daar zou je elkaar moeten aanvullen. Het lijkt veel op elkaar.

- b) Waar ziet u mogelijkheden om dit idee in de praktijk te brengen?
- juridisch
 - maatschappelijk
 - praktisch

-

- c) Waar ziet u belemmeringen?
- juridisch
 - maatschappelijk
 - praktisch

Je zit met financiële en wettelijke beperkingen.

- d) Hoe denkt u dat dit idee in de praktijk zou moeten worden gebracht?
- Bent u van mening dat pleegzorg- en adoptie-instellingen samen moeten werken?

Er mag geen dubbel onderzoek meer gedaan worden. Je kunt thema 's die overeenkomen samenvoegen zoals loyaliteit en hechting. Speciale thema 's kun je apart doen.

Slot

- Zijn er nog andere vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst?
-

Hartelijk bedankt voor uw medewerking.

Dennis Fink en Sarah Docter

6. Vragenlijst voor hulpverleners:

Algemene informatie

- Voor welke instelling werkt u?

William Schrikker Pleegzorg

- Wat is uw functie?

Werving en matching, als mede pleegzorgbegeleiding

- Kunt u in grote lijnen vertellen wat uw werkzaamheden zijn op het gebied van pleegzorg en/of adoptie?

Werving: aspirant pleegouders krijgen van mij een informatiepakket. Daarna ga ik ze bellen en maak ik een afspraak voor een oriënterend gesprek. Negen van de tien mensen willen dat graag. Soms zijn mensen al ver in het adoptietraject en is het gezinsonderzoek al achter de rug. Voor de aspirant pleegouders blijf ik contactpersoon tot de matching, omdat ik de mensen ken en mee heb gemaakt.

We stellen enkele vragen over uw mening met betrekking tot overeenkomsten, uw wensen en verschillen tussen pleegzorg en adoptie. Deze vragen hebben we onderverdeeld in vijf onderwerpen:

1) De keuze voor pleegzorg en/of adoptie

- a) Waarom kiezen mensen volgens u voor het pleegouderschap en/of het adoptieouderschap?

Verschillend. Beiden kiezen voor een kind. Bij adoptie is het vaak zo dat ze geen kinderen kunnen krijgen. Pleegouders gaan toch eerder voor het kind van een ander, heel bewust, ze willen nog iets betekenen. Als bij pleegouders de kinderwens vooropstaat zijn ze adoptief ingesteld, dat kan ook.

Pleegzorg is voor sommigen de tweede keus als ze bij adoptie vastlopen, maar vaak realiseren ze zich de voordelen. Bij pleegouders hebben de biologische ouders een plek, dat kan prettig zijn, het klopt dan beter.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Je zit op de plek van de biologische ouders, je kiest voor een kind en laat ook ouders toe. Nu nemen beide een plek in van de ouders, maar ouders zijn onlosmakelijk verbonden aan het kind. Dat is bij adoptie wezenlijk anders, omdat ze vaak niet concreet fysiek aanwezig zijn. Soms denk ik dat het ook zou helpen als ook adoptiekinderen hun ouders eerder zouden zien. Ze kunnen dan zien hoe het voelt en ze kunnen de tekortkomingen van hun ouders zien.

- c) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Ik begrijp de keuze voor adoptie soms niet, dat een kind uit zijn eigen cultuur gehaald wordt. Na de plaatsing staan ze er alleen voor. Maar ook adoptiekinderen zijn kinderen met problemen, hebben een schade opgelopen. Ik denk dat adoptieouders niet kiezen voor de ouders. Zolang dat zo is blijft het ingewikkeld.

2) De pleegzorg- en adoptieprocedure

Bent u bekend met zowel de pleegzorg- als de adoptieprocedure? Zo ja, dan zijn we benieuwd naar uw antwoorden op de volgende vragen.

- a) Welke overeenkomsten ziet u tussen beide procedures?

Het is duurder en kost meer geld bij adoptie, tegenovergesteld bij pleegzorg, dat is gratis. Het lijkt alsof je inkoopt als aspirant adoptieouders, bij pleegzorg ben je meer de klant. Bij adoptie ga je een molen in, er is een lange wachttijd.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Dat ouders een plek krijgen, ook al zijn ze wel of niet fysiek aanwezig. Ze zijn er namelijk wel en daarom moet je er iets mee.

- c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

-

3) Voorwaarden

- a) Welke voorwaarden voor het pleegouderschap zijn u bekend?

De vijf criteria uit het gezinsonderzoek.

- b) Welke voorwaarden voor het adoptieouderschap zijn u bekend?

Er is ook een soort gezinsonderzoek, misschien vergelijkbaar met die bij de pleegzorg. Maar er zijn hogere standaards betreft inkomen, wonen en medische achtergronden. Bij pleegzorg kun je een aanbod formuleren

- c) Welke overeenkomsten ziet u in de voorwaarden voor het pleegouder- en het adoptieouderschap?

-

- d) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Dat mensen stabiel gevonden worden en men met een pedagogische visie naar hun mogelijkheden kijkt. Het opvoeden van het kind van een ander vraagt nogal wat.

- e) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Waar gaat het eigenlijk om: je wilt een kind tot een evenwichtig en sterk mens opvoeden. Je wilt betekenis geven aan het leven van een kind. Ook bij adoptie zijn de kinderen vaak beschadigd, dat vergt veel. Maar ook pleegouders willen het kind iets geven.

4) De voorbereiding (STAP en Voorbereiding SAV)

Bent u bekend met zowel de STAP-cursus als de voorbereiding van de SAV? Zo ja, dan zijn we benieuwd naar uw antwoorden op de volgende vragen.

- a) Waar ziet u overeenkomsten in de voorbereiding van aspirant pleegouders en aspirant adoptieouders?
- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?
- c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Nvt

5) Financiering

- a) Welke wijze van financiering voor pleegzorg zijn u bekend?
- b) Welke wijze van financiering voor adoptie zijn u bekend?
- c) Welke overeenkomsten ziet u in de wijze van financiering van pleegzorg en adoptie?
- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Nvt

We zijn geïnteresseerd in uw mening over de samenwerking tussen pleegzorg en adoptie en we willen weten hoe uw instelling daarin staat.

6) Het debat pleegzorg en adoptie

- a) Hoe speelt het debat binnen uw instelling?

Men is ermee bezig of in adoptieland potentiële pleegouders zitten. Er zijn signalen, dat er te veel vooroordelen bij aspirant adoptieouders bestaan. Aspirant adoptieouders denken dat een pleegkind zo maar kan worden weggehaald. Dit is niet zo. Dit is voor veel aspirant adoptieouders een eye-opener.

- b) Welke ontwikkelingen met betrekking tot dit debat zijn u (verder) bekend?

-

- c) Wat is de visie van uw instelling met betrekking tot samenwerking tussen pleegzorg en adoptie?

Het is nu nog een taboe als pleegouders adoptief ingesteld zijn, dat is misschien wel een aandachtspunt, meer niet. Ook pleegouders zijn gek op de kinderen, hechting is dan wel een thema.

d) Wat is uw persoonlijke visie?

Absoluut, je kunt de verschillen wegwerken. Bij adoptie wordt de behoefte aan adoptieouders kleiner

(De volgende vragen hebben betrekking op de haalbaarheid van een mogelijke samenwerking in de voorlichting van pleegzorg en adoptie)

7) Haalbaarheid

a) *Stelling: Pleegzorg en adoptie zouden één gezamenlijk voorlichtingstraject moeten aanbieden. Bent u eens of oneens met deze stelling? Waarom wel of waarom niet?*

Wel eigenlijk, het grootste verschil is dat de plek van ouders anders is. Daar moet bij worden stilgestaan.

- b) Waar ziet u mogelijkheden om dit idee in de praktijk te brengen?
- juridisch
 - maatschappelijk
 - praktisch

Er moet een maatschappelijke draai gemaakt worden. Wat houdt pleegzorg echt in, dan kan het een alternatief worden en is er meer samenwerking nodig

- c) Waar ziet u belemmeringen?
- juridisch
 - maatschappelijk
 - praktisch.

Nu maakt iedereen nog te veel zijn eigen ding, beheert zijn eigen groep.

- d) Hoe denkt u dat dit idee in de praktijk zou moeten worden gebracht?

-

- e) Bent u van mening dat pleegzorg- en adoptie-instellingen samen moeten werken?

De samenwerking lukt tussen de verschillende pleegzorgvoorzieningen al niet. Er is misschien weinig bereidheid om samen te werken. Men werkt niet met hetzelfde doel.

Slot

- Zijn er nog andere vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst?

-

Hartelijk bedankt voor uw medewerking.

Dennis Fink en Sarah Docter

1. Vragenlijst voor deskundigen: T. Weterings

Algemene informatie

- Mogen wij u naam gebruiken?

Dat mag.

- Wat is uw functie?

Op dit moment ben ik gastmedewerker aan de universiteit in Leiden. Eerder was ik pedagoog en senior onderzoeker.

- Kunt u in grote lijnen vertellen wat uw werkzaamheden zijn op het gebied van pleegzorg en adoptie?

Vanaf 1970 heb ik onderzoeken gedaan, voornamelijk met betrekking tot pleegzorg. Ik heb ook onderzoeken gedaan naar kindbescherming, maar wel vanuit pleegzorg. Ik heb bijvoorbeeld onderzoek gedaan naar de vrijwillige plaatsing. Die komt niet vaak voor gelukkig. Men kan er geen grip op krijgen, want ieder moment kan er een terugplaatsing komen. Ook heb ik bijvoorbeeld onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van het pleegkind en de relatie tussen kind en ouders. Verder heb ik onderzocht welke problematiek er is bij kinderen bij wie er niet voor een uithuisplaatsing is gekozen.

Pleegzorg en adoptie

- Hoe speelt de discussie rond pleegzorg en adoptie binnen uw vakgebied?

Niet of nauwelijks. Als bijvoorbeeld kinderen vanuit het perspectief van pleegouders zich goed ontwikkelen bij de pleegouders en biologische ouders willen een terugplaatsing terwijl pleegouders dit niet in het belang van het kind vinden, dan is 'adoptief ingesteld' zijn een scheldwoord. Pleegouders worden in een dergelijke situatie dan als niet meewerkende pleegouders beschouwd, ook in gevallen waarin zij gelijk hebben.

Verder is de discussie er niet, op enkele studiedagen na dan.

(We stellen enkele vragen over uw mening met betrekking tot overeenkomsten, uw wensen en verschillen tussen pleegzorg en adoptie. Deze vragen hebben we onderverdeeld in vijf onderwerpen)

1) De keuze voor pleegzorg en/of adoptie

- Welke overeenkomsten ziet u tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen?

Er zijn geen overeenkomsten. Een adoptieouder is een heel ander soort mens. Vroeger lag het dichter bij elkaar. Adoptieouders zaten ook in de NVP. Dat is nu onvoorstelbaar geworden. De overeenkomsten zijn dat adoptieouders en pleegouders beiden voor een ander kind willen zorgen, die niet uit de ouders is geboren.

b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Wat is het voordeel van het zien van overeenkomsten? Interessanter is wat nu specifiek is voor adoptieouders, adoptiekinderen en diens biologische ouders en wat nu specifiek is voor pleegouders, pleegkinderen en diens ouders.

Als reactie op jullie onderzoeksvraag zou ik willen zeggen dat de gezamenlijkheid nu niet kan. Je moet veel voor adoptie over hebben, alleen al financieel. Voor sommigen is adoptie al niet eens mogelijk. De mentaliteit is ook anders, mensen willen een kind voor zichzelf. Daar is overigens niets mis mee, om dat te willen. Adoptie duurt tot de volwassenheid. Bij pleegouders is dat anders. De meeste pleegouders willen graag een kind in nood helpen. De pleegouders hebben ook veel vaker al eigen kinderen. Dan hebben mensen vaak gewoonweg nog ruimte in huis, en liefde over voor nog een kind. Het is belangrijk om dat onderscheid ook te benoemen in de scriptie, met cijfers. Er is nog een verschil. In principe willen adoptieouders een zo jong mogelijk en gezond mogelijk kind adopteren. Dat verandert nu, omdat dat niet altijd meer mogelijk is. Maar bij pleegzorg hebben we vaak te maken met kinderen met gedragsproblemen. Geadopteerden hebben ook wel problemen, er komt later een identiteitsvraag. Dat kan ook heel diep gaan, maar dat is toch een heel ander soort problematiek. Dat adoptiekinderen ook steeds vaker met gedragsproblemen te kampen hebben heeft te maken met het feit dat zij steeds ouder worden. Pleegzorg is er voor kinderen van alle leeftijden. Adoptieouders zoeken naar een kind dat bij hen past; het liefste een kind dat ongeschonden en jong is. Bij pleegouders is dat niet aan de orde.

c) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Dat moet niet. De mentaliteit van hulpverleners moet veranderen wanneer we de verschillen tussen pleegzorg en adoptie kleiner zouden willen maken. Een terugplaatsing na 8 jaar, dat kan nog steeds, omdat men vindt dat ouders het recht hebben om op te voeden, of dat kinderen het recht hebben om door hun biologische ouders te worden opgevoed. Maar 8 jaar is te lang. In eerste instantie moeten bureau Jeugdzorg en de voorzieningen voor pleegzorg dan qua mentaliteit veranderen.

2) De pleegzorg- en adoptieprocedure

- Welke overeenkomsten ziet u tussen beide procedures?

Aspirant ouders of pleegouders moeten allemaal een cursus volgen. Maar de inhoud is heel anders. Pleegouders mogen zich niet hechten, terwijl dat pedagogisch heel erg slecht is. Het kind mag zich ook niet hechten, want het kind kan zich in die omstandigheden ook niet hechten. De SIRE-campagne laat de tijdelijkheid van het ouderschap zien en pleegouders zijn hulpverleners. Daar ben ik tegen. Pleegouders zijn oudervervangers. Het gevolg is dat de positie van pleegouders en adoptieouders 100% verschillend is. Pleegouders hebben niets te zeggen. Dat aspect zou meer vergelijkbaar moeten worden.

c) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Behalve dat niet; alleen dat 2 jaar pleegkind zijn is meer dan lang genoeg. Vanaf dat moment, zou de positie van pleegouders dezelfde moeten zijn als die van adoptieouders. Het Verschoven Gezag spitst de voogdij toe bij bureau jeugdzorg. Het grote nadeel daarvan is,

vind ik, dat pleegouders dan nog steeds niets te zeggen hebben. Het voordeel ervan is, dat er kan worden ingegrepen als biologische ouders moeilijk doen. Dat zijn niet altijd goed functionerende mensen. Er kunnen in die gevallen dan hulpverleners, juristen en anderen er omheen gaan staan. Bij voogdijregeling heb je het nadeel: pleegouders willen niet in de strijd met ouders. De ouders horen bij het kind, en daar ga je niet de strijd mee aan.

Ik geef jullie het volgende artikel mee waarin ik hierover heb geschreven:

Is pleegoudervoogdij aan te raden? *Pleegcontact* 26, pp. 6-7.

c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

-

3) Voorwaarden

a) Welke voorwaarden voor het pleegouderschap zijn u bekend?

b) Welke voorwaarden voor het adoptieouderschap zijn u bekend?

Het verschil met adoptieouders is dat het daar vaak gaat om buitenlandse kinderen. Die hebben op een heel andere manier te maken met de biologische ouders. Pleegouders hebben altijd te maken met ouders. Adoptieouders gaan niet allemaal even zorgvuldig om met informatie over de achtergronden van het kind. Wanneer er te weinig informatie wordt gegeven, dan wordt er veel aan de fantasie over gelaten en dat kan een wig zijn tussen kinderen en adoptieouders. Dit is niet-loyaal-zijn aan de ouders, maar dit heeft met de identiteitsvraag te maken. Kinderen willen weten waar bijvoorbeeld zijn muzikaliteit vandaan komt en dat is heel logisch.

- Welke overeenkomsten ziet u in de voorwaarden voor het pleegouder- en het adoptieouderschap?

Eisen aan pleegouders zijn veel hoger, want zij hebben te maken met andere kinderen. Die kinderen hebben geen ontwikkelingsachterstand, want dat zou betekenen dat er wat in te halen valt. Je zou eerder moeten spreken van kinderen met een ontwikkelingsverstoring. Pleegkinderen kunnen soms heel bizar gedrag laten zien. Ik weet niet of de eisen voor het adoptieouderschap nu lager zijn, maar die verstoring en het feit dat pleegouders met biologische ouders te maken hebben maakt wel dat er andere dingen van je worden gevraagd.

d) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Nee, adoptieouders hoeven nu eenmaal niet om te gaan met een ontwikkelingsverstoring. Het adoptiekind kent ook wel vaker ontwikkelingsproblemen, vanwege de hogere leeftijd. Wanneer een kind ouder is, dan heeft het langer in een tehuis gezeten, waar het niet heeft kunnen hechten. Als je je niet hebt kunnen hechten, is er geen gewetensvorming. Het kind kan dan geen normen en waarden internaliseren. In dat geval zou ik adoptieouders afraden te adopteren, deze kinderen zijn niet te redden.

- Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Achtergronden van kinderen en pleeg- en adoptieouders verschillen.

4) De voorbereiding (STAP en Voorbereiding SAV)

- Waar ziet u overeenkomsten in de voorbereiding van aspirant pleegouders en aspirant adoptieouders?

Ik ken de Via niet zo goed. De STAP kent thema's als 'afscheid nemen', 'niet hechten' en het 'contact met ouders'. Pleegouders moeten leren om met een moeilijk kind om te gaan. Zij kunnen een hoop problemen tegenkomen. Bij verwaarlozing is er te weinig hechting en kunnen kinderen in mindere mate een band aangaan. Het geweten is dan ook niet ontwikkeld, want deze ontstaat vanuit de behoefte aan liefde, aandacht en waardering. Pleegouders verbazen zich soms bijvoorbeeld dat een kind van 8 jaar buiten de deur allemaal kattenkwaad uithaalt. Ik heb voor sommige pleegouders een enorme bewondering voor hun fijnzinnigheid

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

-

- c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

-

5) Financiering

- a) Welke overeenkomsten ziet u tussen de financiering van pleegzorg en adoptie kiezen?

Geen. Adoptieouders kunnen hun kind opvoeden als een eigen kind en zijn op dezelfde manier financieel verantwoordelijk.

Bij pleegzorg zouden we 2 jaar moeten aanhouden. Daarna wordt het moeilijker om tegen pleegouders te zeggen dat ze financieel zelf verantwoordelijk worden. Kinderen zijn soms gehandicapt of hebben andere extra zorg nodig.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

-

- c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

(De volgende vragen hebben betrekking op de haalbaarheid van een mogelijke samenwerking in de voorlichting van pleegzorg en adoptie:)

5) Haalbaarheid

- a) *Stelling:* Pleegzorg en adoptie zouden één gezamenlijk voorlichtingstraject moeten aanbieden. Bent u eens of oneens met deze stelling? Waarom wel of waarom niet?

Het probleem is dat er nu helemaal geen overeenkomsten zijn. Als hulpverleners in mentaliteit veranderen misschien wel.

- b) Waar ziet u mogelijkheden om dit idee in de praktijk te brengen? (Denk aan juridische, maatschappelijke en praktische aspecten)

Juridisch gebeurt er al van alles. Pleegouders worden misschien na 2 jaar voogd. Wat goed is, onder de voorwaarde dat de pleegouders beschermd zijn in het contact met biologische ouders. Pleegouders moeten niet verantwoordelijk worden gesteld voor de strijd met ouders.

Zie ook het artikel. Op maatschappelijk gebied denk ik dat de mentaliteit moet veranderen. Het idee dat ouders in alle omstandigheden het recht hebben om hun kind op te voeden, ook als ze dat niet kunnen, moet veranderen. Ouders blijven ouders en moeten een rol blijven spelen, maar kunnen niet altijd opvoeden. Het is van belang dat ouders accepteren dat er pleegouders zijn, dan kunnen ouders veel betekenen voor het kind. De hulpverlening stelt terugplaatsing nu als doel, dat moet nu altijd open blijven als mogelijkheid.

Verder is er het beter beschermd rapport, en dan moet je maar kijken naar de werkgroep herziening wetgeving kinderbescherming aug. 2006.

- d) Waar ziet u belemmeringen? (Denk aan juridische, maatschappelijke en praktische aspecten)

De maatschappelijke opvattingen van het recht om door je eigen ouders te worden opgevoed in alle omstandigheden, moet veranderen. Pleegouders kunnen vaak geen advocaat betalen. Als pleegouders zich beroepen op het blokkaderecht dan wordt er gezegd dat je niet meewerkt aan de terugplaatsing door BJZ en door de zorgaanbieder.

Dennis: In het AD stond een artikel over dat het pleegouderschap misschien een betaalde baan wordt. Wat vindt u daarvan?

Hier ben ik het niet mee eens. Dat is anders bij kinderen van 14 of 15 jaar, waarbij professionele hulp nodig is. Dan heb je het gezinshuis. Het is misschien goed voor bepaalde kinderen, kinderen die geschonden zijn, die de liefde van pleegouders niet meer kunnen verdragen. Die kinderen worden ook vaak afgeschreven als niet volwaardig mens. Maar zou jij het leuk vinden wanneer je ouders betaald zouden zijn om je ouder te zijn? Nee! Daarnaast als je betaald wordt, moet je doen wat de opdrachtgever zegt.

In Engeland bieden ze pleegouders soms de mogelijkheid voor adoptie aan. Ik ben ook tegen adoptie door pleegouders. Ik ben wel voor voogdijoverdracht. Ik ben alleen voor adoptie wanneer het om een zwakke adoptie gaat. De banden met ouders moeten aanwezig zijn: pleegkinderen hebben vaak ook nog eens bij deze ouders gewoond.

- d) Hoe denkt u dat dit idee in de praktijk zou moeten worden gebracht?

Zie bovengenoemd.

- e) Bent u van mening dat pleegzorg- en adoptie-instellingen samen moeten werken?

Nee, nu niet. Ze hebben niets gemeenschappelijk, het verschil is te groot.

Dennis: wat vindt u dan van het idee om de aspirant pleegouders en adoptieouders gezamenlijk informatie te geven over adoptie en pleegzorg voordat de trajecten beginnen? Sommige aspirant adoptieouders hebben bijvoorbeeld helemaal geen idee wat pleegzorg is.

Je moet oppassen dat pleegzorg niet de tweede keus wordt, adoptie duurt jaren, en pleegzorg niet. Dat risico zit er in. Maar het idee dat mensen beter geïnformeerd een keuze maken voor het één of voor het ander, vind ik wel een goed idee.

Slot

- Zijn er nog andere vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst?

Ik vond het interessant. Ik ben benieuwd wat er allemaal uitkomt.

Hartelijk bedankt voor uw medewerking.

Dennis Fink en Sarah Docter

2. Vragenlijst voor deskundigen: Emeritus hoogleraar R. Hoksbergen

Algemene informatie

a) Mogen wij u naam gebruiken?

Ja, indien ik een uitgewerkt exemplaar van het interview krijg.

b) Wat is uw functie?

Emeritus hoogleraar Adoptie aan de universiteit van Utrecht.

c) Kunt u in grote lijnen vertellen wat uw werkzaamheden zijn op het gebied van pleegzorg en adoptie?

Ik doe onderzoek sinds 1975. Ik houd me bezig met onderwijs, hulp aan volwassenen, aan geadopteerden en aan adoptieouders. En ik geef lezingen.

Pleegzorg en adoptie

- Hoe speelt de discussie rond pleegzorg en adoptie binnen uw vakgebied?

Het is een apart deelgebied. Ik houd me bezig met adoptie. Pleegzorg en adoptie zijn twee verschillende gebieden van zorg voor kinderen, er zijn overeenkomsten en verschillen.

(We stellen enkele vragen over uw mening met betrekking tot overeenkomsten, uw wensen en verschillen tussen pleegzorg en adoptie. Deze vragen hebben we onderverdeeld in vijf onderwerpen)

1) De keuze voor pleegzorg en/of adoptie

a) Welke overeenkomsten ziet u tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen?

Beiden zijn betrokken met kinderen. Bij adoptie wordt het kind een eigen kind. Er wordt geadopteerd. Bij pleegzorg is dat niet zo en is de status niet altijd precies te omschrijven. Sommige mensen kiezen voor pleegzorg vanuit een christelijke overtuiging of idealen.

b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Dat mensen sterk gezinsgericht zijn en oog hebben voor de nood van kinderen.

c) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Non-respons

2) De pleegzorg- en adoptieprocedure

- a) Welke overeenkomsten ziet u tussen beide procedures?

Ik zie overeenkomsten en verschillen. Bij beide is er een voorbereiding. De Raad voor de Kinderbescherming kijkt naar de mate van geschiktheid van ouders. Bij pleegzorg is er een voogd betrokken. Er wordt vaak gekeken naar mogelijkheid tot terugplaatsing. Dat is bij adoptie niet zo. Bij adoptie speelt het zoeken naar ouders een rol. Bij pleegzorg worden de pleegouders begeleid. Bij adoptie zijn ouders aangewezen op adoptienazorg, die nog niet voldoende functioneert.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Er is bij beide sprake van voorbereiding. Ik zou structurele nazorg willen zien voor beiden.

- c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Het moet gemakkelijker zijn om pleegkinderen te adopteren. De voogdij moet na verloop van tijd, bijvoorbeeld na 2 of 3 jaar, verdwijnen.

3) Voorwaarden

- a) Welke overeenkomsten ziet u in de voorwaarden voor het pleegouder- en het adoptieouderschap?

Er wordt natuurlijk naar de motieven gekeken en er zijn formele criteria. Bij beiden wordt er bijvoorbeeld naar een mogelijk strafblad van ouders gekeken. Bij pleegzorg worden pleegouders voor het contact met biologische ouders klaargemaakt. Bij adoptie moeten adoptieouders open staan voor contact, maar dat is toch anders.

- b) Non-respons

- c) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Zwakke adoptie: het pleegkind moet geadopteerd kunnen worden door de pleegouders. Dat geeft zekerheid aan het kind en de ouders. Kinderen blijven vaak tussen twee gezinnen hangen. Als deze zwakke adoptie zou worden gerealiseerd dan voorkomt dat ook dat bijvoorbeeld allochtone, of gescheiden ouders het kind kidnappen.

4) De voorbereiding (STAP en Voorbereiding SAV)

- a) Welke overeenkomsten ziet u en welke zou u willen zien in de voorbereiding van aspirant pleegouders en aspirant adoptieouders?

De voorbereiding is belangrijk. Ik zou de voorbereiding van adoptie ingeperkt willen zien naar vier bijeenkomsten en dat er meer nazorg is. Er zitten vaak jaren tussen de voorbereiding en de adoptie. Bij pleegzorg functioneert dat goed. Bij pleegzorg is de voorbereiding individueel specifiek en bij adoptie algemeen specifiek.

- b) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Hier heb ik geen mening over.

5) Financiering

- a) Welke overeenkomsten ziet u en zou u willen zien tussen de financiering van pleegzorg en adoptie?

De financiering is totaal verschillend. Pleegouders ontvangen een pleegzorgvergoeding, adoptieouders moeten veel geld betalen.

- b) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

De financiering verloopt verschillend, dat is nu eenmaal zo. Wat ik wel zou willen is dat landen van herkomst geld mee geven met het kind. Het kind kost de Nederlandse samenleving als het gehandicapt is bijvoorbeeld, veel geld.

(De volgende vragen hebben betrekking op de haalbaarheid van een mogelijke samenwerking in de voorlichting van pleegzorg en adoptie ☺)

6) Haalbaarheid

- a) *Stelling:* Pleegzorg en adoptie zouden één gezamenlijk voorlichtingstraject moeten aanbieden. Bent u eens of oneens met deze stelling? Waarom wel of waarom niet?

Ik ben het gematigd eens: het kan niet helemaal. Ik denk dan aan bijvoorbeeld drie gezamenlijke bijeenkomsten en één niet gezamenlijke bijeenkomst. Dit bijvoorbeeld vanwege het verschil van de achtergrond van de kinderen.

- b) Waar ziet u mogelijkheden om dit idee in de praktijk te brengen?
- juridisch
 - maatschappelijk
 - praktisch
- c) Waar ziet u belemmeringen?
- juridisch
 - maatschappelijk
 - praktisch

Juridisch gezien is het geen probleem en maatschappelijk gezien denk ik dat er zeker draagvlak is.

- d) Hoe denkt u dat dit idee in de praktijk zou moeten worden gebracht?

Er moet samenwerking komen tussen de Ministeries Jeugd en Gezin en Justitie. Er moet niet alleen samenwerking zijn, maar er moet één afdeling komen die onder één ministerie valt. Het liefste onder Jeugd en Gezin.

- e) Bent u van mening dat pleegzorg- en adoptie-instellingen samen moeten werken?

Ja, de problemen zijn in hoge mate vergelijkbaar.

Slot

- Zijn er nog andere vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst?

Zet hem op!

Hartelijk bedankt voor uw medewerking.

Dennis Fink en Sarah Docter

3. Vragenlijst voor deskundigen: L. Waanders

Algemene informatie

Word ik geïnterviewd als hoofdredacteur of als geadopteerde?

Dennis en Sarah: In principe als hoofdredacteur.

- a) Mogen wij u naam gebruiken?

Ja, als het correcte citaten zijn.

- b) Wat is uw functie?

Hoofdredacteur van het adoptietijdschrift.

- c) Kunt u in grote lijnen vertellen wat uw werkzaamheden zijn op het gebied van pleegzorg en adoptie?

We schrijven primair over afstand en adoptie. Dat is heel breed, we schrijven ook over bijvoorbeeld de overlap en de niet-overlap, de overeenkomsten en verschillen met pleegzorg. Ik ben geen uitvoerende werker, ik ben journalist.

Pleegzorg en adoptie

- Hoe speelt de discussie rond pleegzorg en adoptie binnen uw vakgebied?

Het speelt op verschillende manieren. In het algemeen over de overeenkomsten en verschillen. Enerzijds wordt het debat ingegeven door het dalend aantal kinderen dat naar Nederland komt voor adoptie. Anderzijds zijn er veel mensen die willen adopteren. De overheid vraagt zich dan af of we die adoptieouders kunnen interesseren voor pleegzorg. Aan de andere kant zijn adoptie en pleegzorg relatief kleine vakgebieden. Als je kijkt naar nazorg dan bekijk je de overeenkomsten en verschillen en kijk je naar wat we van elkaar kunnen leren als het gaat om hulpvragen.

Politiek is ingewikkeld: de discussie wordt niet ingegeven door wat kinderen nodig hebben. Er wordt uitgegaan van de kindwens van volwassenen. Dat vind ik eigenlijk een hele rare. De politiek heeft eerst bedacht dat adoptie een goed alternatief zou zijn voor abortus. En nu spreken ze weer over een alternatief. Het ene gat moet gevuld worden met het andere en dat vind ik oneigenlijk. Je moet kijken naar wat je van elkaar kunt leren. Wat zijn de overeenkomsten?

Wij kijken naar het buitenland heel beschuldigend van: “ze hebben niet eens gekeken of er voor het kind plek is in het land.” Maar mogen wij eigenlijk wel aan interlandelijke adoptie doen als we zoveel kinderen hebben die een pleeggezin nodig hebben? Dan ligt het accent wel anders.

Het speelt dus wel, het is wel actueel.

(We stellen enkele vragen over uw mening met betrekking tot overeenkomsten, uw wensen en verschillen tussen pleegzorg en adoptie. Deze vragen hebben we onderverdeeld in vijf onderwerpen)

1) De keuze voor pleegzorg en/of adoptie

- a) Welke overeenkomsten ziet u tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen?

Overeenkomst is dat de kinderwens bij beiden speelt, maar dat is ook gelijk heet grote verschil, want bij adoptie willen mensen vaak een kind voor zichzelf. Bij pleegouders willen ze voor een kind zorgen, tijdelijke en eventueel permanent.

De grootste overeenkomst is de basale bereidheid om voor een ander kind te zorgen. Maar daar zit de kinderwens dan weer onder. Hoe groot is dan de bereidheid, of heeft het te maken met dat je persé een kind wil? Ik ben benieuwd wat anderen daarover zeggen. De kinderwens van adoptieouders is anders dan die van pleegouders.

Vroeger kon je niet adopteren, je bleef altijd pleegkind, voelde je adoptiekind, maar uiteindelijk mocht je niet erven etc. Als je naar de geschiedenis kijkt dan is er vanuit de politiek een soort overeenkomst van jeugdbescherming. In de praktijk werkt dat volgens mij niet. Maar in de tijd van de eerste pleeg/adoptiegeneratie was het veel normaler om door familie te worden opgevangen. De families waren groot, en we kenden destijds nog niet het kerngezin zoals we die nu kennen.

Er zijn meer schalen van grijs, dan dat je kunt spreken van zwart en wit.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Adoptieouders zijn claimerig commercieel. Dat vind ik van adoptieouders. Soms lijkt het te gaan om een kind op bestelling en dat vind ik bij aspirant pleegouders iets minder. Zij kijken meer naar wat het kind nodig heeft en maken het contact met de biologische ouders concreter. Adoptieouders zeggen vaak: "Ja natuurlijk zijn er biologische ouders en natuurlijk krijgen deze een plek". Dat kun je gemakkelijk zeggen als je kind ergens uit Afrika komt. En hoe langer je kind er is, des te groter het taalverschil, dus dat is heel anders. Het contact is dan moeilijk vorm te geven. Daar kunnen adoptieouders wel wat leren van pleegouders.

Het instituut adoptie én het feit dat adoptie permanent is én dat iedereen dat weet, heeft effect op het samen een gezin durven zijn. Er zijn pleegouders die goed in staat zijn om een band aan te gaan. Er zijn ook pleegouders die dat moeilijk vinden. Het zou heel mooi zijn als we hen instrumenten kunnen aanbieden, zeker bij langdurige plaatsing. Hechting is makkelijker bij adoptie. Als je dat weet, en je weet dat het om een langdurige plaatsing gaat, dan moet je daar zekerheid in bieden. Ook naar buiten toe. Ik heb het niet over namen, maar de positie van biologische ouders moet wel gerespecteerd worden. Als je een brevet van onvermogen krijgt als biologische ouders, dan verlies je ook alles. En we hebben nu juist van adoptie geleerd dat het verbreken van banden niet verstandig is. Het is onbegrijpelijk dat sommige mensen het contact met biologische ouders niet willen aangaan. Het is wel begrijpelijk als je niet weet hoe je dat inkleurt. Soms doen adoptieouders van die rare dingen, zoals hele tempeltjes in huis ophangen enzovoorts. Hoe geef je dat vorm? Pleegouders hebben te maken met een bezoek- en omgangsregeling en dat is ook heel lastig voor pleegouders. Maar als je er aan begint is het wel duidelijk, pleegouders kunnen er niet omheen.

Er wordt vaak gezegd dat we geen sterke adoptie meer willen, maar zwakke adoptie. Ik als geadopteerde, probeer me dat dan voor te stellen. Ik spreek geen Grieks, weet niet wie mijn biologische moeder is; hoe moet ik interlandelijke pleegzorg of zwakke adoptie nu voor me zien? De afstandsmoeder moet het ook af kunnen sluiten. Volgens mij zijn dit soort dingen allemaal niet in regels te vangen. Het staat bol van emoties en absolute individuele gevallen, die laten zich slecht in regels kaderen. Meer mensen zouden moeten zeggen dat dit lastig is. De commissie Kalsbeek bijvoorbeeld pleit voor zwakke adoptie. Dat zou kunnen met nationale adoptie, maar dat kan gewoon niet bij interlandelijke adoptie. Deze tegenreactie kan nog niet.

- c) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Ik vind dat pleegzorg pleegzorg is en adoptie adoptie. Als je dat wilt loslaten, dan moet je gaan kijken naar wat het concept ouderschap is en misschien moet je dat dan eens op de schop gooien. Je moet niet adoptie opschuiven naar pleegzorg en pleegzorg opschuiven naar pleegzorg en adoptie en het dan nog adoptie blijven noemen, want ik denk niet dat dit reëel is. Anno 2009 hebben we veel gezien en geleerd. Er zijn veel eenoudergezinnen. Wat is ouderschap en wie zorgt er in de praktijk voor? Die stap moet je eerder maken en kijken naar ouderschap. Misschien zijn er dan andere concepten. Door de geschiedenis heen zijn pleegzorg en adoptie al zo beladen dat je van die vormen al niet meer loskomt. Er zijn mensen die vastgeroest zijn aan hun vakgebied. Als je van elkaar wilt leren, moet je ook met elkaar in verband gebracht kunnen worden En als dat lastig is, moet je misschien eerst terug naar de basis. Pleegzorg moet geen tweede of zelfs derde keus orden. Puur alleen idealisme, daar hebben we van geleerd dat dit ook niet vaak goed gaat. De kinderwens moet ook een plek krijgen in het gezin, anders red het gezin het niet. Laat er verschillen zijn. Laat de verschillen duidelijk zijn en laat men nadenken over de invulling van ouderschap. Nu moet je pleegzorg en adoptie helder houden in de discussie, zodat je niet straks pleegzorg krijgt wat op adoptie lijkt, maar dat je zo niet mag noemen. Het verschil is voor veel mensen al niet duidelijk. Het clichébeeld is dat het bij pleegzorg gaat om moeilijke kinderen. Bij adoptie gaat het ook steeds minder om de jonge gezonde baby's. Dus het zou naar elkaar toe kunnen groeien. Bij pleegzorg komen de kinderen uit een moeilijke situatie. Het mislukken, ligt vaak aan de ouders. Mensen doen niet bewust dingen fout, maar er valt biologische ouders bij pleegzorg vaker iets te verwijten. Het gaat in ieder geval om een bewezen situatie waaruit blijkt dat deze kinderen niet het beste in dit gezin kunnen blijven op dat moment. Bij adoptie komen de kinderen soms uit dezelfde situatie en kunnen ze niet opgroeien bij hun ouders. Maar soms heeft de afstand ook te maken met een één-kind-politiek of met een schaamtecultuur. Dat is een andere situatie. Die omstandigheden verschillen en dat moet niet door elkaar gaan lopen. Adoptie en pleegzorg zeggen beiden wat over het ouderschap en beiden wat over het kind.

2) De pleegzorg- en adoptieprocedure

- a) Welke overeenkomsten ziet u tussen beide procedures?

Die overeenkomsten zijn duidelijk. In de uitvoerende sfeer zijn er gradaties in hoe mensen het aanpakken. Bij adoptie is de voorbereiding en de toetsing veel geuniformeerder dan bij pleegzorg. Procedures liggen in principe vast, ook vanwege rechtsgelijkheid. Je kunt één keer vragen om een andere raadsonderzoeker als het niet klikt. Je kunt één keer in beroep gaan. Op regeltjes niveau is het allemaal redelijk dichtgetimmerd. Dat is een groot verschil. Hoewel de intentie waarmee mensen bij pleegzorg begeleid en getoetst worden, misschien ook wel niet zo heel er verschillend is. Maar ik denk dat de situatie per regio ook meer verschillen van elkaar. Daar is ook wel weer wat voor te zeggen, want normen verschillen per regio. Alle pleeggezinnen hebben samen een voorgeschiedenis, dat is bij adoptie niet zo. Je bent mensen aan het toetsen die ouder willen worden, waarvan je niet altijd weet of ze überhaupt goed ouder kunnen zijn, en dat is moeilijk te beoordelen. En een gedeelte heeft al kinderen en weten hoe zij in het ouderschap staan Veel mensen toetsen op verwachtingen en dat is niet altijd eerlijk. Pleegouders die 90% goed doen worden getoetst op de 10% tijd dat ze het fout gedaan hebben en moeten knokken om serieus genomen te worden als mens en als ouder. Terwijl je adoptieouders krediet geeft terwijl je denkt, waar heb ik nu precies op kunnen

beoordelen. Het is altijd mogelijk om toneel te spelen tijdens het onderzoek en dat vind ik zorgwekkend.

b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Ik zou pleegzorg meer willen uniformeren vanwege rechtsgelijkheid. Het is ook fijn om te weten wat je van ouders wilt en wat je ze te bieden hebt. Bij pleegzorg is de begeleiding als het kind er is wel goed, daar zijn wij bij adoptie niet heel sterk in. Enerzijds willen ouders dat ook niet vanwege als die jaren van wachten en voorbereiding en toetsing. Anderzijds is het niet niets waar je samen aan begint, dus waarom zou je niet gewoon op een goede manier een pakket van hulp aanbieden. Daar hebben ouders dan weer wel recht op, niet op kinderen maar wel op ondersteuning. Als je nazorg verplicht zou stellen dan gaan alle haren rechtop staan, maar ik denk: iedere ouder vind het denk ik toch fijn om bij het consultatiebureau terecht te kunnen. Adoptie ouders vinden het toch ook fijn om preventief met vragen en twijfels ergens terecht te kunnen. Men vertelt mij dan in de voorbereiding over de hechtingstheorie en mijn kind komt over vijf jaar. Dan denk ik doe mij dan even een herhalingscursus. Dat mag bij adoptie beter worden afgestemd. Ook in de wachttijd moet er meer continue aandacht zijn voor adoptieouders. Dat mag best vanuit de behoefte van aspirant adoptieouders. Voorzieningen moeten er wel zijn. Daar kan adoptie van pleegzorg leren.

c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Eerder moeten er verschillen blijven bestaan tussen pleegzorg en adoptie dan in de procedure. Misschien zou je procedures wel veel meer gelijk op kunnen laten lopen. Dan is het aanbod verschillend, maar het soort traject is meer gelijk. Dan doe je het meer op maat. Er moet wel continue beschikbaarheid van voorzieningen zijn. Ook voor adoptie. En er moet meer uniformiteit voor pleegzorg komen, naast het respect voor verschillen van cultuur en populatie van verschillende regio's.

3) Voorwaarden

a) Welke overeenkomsten ziet u in de voorwaarden voor het pleegouder- en het adoptieouderschap?

Bij adoptie zijn er wel criteria maar die worden niet hard gemaakt. Ik heb thuis wel een procedureboek waarin sommige dingen trouwens wel worden hardgemaakt. De medische verklaringen die nodig zijn bijvoorbeeld.

b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Je hebt recht op een kind, maar niet op een kind. Soms kan het gewoon echt niet. Als je blind bent dan mag je ook niet afrijden. Het is een lastige morele kwestie, het is lastig om een grens te bepalen, maar je kunt ook niet zeggen dat we wel kijken waar het schip strand. Het zijn wel kinderen.

c) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Pleegzorg en adoptie verschillen duidelijk. Wat je van de ouders verwacht en wat je ze mag en kunt bieden. In de VS en in Groot-Brittannië is er de mogelijkheid om vanuit pleegzorg te adopteren. Dat is in Nederland niet zo. Ik vraag me dan af: heb je nog wel echt de kans als biologische ouders om te bewijzen dat je wel voor een kind kan zorgen? Pleegzorg kan wel een alternatief zijn voor afstand. Denk bijvoorbeeld aan jonge ouders en aan casus Cara (artikel adoptietijdschrift). Zoiets als netwerkplaatsing moet mogelijk blijven. Zo lang het mogelijk is, moet een kind natuurlijk bij zijn familie opgroeien. Het mag meer maatwerk zijn. Niet op basis van uitzonderingen, maar misschien zijn er meer ouderschapsvormen. De maatschappij verandert. Misschien moeten we een stapje terug doen en nadenken over ouderschapsvormen. Adoptie en pleegzorg bestaan al zo lang, misschien is het goed om de ouderschapsvormen opnieuw te bekijken.

Onderbreking

De SAV en de Fiom faciliteren het adoptietijdschrift door uren vrij te maken. Verder is het een onafhankelijk tijdschrift. Daarnaast ben ik anderhalve dag per week stafmedewerker communicatie bij SAV.

4) De voorbereiding (STAP en Voorbereiding SAV)

- a) Welke overeenkomsten ziet u en welke zou u willen zien in de voorbereiding van aspirant pleegouders en aspirant adoptieouders?
- b) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Ik heb de STAP niet paraat, wel heb ik ooit het handboek gelezen. Voor de 6 bijeenkomsten van de voorbereiding van SAV is er een algemene informatiebijeenkomst, zodat wij mensen in een vroeg stadium kunnen laten weten wat ze kunnen verwachten. Dat het bijvoorbeeld vaker om oudere kinderen gaat en vaker om een special need kind. Pleegzorg is daar sinds kort met een stand aanwezig. Er wordt gekeken of pleegzorg daarin een grotere rol zou moeten krijgen, om in dat stadium meer opties om te overwegen aan te bieden. Maar het is ook laat, misschien is dat wel eerder in het proces nodig. Daarna zijn er de 6 bijeenkomsten. De thema's komen wel overeen met STAP. Maar bijvoorbeeld de rouw van de één hoeft niet de rouw van de ander te zijn. Wat vaak wordt onderschap en wat wel belangrijk is, is de voorgeschiedenis van adoptieouders. Zij hebben vaak afstand gedaan van het krijgen van een biologisch eigen kind. Die verwerking is ook van belang als het gaat om hechten. Er zijn altijd nuanceverschillen. Een collega heeft gepraat met pleegzorg over of er ook gezamenlijke informatie kan worden ontwikkeld. Dat is wel lastig hoor, dan ga je op de overeenkomsten zitten. Je moet wel je eigen informatie blijven geven, ik ben dan bang dat je niet goed uitlegt wat je dan bent.

Een weloverwogen keuze is een formele doelstelling en is volgens mij wettelijk vastgelegd. Vroeger was er al gekozen voor adoptie. In de tijd dat we te maken hadden met de jonge gezonde kinderen. Door het veranderen van de problematiek van kinderen en de onzekerheid dat je na aanmelding op een redelijke termijn een kind krijgt, is het keuzeproces een belangrijker aspect van de voorbereiding. We moeten kijken naar de keuzemomenten en naar de voorlichting en kijken naar of dat misschien anders geregeld moet worden. Bij adoptie zijn er 6 verplichte bijeenkomsten. Na de beginseltoestemming valt de wettelijke overheidsdwang weg. As je wilt differentiëren in thema's dan wordt dat alleen maar facultatief, tenzij je er veel voor moet betalen en daarna gratis bijeenkomsten aangeboden krijgt. Dat je als een echte Nederlander denkt dat het zonde is van je geld als je daar niet heen gaat. De algemene bijeenkomst vind ik heel goed. Doordat mensen moeten betalen, vallen er veel mensen af. Je

moet informatie tot je nemen, een keuze maken en op maat voorgelicht worden. Bij pleegzorg is het iets anders, misschien zit dat er wel op een andere manier. Voorbereiding op de specifieke situatie zit bij pleegzorg in het programma.

Wat me opvalt aan de SIRE-campagne is dat ik pleegzorg niet zo goed kan herkennen. Het hadden ook andere dan pleegkinderen kunnen zijn. Is dit nu echt pleegzorg?

5) Financiering

- a) Welke overeenkomsten ziet u en zou u willen zien tussen de financiering van pleegzorg en adoptie?
- b) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Het is verschillend. Wij doen ons best want adoptie valt inmiddels ook onder Justitie en Jeugd en Gezin. De voorbereiding onder het Ministerie van Justitie en de nazorg onder Jeugd en Gezin. Daar is Jeugd en Gezin alleen nog niet helemaal van overtuigd. Justitie heeft enkele zaken over de schutting gegooid, en dat is ook logisch want zij hebben niet echt iets met nazorg te maken. We zijn met Jeugd en Gezin in gesprek over hoe dat ingevuld moet worden. Ja, het wordt verschillend gefinancierd. Dat betekent dat mijn collega's door verschillende ministeries betaald worden en dat sommige een dubbele functie hebben. Adoptieland is blij met Jeugd en Gezin, omdat nazorg een ondergeschoven kindje was. Dat werd zowel vanuit het werkveld als door Justitie zo gezien. Adoptie krijgt nu met Jeugd en Gezin de kans om te kijken wat er kan gebeuren. SAV en Fiom zijn bezig met een plan van aanpak voor een samenhangend stelsel van nazorg. Ik heb nog geen idee of de subsidie er komt.

Nederland weet niet wat ze met adoptie wil: kindbescherming, gezinsvorming, hulp aan kinderen in nood. Bij pleegzorg is dat anders, daar gaat het om onze kinderen. Bij adoptie heb je te maken met kinderen die eerst nog niets van Nederland zijn. Als Nederland adoptie belangrijk vindt dan zie je adoptie als iets wat levenslang is. Als je geld hebt voor vijf adoptiekinderen, dan kunnen er dus niet meer binnenkomen. Nu gaat al het geld naar de voorbereiding en naar het gezinsonderzoek. Wat voor zit heeft dat als de kinderen niet komen en wat voor zicht heeft het als de kinderen komen en ze kunnen nergens terecht voor hulp? Er is een stelsel van nazorg nodig.

Pleegouders ontvangen een vergoeding. Adoptieouders klagen daar over en dat is ook logisch zolang het niet duidelijk is wat Nederland met adoptie wil. Voor 1 januari 2009 kon je de kosten aftrekken van de belasting. Dat is afgeschaft en nu is er een inkomensafhankelijke bijdrage. Dat is gewoon het bedrag dat door de belasting wordt uitgespaard gedeeld door het aantal kinderen dat wordt geadopteerd. Het bedrag is niet aan kosten of de afstand van het land van herkomst gerelateerd, het is nergens op gerelateerd. De algemene informatiebijeenkomst wordt gefinancierd door extra subsidie van Justitie.

Het kan dat er ooit bij tien bijeenkomsten bijvoorbeeld vier bijeenkomsten gezamenlijk zullen zijn, ik kan me verschillende constructies bedenken. Maar ik denk dat er dan wat muurtjes moeten worden afgebroken, om het dan weer opnieuw op te bouwen.

(De volgende vragen hebben betrekking op de haalbaarheid van een mogelijke samenwerking in de voorlichting van pleegzorg en adoptie)

6) Haalbaarheid

- a) *Stelling:* Pleegzorg en adoptie zouden één gezamenlijk voorlichtingstraject moeten aanbieden. Bent u eens of oneens met deze stelling? Waarom wel of waarom niet?

Waarbij niet gezegd is dat het voor 100% hetzelfde moet zijn. Dan zou ik me er in kunnen vinden. Ik zou voorstellen om samen te beginnen en om dan te vertakken. Er is meer samenwerking mogelijk.

- b) Waar ziet u mogelijkheden om dit idee in de praktijk te brengen?
 - juridisch
 - maatschappelijk
 - praktisch
- c) Waar ziet u belemmeringen?
 - juridisch
 - maatschappelijk
 - praktisch
- d) Hoe denkt u dat dit idee in de praktijk zou moeten worden gebracht?

Juridisch hoeft het niet ingewikkeld te zijn. Er is bereidheid nodig om samen te werken. Ik denk ook aan iets overkoepelend. Beiden staan voor het welzijn van kinderen. Het is wel lastig, je bereidt adoptieouders voor op juridisch ouderschap, dan moet dat misschien bij pleegzorg dan weer ook. Misschien kan het niet binnen de huidige constellatie, maar het kan wel. Dat geldt ook voor belemmeringen, die moet je dan in kaart brengen. Als je wilt kun je inventariseren en kijken hoe het anders georganiseerd kan.

- a) Bent u van mening dat pleegzorg- en adoptie-instellingen samen moeten werken?

Ja, en dat gebeurt al.

Slot

- Zijn er nog andere vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst?

-

Hartelijk bedankt voor uw medewerking.

Dennis Fink en Sarah Docter

4. Vragenlijst voor deskundigen, Hannie van der Horst, STAP

Algemene informatie

- a) Mogen wij u naam gebruiken?

Ja

- b) Wat is uw functie?

Het coachen van STAP-trainers, STAP wordt uitgevoerd door pleegouders en STAP-begeleiders. Ik begeleid de trainers op een afstand. Ik ben een aanspreekpunt voorzieningen voor pleegzorg voor deskundigheidsbevordering

- c) Kunt u in grote lijnen vertellen wat uw werkzaamheden zijn op het gebied van pleegzorg en adoptie?

Ik houd me bezig met het updaten van materiaal, dat moet landelijk zijn maar het wordt wel regionaal verschillend gebruikt. Dat maakt het soms lastig.

Pleegzorg en adoptie

- a) Hoe speelt de discussie rond pleegzorg en adoptie binnen uw vakgebied?

In het verleden zijn er contacten met SAV geweest. Ze hebben vragen gesteld over de STAP. Ik ben in Utrecht geweest om over de STAP te vertellen en de medewerkers van VIA waren enthousiast. Helaas waren er te veel juridische belemmeringen om aanpassingen in het voorbereidingsprogramma van adoptie door te voeren.

Pleegzorg heeft ervoor gekozen om de voorbereiding en de selectie te verbinden. Dat geeft ruimte voor een eigen besluitvorming. Pleegzorg is open over de toetsing, want wie zijn wij om in een kort proces de beslissing alleen te nemen, het moet van beide kanten komen. Zo nemen mensen een gefundeerde beslissing.

(We stellen enkele vragen over uw mening met betrekking tot overeenkomsten, uw wensen en verschillen tussen pleegzorg en adoptie. Deze vragen hebben we onderverdeeld in vijf onderwerpen)

1) De keuze voor pleegzorg en/of adoptie

- a) Welke overeenkomsten ziet u tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen?

De persoonlijke behoefte bij aspirant pleeg- en adoptieouders naast de behoefte om een kind iets te bieden is niet verkeerd. Iemand wil zijn leven vullen, dat kan een kracht zijn om een kind iets te bieden. Als je zelf ook een belang hebt werk je harder. Voor mij is dat geen contra-indicatie. Het is belangrijk dat het goed is voor de kinderen.

Bij pleegouders staat de behoefte van het kind in algemene zin misschien meer centraal, er is ook ruimte voor oudere kinderen, tieners. Pleegouders zijn erop ingesteld dat het tijdelijk is en streven erna dat het kind naar huis kan.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Ik geloof niet in selectiegesprekken. Het moet geen proces zijn waarin slimme mensen, slimme vragen stellen en slimme antwoorden krijgen. Het lijkt alsof aspirant adoptieouders deze stap moeten passeren en daarom wenselijke antwoorden geven. Als het een combinatie zou zijn uit voorbereiding en selectie kun je beter over jezelf nadenken. Men kan de voorlichting vertalen naar wat de keuze voor iemand betekent. STAP begeleiders krijgen mensen aan het denken door een veiligheid op te bouwen en duidelijk te zijn over de criteria waaraan getoetst .

- c) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

In Amerika krijgen aspirant adoptieouders en aspirant pleegouders een gezamenlijke voorlichting. Men moet eraan stilstaan bij wat er verschilt. De inhoudelijke thema's zijn hetzelfde (verlies, hechting...). Het verschil is ook de tijdelijkheid van pleegzorg.

2) De pleegzorg- en adoptieprocedure

- a) Welke overeenkomsten ziet u tussen beide procedures?

Er zijn vooral verschillen die opvallen. Mensen moeten lang op een adoptie wachten, soms ook bij pleegzorg. Maar dat betekent vooral dat kinderen moeten wachten. Bij pleegzorg mag de aspirant pleegouder ook toetsen. Er is verder een groot verschil in de selectie, de doelgroep en de duur van de opvang.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Ik zou aspirant adoptieouders dezelfde procedure gunnen, op een veilige manier en meer open een beslissing te kunnen nemen. Volgens mij zijn veel adoptiewerkers het daarmee eens. Het onderzoek is nog te eenzijdig, bij pleegzorg vindt het meer in overleg plaats. Er is meer informatie nodig over de verschillende aspecten, dan kan men een gezamenlijke besluitvorming invoeren. Men zou in de gezinsonderzoeken eerder moeten vragen wat de aspirant pleeg- en adoptieouders nodig hebben om een kind op te vangen. Er moet ook veel meer binnen de families gebeuren.

- c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Er zijn vooral verschillen, zie a)

3) Voorwaarden

- a) Welke overeenkomsten ziet u in de voorwaarden voor het pleegouder- en het adoptieouderschap?

De criteria voor pleegouderschap zijn helder, maar worden misschien niet door alle voorzieningen op dezelfde manier openbaar gemaakt en ingezet. Bij adoptie zijn de criteria niet openbaar.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Een transparante procedure. Ik geloof er oprecht in dat een opener procedure beter zou werken voor aspirant ouders en voor de onderzoeker. Het moet een open procedure worden.

- c) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Waar ligt de grens wat de leeftijd betreft? Met een leeftijd van 40 jaar kan men wel biologische kinderen krijgen, adoptie is daar heel streng. Terwijl binnen de pleegzorg oma's heel goed voor hun kleinkinderen kunnen zorgen.

4) De voorbereiding (STAP en Voorbereiding SAV)

- a) Welke overeenkomsten ziet u en welke zou u willen zien in de voorbereiding van aspirant pleegouders en aspirant adoptieouders?

De thema's en onderwerpen en de duur zijn hetzelfde, daarom zou het goed gecombineerd kunnen worden.

- b) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Extra informatie over pleegzorg en adoptie is nodig. Er zijn speciale thema's die afwijken, het contact met ouders bijvoorbeeld. Als je het gezamenlijk zou doen maken mensen een overwogen keuze, en misschien worden aspirant adoptieouders wel pleegouders, maar dat kan natuurlijk ook andersom. Dan kunnen mensen ook zien welke mogelijkheden er zijn en hun aanbod verschuift, misschien naar een crisisplaatsing of ze kunnen kijken wat een goede combi is voor hun gezin, of situatie.

5) Financiering

- a) Welke overeenkomsten ziet u en zou u willen zien tussen de financiering van pleegzorg en adoptie?

Er zijn geen overeenkomsten. Aspirant adoptieouders betalen alles, pleegouders hoeven geen onkosten te maken.

Justitie blijft onderzoek doen en heeft strenge juridische regels. Het onderzoek zou meer gelijkwaardig moeten worden en ook adoptieouders hebben recht op begeleiding.

- b) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Voorlichting geven over het verschil tussen regels en procedures bij adoptie en pleegzorg. Des te meer uit een hand komt hoe beter. Als er één ministerie verantwoordelijk was kan het ook een procedure worden.

(De volgende vragen hebben betrekking op de haalbaarheid van een mogelijke samenwerking in de voorlichting van pleegzorg en adoptie)

6) Haalbaarheid

- a) *Stelling: Pleegzorg en adoptie zouden één gezamenlijk voorlichtingstraject moeten aanbieden. Bent u eens of oneens met deze stelling? Waarom wel of waarom niet?*

Helemaal mee eens, er zijn misschien aanvullingen op de speciale thema 's nodig. Beide aspirant ouders moeten met respect tot nadenken worden aangezet om een keuze te kunnen maken

- b) Waar ziet u mogelijkheden om dit idee in de praktijk te brengen?
- juridisch
 - maatschappelijk
 - praktisch

Vanuit pleegzorg heeft dit misschien niet de prioriteit. Er zijn wel kansen maar die blijven liggen. OKS is er ooit mee begonnen om de STAP landelijke in te voeren. Er is helaas geen vraag meer naar verder ontwikkelingen. Daarom blijven er nu kansen liggen om een gezamenlijk traject op gang te krijgen. Het initiatief ligt bij anderen.

- c) Waar ziet u belemmeringen?
- juridisch
 - maatschappelijk
 - praktisch

Het past blijkbaar niet binnen de wettelijke kaders. Geld speelt een grote rol, daarom wordt bij pleegzorg steeds meer bezuinigd en de STAP cursussen worden korter aangeboden. Daarmee bezuinigd men ook op de besluitvorming, terwijl dat wel een investering is in de toekomstige plaatsing. Pleegouders hebben nooit geklaagd over de STAP, de bezwaren over de lengte enz kwamen vooral vanuit de instellingen

- c) Hoe denkt u dat dit idee in de praktijk zou moeten worden gebracht?

Zie a)

- d) Bent u van mening dat pleegzorg- en adoptie-instellingen samen moeten werken?

Ja zeker.

Slot

- Zijn er nog andere vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst?

Hartelijk bedankt voor uw medewerking.

Dennis Fink en Sarah Docter

5. Vragenlijst voor deskundigen, Janette Reukers, Pleegzorg Nederland (MO-Groep)

Algemene informatie

- a) Mogen wij u naam gebruiken?

Ja

- b) Wat is uw functie?

Ik ben voorlichter voor Pleegzorg Nederland. Dit is een brancheorganisatie binnen de MO-Groep waaraan 28 pleegzorginstellingen verbonden zijn.

- c) Kunt u in grote lijnen vertellen wat uw werkzaamheden zijn op het gebied van pleegzorg en adoptie?

Het beheren van de website, het uitvoeren van verschillende activiteiten, ik voer een actief persbeleid, ik houd me bezig met het organiseren van informatiebijeenkomsten over PR en voorlichting voor PLZ Voorzieningen en ik produceer voorlichtingsmateriaal.

Pleegzorg en adoptie

- Hoe speelt de discussie rond pleegzorg en adoptie binnen uw vakgebied?

Pleegzorg is een andere keuze en heeft zich zo ook gepositioneerd en was erg zelfstandig in het werven en voorlichten van pleegouders, het is een andere vorm van zorg voor het kind van een ander.

Interlandelijke adoptie was heel lang stabiel, maar toen kwam er een terugloop. Er zijn knelpunten en essentiële verschillen, daarom kun je dat niet zo maar aan elkaar koppelen. Bij pleegzorg staat toch de samenwerking met hulpverleners centraal.

In 2008 groeide de wachtlijst van SAV en ze kregen geld van het ministerie voor een extra voorlichtingsbijeenkomst. Bij deze bijeenkomsten werd ook pleegzorg om zijn aanwezigheid gevraagd zodat mensen in een vroeg stadium een reële keuze kunnen maken. Na een evaluatie in Rotterdam, Overijssel en Brabant wordt er ook in het eerste kwartaal weer meegedaan aan de informatiebijeenkomsten.

Bij aspirant adoptieouders zijn het toch vaak gezinsvormende motieven ze kijken vaak niet verder. Om een reële afweging te kunnen maken moeten ze realistisch afwegen, pleegzorg is dan misschien een alternatief.

Om te voorkomen dat ze verder in de procedure alleen nog maar afwijzingen ervaren, zou het kunnen helpen wanneer ze een gemotiveerde keuze kunnen maken. Er zijn 20 extra aanvragen per maand vanuit adoptie voor pleegzorginformatiepakketten.

(We stellen enkele vragen over uw mening met betrekking tot overeenkomsten, uw wensen en verschillen tussen pleegzorg en adoptie. Deze vragen hebben we onderverdeeld in vijf onderwerpen)

1) De keuze voor pleegzorg en/of adoptie

- a) Welke overeenkomsten ziet u tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen?

Beide kiezen voor de zorg van een kind van een ander, ze zijn begaan met het lot van het kind, ze investeren in het kind, in de hoop dat de schade hersteld kan worden. Ze weten dat er meestal extra zorg en aandacht voor nodig is. Deze mensen accepteren dat kinderen ouders hebben en dat ze in de tweede plaats en vervangende ouderschap uitoefenen (dat is ook een selectie criterium). Beide groepen zijn zich er bewust van.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

De universele verklaring van de rechten van het kind staat centraal om kinderen ontwikkelingskansen te bieden. Men moet proberen om kinderen in hun eigen milieu te helpen (ook bij netwerkpleegzorg). Ik zie hierin een sterke overtuiging, men geeft een sterke voorkeur aan het eigen milieu. Interlandelijke adoptie is vaak de laatste kans, naast eigen omgeving.

- c) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Het juridische ouderschap, de fysieke plaats binnen de familie. Een groot verschil is en blijft de samenwerking met de hulpverlening die bij pleegzorg vanzelfsprekend is. Dat vraagt iets extra's van mensen.

Adoptie begint nu te praten over de nazorg, dat was bij pleegzorg al vanzelfsprekend. Het is normaal dat je opvoedingsvragen hebt.

De drempel voor hulpvragen is al zo hoog bij adoptieouders dat ze te laat hulp vragen.

De maatschappelijke visie is dat als ouders falen, dat dit geholpen moet worden vanuit het ontwikkelingsperspectief van het kind. Dan moet men ingrijpen. Er is een toename aan kinderen die langdurig verblijven en daarom niet 18 jaar onder een OTS kunnen staan, dat is dan de verkeerde maatregel. (zie Jo Hermans 'verschoven gezag')

2) De pleegzorg- en adoptieprocedure

- a) Welke overeenkomsten ziet u tussen beide procedures?

Ik zie twee wolken van doelgroepen, die heel veel overlap hebben. Een groot deel van die groepen valt over elkaar. Bij de grootste groep bij pleegzorg gaat het om het helpen, niet om gezinsvorming. De grootste groep bij adoptie is wat strijdbaarder. Bij pleegzorg is het een wederzijdse procedure het gaat om samenwerking. Het Raadsonderzoek wordt niet openbaar gemaakt en rapportagecriteria zijn niet transparant (de onderzoeker heeft een geheime agenda). Soms lijkt het sommige mensen alleen maar te helpen om door de procedure te komen.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Doe het in het belang van het kind, in het belang van zijn toekomst. De selectie moet een gelijkwaardig gesprek zijn, open zijn, een open communicatie.

Het voorbereidingstraject van pleegzorg is gratis, vindt op avonden plaats, aspirant pleegouders zijn welkom, men past zich aan hun behoeftes aan.

Bij adoptie moet men ervoor betalen, het traject is verplicht

- c) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

VIA heeft zich ook meer ontwikkeld om het accent meer te leggen op de roots van het kind, zijn herkomst. Adoptie is een heel ander traject, vastgelegd door Ministerie van Justitie, een ander kader. Pleegzorg is toch meer jeugdzorg

3) Voorwaarden

- a) Welke overeenkomsten ziet u in de voorwaarden voor het pleegouder- en het adoptieouderschap?

Algemene criteria, juridische screening en medische en pedagogische randvoorwaarden, gelden bij beiden. Leeftijdscriteria bij adoptie zijn helder, bij pleegzorg wat meer genuanceer. Dit hangt ook af van de pleegzorgvarianten.

- b) Welke overeenkomsten zou u willen zien?

Je moet naar de leeftijden blijven kijken (redelijkheid bij de leeftijd van pleegouders), maar maatschappelijk gezien ben je op je 60ste niet meer instaat om een baby op te voeden.

- d) Welke verschillen tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen zouden volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Dit is al genoemd

4) De voorbereiding (STAP en Voorbereiding SAV)

- a) Welke overeenkomsten ziet u en welke zou u willen zien in de voorbereiding van aspirant pleegouders en aspirant adoptieouders?

Ik ken vooral de STAP. Bij SAV lijkt het minder gelijkwaardig, het is ook verplicht, adoptieouders hebben er weer aan voldaan. Pleegouders doen actief mee en het levert hun persoonlijk meer op, er gebeurt iets met die mensen.

- b) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Om er meer winst inhoudelijk uit te kunnen halen moet er sprake zijn van een opener en gelijkwaardiger karakter.

Er zijn andere juridische verantwoordelijkheden zoals een beginseltoestemming. Dit staat tegenover een samenwerkingsrelatie met hulpverleners bij pleegzorg. Adoptie is juridisch vastgelegd.

Elke voorziening mag haar eigen voorlichting bepalen.

5) Financiering

- a) Welke overeenkomsten ziet u en zou u willen zien tussen de financiering van pleegzorg en adoptie?

Bij pleegzorg is het niet meer dan logisch dat het gratis aangeboden wordt, het is fijn dat mensen zich opgeven en het moet ze zo makkelijk mogelijk gemaakt worden, ze mogen er geen onkosten door hebben.

Interlandelijke adoptie is een heel andere situatie, de aspirant ouders moeten betalen voor voorlichting. Wanneer ze in zee gaan met een vergunninghouder maken ze ook kosten. Pleegoudervoogdij komt niet zo veel voor, pleegouders vinden het juist fijn dat ze nog begeleiding krijgen en hulpverleners tussen hun en ouders staan en kunnen bemiddelen.

- b) Welke verschillen zouden er volgens u moeten blijven bestaan en waarom?

Nazorg moet standaard worden – verplicht of tegen betaling? Een aanbod tegen betaling zou tegen kunnen werken, de samenleving moet investeren in een goede start.

(De volgende vragen hebben betrekking op de haalbaarheid van een mogelijke samenwerking in de voorlichting van pleegzorg en adoptie)

6) Haalbaarheid

- a) *Stelling:* Pleegzorg en adoptie zouden één gezamenlijk voorlichtingstraject moeten aanbieden. Bent u eens of oneens met deze stelling? Waarom wel of waarom niet?

Niet eens! De hoofdgroep om pleegouder te worden maakt allerlei overwegingen, ze vertrekken vanuit het pleegkind dat hulp nodig heeft.

Adoptieouders zijn een speciale groep zitten in een speciaal traject. Daar zijn wezenlijke verschillen, de route is heel anders. Pleegouders hebben daar vaak geen boodschap aan.

- b) Waar ziet u mogelijkheden om dit idee in de praktijk te brengen?

- juridisch
- maatschappelijk
- praktisch

- c) Waar ziet u belemmeringen?

- juridisch
- maatschappelijk
- praktisch

Ik zie mogelijkheden om meer samen te werken. Ik denk bijvoorbeeld aan een overstapmogelijkheid tussen pleegzorg en adoptie. Adoptieouders moeten niet pleegouders gaan worden om af te wachten of ze kunnen adopteren.

We zijn heel tevreden met de mogelijkheid van informatiebijeenkomsten bij de SAV. Maar het gehele traject tegelijk te laten lopen werkt niet. Het raadsonderzoek kan niet gebruikt worden, ze geven het niet vrij en pleegzorg doet hierdoor dingen dubbel.

d) Hoe denkt u dat dit idee in de praktijk zou moeten worden gebracht?

Het zou helpen als het rapport van het gezinsonderzoek vrijgegeven wordt. Er wordt wel over nagedacht of mensen met een beginseltoestemming tijdelijk pleegouders kunnen zijn, dus of ze in twee kaartenbakken kunnen zitten.

e) Bent u van mening dat pleegzorg- en adoptie-instellingen samen moeten werken?

Ze zijn bezig om gezamenlijk schriftelijke voorlichtingsmateriaal uit te geven om adoptiedoelgroep te informeren over de verschillen van pleegzorg en adoptie, met praktijkervaringen. Ook bij IVF klinieken zijn we hiermee bezig. Deze bieden een nazorgtraject aan als het niet gelukt is, daar zijn ook contacten met pleegzorg en adoptie. Zo wordt het denkproces in een eerder stadium beïnvloedt.

Slot

- Zijn er nog andere vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst?

Ja, over de voorlichting: pleegzorg erkend zoekende aspirant adoptieouders ook als doelgroep. In het interview van de maand van februari is een ervaringsverhaal opgenomen van een pleegmoeder die eerst in het adoptietraject heeft gezeten.

Dan nog de Tweede Kamer: commissie Kalsbeek, er is een adoptielobbygroep die de pleegoudervoogdij willen uitbreiden om de adoptiemarkt niet te laten krimpen, dan komen meer kinderen beschikbaar (te lezen in kamervragen).

Hartelijk bedankt voor uw medewerking.

Dennis Fink en Sarah Docter

Bijlage 3: Resultaten

- **Pleegouders en adoptieouders**
- **Hulpverleners**
- **Deskundigen**

Pleegouders en adoptieouders

Algemene informatie

- Alle ondervraagden zijn adoptiemoeder.
- Twee van de vier ondervraagden zijn ook pleegmoeder
- Bij één van de pleegmoeders is de adoptie voortgekomen uit een pleegzorgplaatsing.
- Alle ondervraagden zijn getrouwd.
- Twee gezinnen bestaan uit een man, een vrouw, één adoptiekind en één pleegkind.
- Een gezin bestaat uit een man, een vrouw en één adoptiekind.
- Het andere gezin bestaat uit een man, een vrouw en twee adoptiekinderen.
- Bij geen van de ondervraagden zijn er eerder pleegkinderen in het gezin geweest.

1) De keuze

- Drie van de vier ondervraagden noemen een kinderwens als motivatie voor de keuze.
- Drie van de ondervraagden noemen ideële overtuigingen als motivatie.
- Twee adoptiemoeders noemen de zeggenschap.
- Twee ondervraagden noemen de letterlijke en de financiële ruimte.
- Een ondervraagde noemt de wens om voor kinderen te willen zorgen.
- Het lange wachten in de adoptieprocedure is voor een ondervraagde reden geweest om ook pleegzorg te overwegen.
- Een adoptiemoeder noemt dat de leeftijd van haar partner van invloed was op de keuze.
- Drie ondervraagden hebben zowel pleegzorg als adoptie overwogen.
- Twee geïnterviewden hadden voor het maken van de keuze, voorkennis met betrekking tot beide ouderschapsvormen.
- Een geïnterviewde zegt dat er geen keuzemogelijkheid geboden werd tijdens de voorlichting voor adoptie. Zij was zich niet bewust van de mogelijkheid om voor pleegzorg te gaan.
- Een ondervraagde heeft op eigen initiatief naar informatie voor alternatieven van adoptie gezocht.

2) Voorlichting

Gevolgde voorlichting	Aantal ondervraagden
Ja, de VIA	2
Nee, de STAP bestond toen niet	1
Ja, de voorganger van de VIA	1

Onderwerpen van de voorlichting die als belangrijk werden ervaren	Aantal ondervraagden
Achtergrond kind/ biologische ouders	3
Hechting	3
Loyaliteit/ adoptiedriehoek	2
Problematische ontwikkelingen	1
Ervaringsverhalen	1
Land van herkomst	1
Oefeningen	1
Niet van toepassing	1

Positieve aspecten	Aantal ondervraagden
Delen en herkenning	3
Samenstelling van de groep	2
De contacten die voortkomen uit de groep	2
Verplichte aanwezigheid	1
Niet van toepassing	1
Dieper nadenken over de keuze voor adoptie	1
Thema's	1

Negatieve aspecten	Aantal ondervraagden
Cursusaanbod alleen overdag bij VIA	1
Ontmoedigingsbeleid bij VIA	1
Niet van toepassing	1
Weinig tijd voor vragen bij VIA	1
Niets serieus genomen voelen bij VIA	1
Procedure niet helder en open bij VIA	1
VIA is bevoogdend	1

Aspecten die gemist zijn in de voorlichting	Aantal ondervraagden
Thema opvoeding	2
Niets gemist, ook geen cursus gevolgd	1
De mogelijkheid voor pleegzorg	1
Hoe om te gaan met de herkomst van het kind	1
Hoe om te gaan met reacties van de omgeving	1

3) Het pleeg- en adoptieouderschap

- Vier ondervraagden noemen het ouderschap leuk of geweldig.
- Drie ervan noemen daarnaast ook mindere aspecten. Beide adoptiemoeders zeggen in het ouderschap te groeien en dat het pittig kan zijn. Een ondervraagde noemt expliciet de onzekerheid die bij het pleegouderschap hoort.
- Alle ondervraagden vinden hun juridische status ten opzichte van het kind belangrijk, vanwege de zeggenschap en de zekerheid die ze daardoor hebben.
- Alle ondervraagden beantwoorden de vraag of ze contact met de biologische familie zouden willen hebben met ja, als het maar in het belang van het kind is.
- Drie van de ondervraagden hebben benoemd dat er (indien praktisch mogelijk) contact is dat met de biologische ouders van de kinderen.
- Beide adoptiemoeders zijn met de adoptiekinderen in het land van herkomst geweest.
- Een adoptieouder noemt dat er geen contact is.
- Bij beiden pleegkinderen is er een bezoekenregeling.
- Twee van de ondervraagden zijn al zowel pleeg- als adoptieouder.
- Een adoptiemoeder zou geen pleegouder willen worden.

- Een ondervraagde wil deze mogelijkheid nog niet uitsluiten.

4) De beeldvorming

Genoemde verschillen tussen het pleegouderschap en het adoptieouderschap	Aantal ondervraagden
Zeggenschap en juridische status	4
Contact met biologische ouders	3
Het doel	2
De begeleidingsgesprekken	2
De pleegzorgvergoeding	1
De reactie van de omgeving	1

Genoemde overeenkomsten m.b.t. het pleegouderschap en het adoptieouderschap	Aantal ondervraagden
Zorg voor het kind van een ander	4
Het missen van de eerste maanden/jaren	3
Naar eigen normen en waarden opvoeden	2
Beide kinderen hebben een traumatische achtergrond	1
Hechting speelt bij beide een rol	1

- Twee adoptiemoeders benoemen het beeld van pleegzorg en noemen hierbij dat de duur van een pleegzorgplaatsing niet zeker is.
- Een adoptiemoeder noemt hierbij de zeggenschap die je bij adoptie krijgt.
- Een adoptiemoeder noemt dat de pleegzorgbegeleiding bemoeiend kan zijn. Ook noemt zij dat het aanbod bij pleegzorg groter is. En dat het beeld van pleegzorg ondanks de bemoeiende kant vanwege de begeleiding, positief was.
- Een ondervraagde zegt dat van te voren al niet eens was met de adoptieprocedure.
- Een ondervraagde had verwacht dat adoptie en langdurige pleegzorg vergelijkbaar zouden zijn.
- Drie van de ondervraagden waren op de hoogte van het verschil tussen pleegzorg en adoptie.
- Voor twee van de ondervraagden heeft de voorlichting een rol gespeeld om hun keuze voor het adoptieouderschap te verhelderen.
- Voor twee van de ondervraagden was de voorlichting niet van toepassing met betrekking tot hun keuze voor het pleegouderschap.
- Een geïnterviewde geeft aan niet op de hoogte te zijn geweest van dit verschil.
- Drie ondervraagden verbinden voorwaarden aan het idee om een gezamenlijke voorlichting in de praktijk te brengen. Er wordt bijvoorbeeld genoemd dat pleegzorg en adoptie meer naar elkaar toe moeten groeien, omdat het nu nog teveel van elkaar verschilt.
- Drie ondervraagden zien een nodige versterking van de rechten van pleegouders als voorwaarde voor een gezamenlijk voorlichtingstraject.
- Twee adoptieouders vinden dat adoptie en pleegzorg dichterbij elkaar zouden moeten liggen.
- Een ondervraagde denkt dat een gezamenlijke voorlichting praktischer zal zijn.

- Een adoptieouder noemt ook dat het contact met biologische ouders makkelijker geregeld zou moeten worden.

- Slot

Een ondervraagde vraagt aandacht privacybescherming, zie vragenlijst. De anderen hebben geen vragen of opmerkingen ten aanzien van de vragenlijst.

Hulpverleners

Algemene informatie

- Er zijn zes hulpverleners ondervraagd vanuit de hulpverlening rond pleegzorg en adoptie.
- De functieomschrijvingen van de hulpverleners zijn beschreven in de uitwerking van de interviews.

1) De keuze voor pleegzorg en/of adoptie

- Alle hulpverleners geven een tegenstelling weer. Ze noemen bij aspirant adoptieouders de kindervens als hoofdreden om voor adoptie te kiezen en zeggen dat pleegouders meer ideaal ingesteld zijn. Hier zijn ze tegelijkertijd ook genuanceerd over.
- Hulpverleners benoemen dat aspirant adoptieouders, adoptie als alternatief voor het biologisch ouderschap zien of dat adoptieouders eigen kinderen willen hebben.
- Drie hulpverleners zouden als overeenkomst willen zien dat zowel aspirant pleegouders als aspirant adoptieouders de biologische familie een plek geven in de opvoeding van het kind.
- Twee hulpverleners noemen overeenkomsten en problemen die ze nu al zien.
- Een hulpverlener benoemt dat zij het belangrijk vindt dat de verschillen tussen pleegzorg en adoptie helder worden en dat mensen weten waar ze voor kiezen.

Genoemde verschillen die zouden moeten blijven bestaan volgens hulpverleners:	Aantal ondervraagden:
De juridische status/kinderwens	3
“het onderscheid is goed, omdat pleegkinderen teruggeplaatst worden.”	2
Het contact met de biologische familie	2
Geen leeftijdsgrens bij pleegzorg	1
Non-respons	1

2) De pleegzorg- en adoptieprocedure

Genoemde overeenkomsten tussen beide procedures:	Aantal ondervraagden:
Het gezinsonderzoek/ juridische voorwaarden	4
Thema's	4
Benoemd verschillen	3
Niet bekend met beide procedures	1
Niet bekend met STAP	1
Niet bekend met voorbereiding van SAV	1
Geen overeenkomst genoemd	1

- Drie hulpverleners zouden graag meer samenwerking wat betreft de voorlichting tussen pleegzorg en adoptie willen zien.
- Twee hulpverleners geven aan dat ze willen dat biologische ouders bij beide disciplines meer betrokken worden.
- Een pleegzorgwerker noemt dat het gezinsonderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming, voor aspirant pleegouders aangevuld, ook voor pleegzorg gebruikt zou kunnen worden.

- Een hulpverlener vindt dat het onderscheid in de screening minder zou moeten zijn.

Genoemde verschillen die zouden moeten blijven bestaan volgens hulpverleners:	Aantal ondervraagden:
Non-respons	2
Vorbereiding op contact met biologische familie	1
Vorbereiding op de terugplaatsing	1
Vorbereiding op zoektocht bij adoptie	1
Geen	1
De verschillende cursussen	1

3) De voorwaarden

Bekende voorwaarden pleegouderschap	Pleegzorgwerkers:	Adoptiehulpverleners:
De vijf criteria	4	
Het gezinsonderzoek	2	1
Juridische voorwaarden	1	1
Geen		1

Bekende voorwaarden adoptieouderschap	Pleegzorgwerkers:	Adoptiehulpverleners
Voorwaarden per land van herkomst	3	
Het gezinsonderzoek	2	2
De voorlichting		2
De leeftijdsgrens	2	
In Nederland wonen	1	
Ik weet hier minder van af	1	
Medische verklaring	1	
Inkomen	1	

- De raadsonderzoeker heeft los van het interview alle voorwaarden genoemd en het gezinsonderzoek toegelicht.
- Drie hulpverleners noemen verschillen in plaats van overeenkomsten.
- Een hulpverlener ziet dat het bij beiden gaat om het welbevinden van het kind.
- Een hulpverlener noemt de ‘Verklaring omtrent het gedrag’ c.q. het ‘bewijs van goed gedrag’ die het goede als voorwaarde vergelijkbaar voor beide procedures.
- Een hulpverlener noemt concreet dat je bij beiden geen strafblad mag hebben.
- Een hulpverlener ziet dat bij pleegzorg geen strenge regels zijn wat betreft de leeftijd.
- Een hulpverlener noemt als verschil dat er veel vooroordelen zijn tegenover pleegzorg. Volgens haar weten mensen niet dat je ook als alleenstaande pleegouder kunt worden bijvoorbeeld. Ze vindt dat de groep van pleegouder meer divers is: “bij de pleegzorg heb je meer smaken”.
- Een hulpverlener noemt als verschil dat de leeftijd van een pleegkind hoger ligt dan bij adoptiekinderen.
- Een hulpverlener ziet de achtergrondinformatie van de biologische ouders als een groot verschil tussen pleegzorg en adoptie.

- Twee hulpverleners zouden graag willen dat men met pedagogische visie naar de mogelijkheden van mensen kijkt, omdat het opvoeden van een kind van een ander nogal wat vraagt.
- Eén van de ondervraagden zou graag meer voorbereiding op het “niet-biologische ouderschap” willen zien dat “gericht is op de opvoedingstaak van het beschadigde kind”. Hij heeft het over een tentamen dat ouders wellicht zouden moeten afleggen “waarin ze kunnen bewijzen wat ze in de voorlichting hebben geleerd.”
- Een hulpverlener zegt dat adoptie meer open zou moeten worden. Het mag volgens haar dichterbij pleegzorg komen te liggen.
- Een hulpverlener zou graag willen dat er bij adoptie procesmatiger gescreend wordt.
- Een andere hulpverlener ziet overeenkomsten bij de problematiek betreffende de nazorg van adoptie. Daarom zou zij de nazorg graag meer structureel willen zien en meer begeleiding willen.
- Een hulpverlener noemt dat zij geen overeenkomsten zou willen zien in de voorwaarden voor het pleeg- en adoptieouderschap.

Genoemde verschillen die zouden moeten blijven bestaan:	Aantal ondervraagden:
Non-respons	2
Kinderwens past niet bij pleegouders	1
Er zijn twee kansen voor het kind	1
Ik kan deze vraag niet beantwoorden	1
Antwoord niet passend bij vraag	1

- Een hulpverlener kan deze vraag niet beantwoorden, maar komt met open tegenvragen: “Zijn er kinderen waarvoor het goed is dat ouders het kind zo naar zich toe trekken? En als dat zo is, hoe selecteer je die kinderen dan?”

4) De voorbereiding

Drie hulpverleners hebben, omdat zij niet over voldoende informatie beschikken ten aanzien van de voorbereiding, de vragen in deze cluster niet beantwoord.

Overeenkomsten die worden gezien:	Aantal ondervraagden
Vorbereidingen onvoldoende bekend	4
De thema's	1
Voorlichting, screening, toetsing	1

- Een hulpverlener vindt dat de voorbereidingen gescheiden zouden moeten blijven. Als tip voor adoptie noemt ze het levensboek dat pleegouders moeten invullen.
- Een hulpverlener zou overeenkomsten willen zien bij de algemene voorlichting over thema's zoals loyaliteit, hechting en rouw.
- Een hulpverlener zou willen dat het meer gaat over het niet-biologische ouderschap en dat men pas later in de voorlichting gaat kiezen voor het ene of het andere soort ouderschap. Ze ziet daarin een taak voor de overheid.

Genoemde verschillen die zouden moeten blijven bestaan volgens hulpverleners:	Aantal ondervraagden:
Non-respons	4
Specifieke voorlichting	1
Juridische status	1

- Een adoptiehulpverlener geeft verder aan dat hij zou willen dat er een overkoepelende organisatie komt die verantwoordelijk is voor het gezamenlijke gedeelte en de samenwerking tussen pleegzorg en adoptie. Hij denkt bijvoorbeeld dat “aspirant adoptieouders die wachten op een kind, best kunnen kennis maken met pleegzorg”.

5) Financiering

Bekende financieringswijzen van pleegzorg	Aantal ondervraagden:
Niet bekend	3
Pleegzorgvergoeding	3

Bekende financieringswijzen van adoptie	Aantal ondervraagden:
Niet bekend	3
De kosten van adoptie	3

- Vijf van de hulpverleners geven aan dat ze niet weten of er overeenkomsten zijn in de wijze van financiering van pleegzorg en adoptie.
- Een hulpverlener geeft aan dat die overeenkomsten er niet zijn.
- Drie hulpverleners hebben de vraag niet kunnen beantwoorden.
- Een hulpverlener spreekt een visie uit. Zij heeft het idee dat kinderen op een bepaalde manier worden gekocht, en vindt dat dit niet zo zou moeten werken.
- Een hulpverlener vindt dat het verschil in financiering zou moeten blijven bestaan, vanwege het verschil in ouderschap.
- Een hulpverlener zou geen overeenkomsten willen zien omdat een adoptiekind “gewoon een eigen kind” is.

6) Het debat pleegzorg en adoptie

- Twee hulpverleners geven aan dat voorzover het bij hen bekend is, het debat binnen hun instelling niet speelt.
- Twee pleegzorgwerkers geven aan dat het debat wel bij de afdeling screening speelt.
- Een hulpverlener ziet dat zich steeds meer mensen met een kinderwens voor pleegzorg aanmelden. Als het perspectief duidelijk is, zou volgens haar een pleegouder voogd kunnen worden. Maar ze beschrijft dit tegelijkertijd als idealistisch en noemt dat haar manager daar helemaal niet voor is. Ze begrijpt het ideaal van hoogleraar Juffer, maar vindt dat het praktisch gezien niet werkt. Dit heeft te maken met dat er bij een voogdijverschuiving geen begeleiding meer is: “je start als pleegouder, en niet als ouder”. Als instelling is de Voorziening voor pleegzorg wel met de pleegoudervoogdijregel bezig.
- Volgens een hulpverlener speelt het debat te weinig. Zij ziet een groot tekort aan pleegouders, maar vindt het ingewikkeld hoe adoptie en pleegzorg elkaar kunnen aanvullen.
- Een hulpverlener zegt dat men ermee bezig is of er in adoptieland potentiële pleegouders zitten. Ze vindt dat er vooroordelen bij aspirant adoptieouders bestaan. Aspirant adoptieouders denken dat een pleegkind zo maar kan worden weggehaald. Dit is niet zo. Dit is voor veel aspirant adoptieouders een eye-opener.
- Een hulpverlener geeft aan dat het binnen zijn instelling niet echt een thema is. Misschien is dat wel zo op beleidsniveau, maar daar krijgt hij niets van mee.

- De raadsonderzoeker zegt dat het binnen de afdeling wel speelt. Pleegzorg is voor haar een onderwerp in het gezinsonderzoek. De Raad voor de Kinderbescherming is hierin afhankelijk van de overheid. Maar onder de medewerkers wordt er wel contact gezocht met de pleegzorg.
- Drie ondervraagden geven aan geen verder ontwikkelingen op dit gebied te kennen.
- Een hulpverlener noemt dat de SAV duidelijk open staat voor samenwerking op de algemene informatieavond. Verder is haar het 'Deltaplan' als recente ontwikkeling bekend. Ze ziet dat gezinsvoogden daar in de praktijk al mee bezig zijn.
- De raadsonderzoeker ziet dat de visie op kinderscherming veranderd en dat er bij pleegzorg nu niet meer altijd teruggeplaatst moet worden. Hechting en veilig hechten wordt volgens haar steeds belangrijker. Dat koppelt zij aan geluiden die hoort over dat terugplaatsing na een half jaar niet meer wenselijk is.
- De adoptiehulpverlener komt door het adoptieplatform in aanraking met het debat. Hij ziet dat de SAV actief meedenkt in de samenwerking met pleegzorg en hier ook voor open staat. Verder ziet hij de opkomst van de centra voor Jeugd&Gezin, waarin pleegzorg en adoptie volgens hem een rol gaan spelen. Volgens hem zijn beide disciplines daar gedwongen om samen te werken, ze zouden hun eigen domeinen los moeten laten.
- Een hulpverlener noemt de huidige samenwerking tussen pleegzorginstellingen.
- Een hulpverlener noemt dat het nu nog een taboe is wanneer pleegouders adoptief ingesteld zijn. Zij vindt dat een aandachtspunt, meer niet.
- Een hulpverlener noemt bij deze vraag de pleegoudervoogdijregeling. Ze geeft aan dat haar manager hierin wat kritisch is.
- De samenwerking van de Fiom met de SAV wordt door een hulpverlener genoemd en hij vindt dat ze uit dezelfde vijver vissen.
- Een hulpverlener noemt dat de visie overleg en samenwerking is. Volgens haar gebeurt dat op beleidsniveau met bureau Jeugdzorg en de William Schrikker Groep.
- Een hulpverlener kan geen antwoord geven, omdat ze het niet weet.
- Een van de hulpverleners geeft aan dat de visie van haar instelling op dit gebied bij haar niet bekend is.
- Een hulpverlener noemt dat de verschillen tussen pleegzorg en adoptie weggewerkt zouden moeten worden. Ze ziet dat de behoefte naar adoptieouders kleiner wordt.
- Een hulpverlener vindt dat de ingang naar ondersteuning makkelijker en minder beladen moet zijn. Normen spelen een rol bij die beladenheid, de nadruk moet minder liggen bij het falen. Volgens haar moet er een mentaliteitsverandering komen door bijvoorbeeld een nieuwe SIRE-campagne: "als je er als ouder even niet uitkomt."
- Een hulpverlener herhaalt dat hij een overkoepelende organisatie zou willen zien die verantwoordelijk is voor de samenwerking tussen pleegzorg en adoptie. De Fiom en Wereldkinderen zouden dan bijvoorbeeld voor adoptiezorg verantwoordelijk kunnen zijn.
- De raadsonderzoeker spreekt haar visie uit van een gezamenlijke voorlichting. Dat vindt zij uiteindelijk in het belang van het kind en dus ook voor de adoptieouders.
- Een van de hulpverleners zegt dat de pleegoudervoogdijregel vaker toegepast kan worden. Ook in de voorlichting is er volgens haar een grote winst voor beiden partijen te halen.
- Een hulpverlener vindt dat je binnen de adoptieprocedure meer informatie moet geven over de mogelijkheden bij pleegzorg.

7) Haalbaarheid

- Drie pleegzorgwerkers geven geen duidelijke mening ten aanzien van deze stelling over een gezamenlijk voorlichting voor pleegzorg en adoptie.
- Beiden adoptiehulpverleners zijn het eens met de stelling. De raadsonderzoeker heeft het over de bewustwording met betrekking tot de keuze.
- Een hulpverlener vindt dat de voorlichting niet alleen samen zou moeten, maar ook breder en dat het kind centraal zou moeten staan.
- Een van hulpverleners beantwoordt deze vraag met oneens, maar vindt wel dat er een besluitvormingstraject zou moeten komen.
- Een hulpverlener ziet als voordeel dat de stap naar pleegzorg misschien kleiner zou worden.
- Een hulpverlener noemt dat mensen op die manier beter kunnen kiezen of pleegzorg wat voor hen is.
- Pleegzorgwerkers noemen dat er nadelen zouden zijn.
- Een hulpverlener staat stil bij de verschillen.

Mogelijkheden om het idee genoemd in de stelling in de praktijk te brengen	Aantal ondervraagden:
Samenwerking is nodig	4
Maatschappelijke bewustwording is nodig, door bijvoorbeeld profilering	3
Juridische mogelijkheden	2
Geeft geen mogelijkheden aan	1
Gezamenlijke werving	1

Belemmeringen om het idee genoemd in de stelling in de praktijk te brengen	Aantal ondervraagden:
Organisatorische structuren/tokobescherming	4
Adoptief ingesteld als contra-indicatie voor pleegzorg (zegenschap/kinderwens)	1
Mogelijke verwarring over pleegzorg en adoptie	1
Financiële en wettelijke beperkingen	1

- Vier hulpverleners stellen de samenwerking tussen pleegzorg en adoptie voorop om dit idee in de praktijk te brengen.
- Twee hulpverleners benoemen niet hoe ze dit idee in de praktijk zouden willen brengen.
- Een van de hulpverleners vindt dat het hulpverleningsaanbod moet veranderen. Daarbij kan er ook gebruik gemaakt worden van beschikbare expertise, die gebundeld zou moeten worden.
- Een hulpverlener vindt dat de ministeries samen moeten werken en dat er een pilot moet komen met een gezamenlijke voorlichting. “De praktijk zorgt ervoor dat het beleid zich aanpast.”
- Volgens een van de hulpverleners moet er een voorlichtingsavond gehouden worden voordat mensen een keuze hebben gemaakt.
- Een hulpverlener verwijst naar de genoemde mogelijkheden.

- Vijf hulpverleners vinden dat pleegzorg- en adoptie-instellingen meer zouden moeten samenwerken.
- Een van de hulpverleners vindt dat de samenwerking tussen de pleegzorgvoorzieningen al niet lukt. Tussen adoptie- en pleegzorginstellingen ziet ze weinig bereidheid voor samenwerking, want men werkt niet met hetzelfde doel.
- Een hulpverlener vindt het belangrijk dat er geen dubbel onderzoek meer gedaan mag worden.
- Een hulpverlener vindt dat er meer samenwerking nodig is als het gaat om nazorg.

Slot

De raadsonderzoeker wil nog graag noemen dat zij het FASS kind nog wel een andere tak van sport vindt, zie vragenlijst. Andere hulpverleners hebben geen verdere opmerkingen die betrekking hebben met de vragenlijst.

Deskundigen

Algemene informatie

Alle deskundigen hebben, sommigen onder voorwaarden, toestemming gegeven om hun naam te gebruiken in de scriptie. Hoksbergen is emeritus hoogleraar adoptie aan de universiteit van Utrecht en doet onderzoek sinds 1975. Hij houdt zich bezig met onderwijs, hulp aan volwassenen, geadopteerden en aan adoptieouders. Daarnaast geeft hij lezingen. Weterings is gastmedewerker en pedagoog aan de universiteit van Leiden. Daarvoor was zij senior onderzoeker. Sinds 1970 deed zij onderzoek, voornamelijk met betrekking tot pleegzorg. Verder heeft ze ook onderzoeken gedaan naar kinderbescherming, deze ook vanuit de pleegzorg. Van der Horst coacht en begeleidt STAP-trainers op afstand en werkt voor de stichting Op Kleine Schaal. Verder is zij aanspreekpunt voor de voorzieningen voor pleegzorg voor deskundigheidsbevordering. Daarnaast houdt zij zich bezig met eigen-kracht-conferenties. Reukers werkt als voorlichter voor Pleegzorg Nederland, onderdeel van de brancheorganisatie MO-groep. Ze houdt zich vooral bezig met het organiseren van informatiebijeenkomsten en andere activiteiten over PR en voorlichting voor pleegzorgvoorzieningen. Waanders is hoofdredacteur van het Adoptietijdschrift. Zij schrijft primair over afstand en adoptie in brede zin. Ook schrijft ze over de overlap en niet-overlap, de overeenkomsten en verschillen met pleegzorg. Waanders is een journalist.

Pleegzorg en adoptie

Twee van de vijf deskundigen noemen politieke en actuele ontwikkelingen waarin deze discussie speelt. Eén deskundige geeft aan dat de discussie vroeger speelde en de anderen geven aan dat de discussie niet speelt:

- Hoksbergen: “Pleegzorg en adoptie zijn twee verschillende gebieden van zorg voor kinderen, er zijn overeenkomsten en verschillen.”
- Weterings: “De discussie is er niet, op enkele studiedagen na.”
- Van der Horst: In het verleden zijn er contacten tussen STAP en de VIA geweest. Die hebben uiteindelijk niet tot samenwerking geleid.
- Reukers: SAV kreeg geld voor algemene informatiebijeenkomsten. Daar is sinds 2008 pleegzorg ook bij aanwezig.
- Waanders: Oorzaak van het politiek debat is dat er minder adoptiekinderen beschikbaar zijn en veel mensen willen adopteren. De overheid vraagt zich af hoe ze adoptieouders kan interesseren voor pleegzorg. Verder wordt er gekeken naar wat pleegzorg en adoptie van elkaar kunnen leren.

1) De keuze voor pleegzorg en/of adoptie

Hoksbergen ziet dat als overeenkomst tussen mensen die voor pleegzorg en/of adoptie kiezen, dat beiden betrokken zijn bij kinderen. Weterings, Reukers en Waanders zien dat beiden bereid zijn om voor een kind van een ander te zorgen. Reukers vult dit aan met dat de mensen begaan zijn met het lot van het kind en dat deze mensen beiden accepteren dat kinderen ouders hebben en dat zij in de tweede plaats vervangend ouderschap uitoefenen. Van der Horst stelt de persoonlijke behoefte voorop om een kind iets te bieden. Waanders noemt de kinderwens zowel als overeenkomst als een verschil. Verder noemen alle deskundigen uiteenlopende verschillen tussen de keuze voor pleegzorg en/of adoptie.

De deskundigen noemen overeenkomsten die zij zouden willen zien:

- Hoksbergen: “dat mensen gezinsgericht zijn en oog hebben voor de nood van kinderen.”
- Weterings: “Wat is het voordeel van het zien van overeenkomsten?” Ze maakt de verschillen die zij ziet specifiek en zegt in het kader van de onderzoeksvraag dat een gezamenlijke voorlichting op dit moment nu niet kan.
- Van der Horst: Zij zou duidelijkheid over de criteria voor pleegouders en adoptieouders willen zien. Ze vindt de combinatie van voorbereiding en selectie (zoals bij pleegzorg) een manier waardoor mensen beter over zichzelf nadenken. Dat vindt ze wenselijk voor pleegzorg en adoptie.
- Reukers: Zij zou willen zien dat mensen ontwikkelingskansen bieden, het liefste binnen het eigen milieu, met interlandelijke adoptie als laatste kans. Daarnaast zegt zij: “Het zou voor adoptieouders normaler moeten zijn om opvoedingsvragen te hebben.”
- Waanders: Zij zou willen dat adoptieouders (net als pleegouders) meer kijken naar wat het kind nodig heeft en concreter kijken naar het contact met de biologische ouders. Verder vindt ze dat er instrumenten aangeboden zouden moeten worden aan pleegouders die het hechten aan het pleegkind moeilijk vinden. Volgens haar is hechten voor adoptieouders makkelijker. Ook moet er meer zekerheid voor pleegouders komen, bij een langdurige plaatsing. Daarnaast vindt ze het belangrijk dat zowel pleegouders als adoptieouders de positie van biologische ouders respecteren en contacten aangaan. Verder geeft ze aan: “het clichébeeld is dat het bij pleegzorg altijd om moeilijke kinderen gaat. Maar bij adoptie hebben we het ook steeds minder vaak over de jonge gezonde baby’s.”

Deskundigen noemen de verschillen die volgens hen zouden moeten blijven bestaan:

- Hoksbergen: Non – respons
- Weterings: “De verschillen moeten niet blijven bestaan.” Ze geeft aan dat “de mentaliteit van hulpverleners moet veranderen wanneer we de verschillen tussen pleegzorg en adoptie kleiner zouden willen maken.”
- Van der Horst: Zij geeft aan dat de tijdelijkheid van pleegzorg aan de orde is.
- Reukers: Noemt het juridische ouderschap als verschil dat zou moeten blijven bestaan. Ook de samenwerking van pleegouders met hulpverleners is vanzelfsprekend en vraagt iets extra’s van mensen.
- Waanders: ‘Laat er verschillen zijn. Laat de verschillen duidelijk zijn.” “Adoptie en pleegzorg zeggen wat over het ouderschap en zeggen wat over het kind.”

2) De pleegzorg- en adoptieprocedure

De deskundigen noemen de overeenkomsten die zij zien tussen de beide procedures:

- Hoksbergen: “Bij beiden is er voorbereiding.” Hij noemt verder dat de Raad voor de Kinderbescherming bij beiden kijkt naar de mate van geschiktheid van ouders.
- Weterings: Noemt dat beiden een cursus moeten volgen, waarvan volgens haar de inhoud verschillend is. Ze ziet vooral verschillen.
- Van der Horst: Zij ziet vooral verschillen.
- Reukers: Zij zegt dat de beide doelgroepen van aspirant ouders een overlap hebben. Verder ziet zij verschillen.

Waanders: De overeenkomsten vindt zij duidelijk. Er kan geïnterpreteerd worden dat zij hier doelt op de voorbereiding en de toetsing. Ze geeft aan dat de toetsing wellicht qua intentie niet zo heel erg verschilt.

Overeenkomsten die de deskundigen zouden willen zien, zijn:

Hoksbergen: “Ik zou structurele nazorg willen zien voor beide.”

Weterings: Zij vindt dat de zeggenschap meer vergelijkbaar zou moeten worden.

Van der Horst: “Ik zou aspirant adoptieouders dezelfde procedure gunnen.” Verder vindt ze dat de behoefte qua ondersteuning van aspirant pleeg- en adoptieouders in de onderzoeken centraal zouden moeten staan.

Reukers: Zij vindt dat het (gezinsonderzoek) een gelijkwaardig gesprek moet zijn en vindt open communicatie in het gesprek in het belang van het kind en zijn toekomst.

Waanders: Wil dat pleegzorg meer geüniformeerd wordt vanwege rechtsgelijkheid, naast dat er respect moet zijn voor verschillen van cultuur en populatie van verschillende regio's. “Bij pleegzorg is de begeleiding als het kind er is wel goed. Daar zijn wij bij adoptie niet heel sterk in.” “Ook in de wachttijd zou er meer continue aandacht moeten zijn voor adoptieouder. [...] Daar kan adoptie van pleegzorg leren.”

Wederom is er gevraagd naar de verschillen die volgens de deskundigen zouden moeten blijven bestaan als het om de procedures gaat:

Hoksbergen: Hij noemt iets wat hij nog zou willen zien.

Weterings: Non- respons.

Van der Horst: Zij geeft hier selectie, doelgroep en duur van de opvang aan.

Reukers: “Adoptie is een heel ander traject vastgelegd door het Ministerie van Justitie, een ander kader. Pleegzorg is toch meer jeugdzorg.”

Waanders: “Eerder moeten er verschillen blijven bestaan tussen pleegzorg en adoptie dan in de procedure.” Ze zegt dat de procedures misschien meer gelijk kunnen oplopen. Het aanbod blijft dan verschillen, maar je het traject wordt dan meer op maat aangeboden.

3) Voorwaarden

Met betrekking tot de overeenkomsten vertellen de deskundigen welke overeenkomsten zij zouden willen zien:

Hoksbergen: Hij noemt dat er bij beide naar motieven wordt gekeken. Verder noemt hij de formele criteria en geeft het strafblad als voorbeeld. Daarnaast zegt Hoksbergen dat het contact met biologische ouders er is. De invulling van dat contact verschilt.

Weterings: Zij noemt verschillen.

Van der Horst: Noemt een verschil.

Reukers: Zij ziet overeenkomsten in de algemene criteria, de juridische screening en de pedagogische en medische randvoorwaarden.

Waanders: Zij noemt als voorbeeld van een overeenkomst de medische verklaring.

Aansluitend op de vorige vraag noemen de deskundigen overeenkomsten die zij zouden willen zien:

Hoksbergen: Non – respons

- Weterings: Zij noemt verschillen. Dit zou geïnterpreteerd kunnen worden als het noemen van onmogelijkheden om overeenkomsten te zien.
- Van der Horst: Zij zou een transparante procedure willen zien. “Ik geloof er oprecht in dat een opener procedure beter zou werken voor aspirant ouders en voor de onderzoeker.”
- Reukers: Zij noemt een algemene visie over de overeenkomsten tussen pleegzorg en adoptie.
- Waanders: Zij noemt een visie met betrekking tot de voorwaarden.

De deskundigen vertellen welke verschillen er volgens hen zouden moeten blijven bestaan:

- Hoksbergen: Hij doet een aanbeveling ten aanzien van adoptie.
- Weterings: “Adoptieouders hoeven nu eenmaal niet om te gaan met een ontwikkelingsverstoring.” Zij vindt dat de achtergronden van kinderen en pleeg- en adoptieouders verschillen.
- Van der Horst: Volgens haar moet er een verschil blijven als het gaat om de leeftijdsriteria. Bij pleegzorg zijn deze genuanceerd en hangt het af van de pleegzorgvariant. Dat is bij adoptie helder.
- Reukers: Ze noemt dat de leeftijdsriteria bij adoptie streng zijn, terwijl binnen pleegzorg oma’s heel goed voor hun kleinkinderen kunnen zorgen.
- Waanders: Volgens haar verschillen pleegzorg en adoptie duidelijk. Wat van ouders verwacht wordt en wat men ze te bieden heeft moet duidelijk zijn. Zoiets als een netwerkplaatsing moet volgens haar mogelijk blijven.

4) De voorbereiding

In antwoord op de vraag welke overeenkomsten de deskundigen zien en zouden willen zien in de voorbereiding van aspirant pleegouders en aspirant adoptieouders en op de vraag welke verschillen er volgens hen zouden moeten blijven bestaan, zeggen de deskundigen het volgende:

- Hoksbergen: Hij zou willen dat de voorbereiding voor adoptie ingeperkt wordt naar vier bijeenkomsten en dat er meer nazorg geboden wordt. Als er vele jaren tussen de voorbereiding en de adoptie zelf zitten, dan zou hij willen dat er meer constante begeleiding is. Dat vindt hij bij de pleegzorg goed functioneren. Hij heeft geen mening over de vraag of er verschillen zouden moeten blijven bestaan.
- Weterings: Geeft aan dat ze niet goed kan vergelijken omdat zij de VIA niet zo goed kent. Ze noemt verder eigenaardigheden van de STAP.
- Van der Horst: Ze kent vooral de STAP. Ze ziet overeenkomsten in thema’s en duur van de voorbereiding. Volgens haar zou het daarom goed gecombineerd kunnen worden.
- Reukers: Zij zou een gelijkwaardige en opener karakter van de voorbereiding willen zien.
- Waanders: Zij vindt dat de thema’s overeenkomen. Als verschil dat zou moeten blijven bestaan noemt zij de aandacht die er in de voorbereiding van de SAV is voor de voorgeschiedenis van adoptieouders, die afstand hebben gedaan van het krijgen van een biologisch kind.

5 Financiering

De deskundigen geven hun zicht op de overeenkomsten met betrekking tot de wijze van financiering aan en geven aan wat zij voor overeenkomsten zouden willen zien:

- Hoksbergen: “De financiering is totaal verschillend.”
Weterings: Zij vindt dat er geen overeenkomsten zijn.
Van der Horst: Zij vindt dat er geen overeenkomsten zijn en zou willen zien dat er meer uit één hand komt en dat één ministerie verantwoordelijk wordt.
Reukers: Zij noemt verschillen en zou willen zien dat nazorg standaard wordt. Daarbij vraagt ze zich af of dit verplicht en betaald zou moeten zijn.
Waanders: Ze zegt dat de financiering verschillend is. En ze zou willen zien dat adoptie net als pleegzorg onder het Ministerie van Justitie en Jeugd en Gezin komt te vallen.

6) Haalbaarheid

De deskundigen hebben de gelegenheid gekregen om op een stelling te reageren:

- Hoksbergen: Hij is het gematigd eens met de stelling en kan zich voortellen dat er bijvoorbeeld drie gezamenlijke en één aparte bijeenkomst gedaan worden, vanwege het verschil in achtergrond van de kinderen.
Weterings: Zij ziet een probleem bij deze stelling, want er zijn volgens haar geen overeenkomsten. Het kan volgens haar misschien wel als de mentaliteit van de hulpverleners veranderd.
Van der Horst: Ze is het helemaal eens en voegt toe dat er misschien een aanvulling op speciale thema's nodig zou zijn. “beide aspirant ouders moeten met respect tot nadenken worden aangezet om een keuze te kunnen maken.”
Reukers: Zij is het niet eens met de stelling. Beide groepen zijn haar inziens te verschillend.
Waanders: Zij is het er gematigd mee eens. Ze vindt dat men samen zou kunnen beginnen om later te vertakken. Samenwerking is volgens Waanders mogelijk.

Verschillende deskundigen zien bereidheid voor meer samenwerking als mogelijkheid om tot een gedeeltelijk gezamenlijke voorlichting te komen

De deskundigen noemen de mogelijkheden en belemmeringen die zij zien om het idee genoemd in de stelling in de praktijk te brengen:

- Hoksbergen: “Juridisch gezien is het geen probleem en maatschappelijk denk ik dat er zeker draagvlak is.” Hij noemt geen belemmeringen
Weterings: Zij vertelt dat er al juridisch van alles gebeurd. Zij vindt dat de mentaliteit van hulpverleners over biologische ouders moet veranderen. Dit noemt zij ook als belemmering. Ze wil af van de maatschappelijke opvatting van het recht om in alle omstandigheden door je eigen ouders te worden opgevoed.
Van der Horst: Zij ziet vooral juridische en financiële belemmeringen. Ze vindt dat daardoor veel kansen blijven liggen.
Reukers: Ze ziet bereidheid voor meer samenwerking als mogelijkheid om tot een gezamenlijke voorlichting te komen, om bijvoorbeeld een overstapmogelijkheid (van het ene traject naar het andere) te kunnen

- bieden. Ze noemt concreet de mogelijkheid van informatiebijeenkomsten bij de SAV.
- Waanders: Ze ziet juridisch geen problemen en ziet de mogelijkheid tot meer samenwerking. Ze een overkoepelende organisatie voor zich. Als belemmering noemt ze dat adoptieouders op het juridische ouderschap voorbereid worden en pleegouders niet.
- Op de vraag hoe het idee in de praktijk zou moeten worden gebracht reageren de deskundigen als volgt:
- Hoksbergen: Hij vindt dat er meer samenwerking moet plaatsvinden tussen het Ministerie van Justitie en Jeugd en Gezin. Hij concretiseert dat er eigenlijk één afdeling moet komen die onder één ministerie moet komen, het liefste Jeugd en Gezin.
- Weterings: Ze verwijst naar eerdere antwoorden.
- Van der Horst: Ze verwijst naar eerdere antwoorden.
- Reukers: Ze vindt het nodig dat het gezinsonderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming vrijgegeven aan de pleegzorg (als aspirant adoptieouders een keuze maken voor pleegzorg). Ze zegt dat mensen met een beginseltoestemming misschien tijdelijk ook pleegouders kunnen zijn.
- Waanders: Ze verwijst naar eerdere antwoorden.

De deskundigen zijn naar hun mening met betrekking tot samenwerking tussen pleegzorg- en adoptie-instellingen gevraagd en geven de volgende reacties:

- Hoksbergen: “Ja, de problemen zijn in hoge mate vergelijkbaar.”
- Weterings: “Nu niet, ze hebben niets gemeenschappelijks, het verschil is te groot.”
- Van der Horst: “Ja zeker.”
- Reukers: Ze noemt ontwikkelingen die al gaande zijn, als het om samenwerking gaat.
- Waanders: “Ja.”

Het Slot

Reukers: Zij vertelt dat pleegzorg zoekende aspirant adoptieouders erkent als doelgroep. Ze noemt de commissie Kalsbeek en Kamervragen die over de pleegoudervoogdijregel zijn gesteld. “De uitgangspunten moeten helder geformuleerd worden, het gaat erom kinderen verantwoord en veilig te laten opgroeien.

Extra informatie

Sommige deskundigen hebben los van de vragenlijst extra informatie gegeven. Deze verschillen, visies en ontwikkelingen worden daarom na de antwoorden op de vragen in de vragenlijst genoemd.

Genoemde verschillen tussen pleegzorg en adoptie

- Hoksbergen:
- Het juridische ouderschap.
 - Het contact met de biologische familie
 - “Sommige mensen kiezen voor pleegzorg vanuit [...] idealen.” (ideaal)
 - Zeggenschap.
 - Doel.

- “Pleegouders ontvangen een pleegzorgvergoeding, adoptieouders moeten veel geld betalen.”
 - Begeleiding
- Weterings:
- Doel.
 - “De meeste pleegouders willen graag een kind in nood helpen” (ideaal).
 - “De meeste pleegouders hebben ook al veel vaker eigen kinderen.”
 - Kinderwens.
 - De leeftijd van kinderen.
 - Begeleiding.
 - Het contact met de biologische familie.
 - STAP kent thema’s als afscheid nemen.
 - Pleegouders mogen niet hechten.
- Van der Horst :
- “Pleegzorg heeft ervoor gekozen om de voorbereiding en de selectie te verbinden.”
 - “Pleegzorg is open over de toetsing”
 - Doel.
 - De wachttijd. “Maar dat betekent vooral dat kinderen moeten wachten.”
 - “Bij adoptie zijn de criteria niet openbaar.”
- Reukers:
- “Raadsonderzoek wordt niet openbaar gemaakt en de rapportagecriteria zijn niet transparant.”
 - De leeftijd van pleegouders.
 - Bij pleegzorg wordt het voorbereidingstraject gratis aangeboden.
 - De verplichting van de SAV.
 - De SAV lijkt minder gelijkwaardig te zijn.
- Waanders:
- Kinderwens bij adoptie.
 - Juridisch ouderschap.
 - Motivatie van pleegouders en adoptieouders.
 - Het contact met de biologische familie.
 - Achtergrond van kinderen.
 - Wachttijd.
- Visie
Hoksbergen:
- Zwakke adoptie: “het moet gemakkelijker zijn om pleegkinderen te adopteren. De voogdij moet na verloop van tijd, bijvoorbeeld na 2 of 3 jaar, verdwijnen.” Hij vindt dat dit zekerheid geeft aan het kind en de ouders. “Kinderen blijven vaak tussen twee gezinnen hangen.”
- Weterings:
- Volgens haar kun je niet na 2 jaar de financiële verantwoordelijkheid aan pleegzorg overdragen (bij een eventuele adoptie).

- “Je moet oppassen dat pleegzorg niet de tweede keus wordt, adoptie duurt jaren, en pleegzorg niet. Dat risico zit er in.”
- Van der Horst:
- “als je het (de voorlichting) gezamenlijk zou doen, maken mensen een overwogen keuze”.
- Waanders:
- Zij vindt het onbegrijpelijk “dat sommige mensen dat contact met biologische ouders niet aan willen gaan. Wel begrijpelijk als je niet weet hoe je dat inkleurt.”
 - “Ik vind dat pleegzorg pleegzorg is en adoptie adoptie. Als je dat wilt loslaten, dan moet je gaan kijken naar wat is het concept ouderschap en misschien moet je dat dan eens op de schop gooien.” “Als je van elkaar wilt leren, moet je ook met elkaar in verband gebracht kunnen worden. En als dat lastig is, misschien moet je dan eerst terug naar de basis.”
 - “Pleegzorg moet geen tweede of zelfs derde keus worden.”
 - Ze vindt dat pleegzorg en adoptie helder gehouden moeten worden in de discussie. “Het verschil is voor veel mensen al niet eens duidelijk.”
 - “...daar hebben ouders dan weer wel recht op, niet op kinderen, maar wel op ondersteuning.” “Recht op kindwens, maar niet op een kind.”

Visie op ontwikkelingen

Weterings:

- Ze noemt het ‘Verschoven Gezag’. Volgens haar ligt daarbij de voogdij bij Bureau Jeugdzorg en zou het nadeel kunnen zijn dat de positie van pleegzorg te zwak is. Daardoor zouden deze direct de strijd met de biologische ouders moeten aangaan. “Pleegouders willen niet in de strijd met ouder. De ouders horen bij het kind en daar ga je de strijd niet mee aan.” Ze noemt als voorwaarde dat je pleegouders daarin zou moeten beschermen.
- Ze geeft het voorbeeld van Engeland waar pleegouders soms de mogelijkheid krijgen om het pleegkind te adopteren. Zij is voor een voogdijoverdracht op die manier. Ze is tegen adoptie, omdat ze vindt dat de banden met ouders aanwezig moeten zijn, “pleegkinderen hebben vaak nog eens bij deze ouders gewoond.”

Van der Horst:

- “In Amerika krijgen aspirant adoptieouders en aspirant pleegouders een gezamenlijke voorlichting. Men moet erna stilstaan bij wat er verschilt.”

Reukers:

- “Pleegoudervoogdij komt volgens mij niet zoveel voor, pleegouders vinden het juist fijn dat ze nog begeleiding krijgen en hulpverleners tussen hun en ouders staan en kunnen bemiddelen.”
- “We zijn bezig om gezamenlijk schriftelijk voorlichtingsmateriaal uit te geven om adoptiedoelgroep te informeren over de verschillen van pleegzorg en adoptie, met praktijkervaringen.”

- “Ook bij IVF-klinieken zijn we bezig. Deze bieden een nazorgtraject aan als het niet gelukt is, daar zijn ook contacten met pleegzorg en adoptie.”

Waanders:

- De “commissie Kalsbeek pleit voor zwakke adoptie etc. Dat zou kunnen voor nationale adoptie, maar kan niet bij interlandelijke adoptie.”
- In de VS en in GB kun je ook vanuit pleegzorg adopteren. “Dat is in Nederland niet zo. Heb je nog wel echt de kans als biologische ouders om te bewijzen dat je wel voor een kind kan zorgen?”
- Ze noemt de algemene informatiebijeenkomst, waarin zij mensen in een vroeg stadium kunnen laten weten wat zij kunnen verwachten. Pleegzorg is daar met een stand aanwezig. De SAV is bezig om de mogelijke rol van pleegzorg daarin te onderzoeken.
- “Door het veranderen van problematiek van kinderen en de onzekerheid dat je na aanmelding op een redelijke termijn een kind krijgt is het keuzeproces een belangrijker aspect van de voorbereiding.”
- SAV doet zijn best om adoptie onder Justitie en Jeugd en Gezin te laten vallen. SAV is met Jeugd en Gezin in gesprek over hoe dat ingevuld moet worden.
- De politiek heeft eerst bedacht dat adoptie een goed alternatief zou zijn voor abortus en nu spreken ze weer van een alternatief. Het ene gat moet gevuld worden door het andere en dat vind ik oneigenlijk.”